

Magyar Hang

Polgári hetilap

2021. június 4–10.
IV. évfolyam 23. szám
Online: Hang.hu
Ára: 590 forint
Éves előfizetőknek:
450 forint

**ÉLET VAN
BENNE**

JORDÁN TAMÁS:

AHOVÁ BETESZIK
A LÁBUKAT, OTT FŰ
NEM TEREM

A KARÁCSONY-FÉLE
99 MOZGALOMRÓL,
A MAGYARSÁG
MEGKÉRDŐJELEZÉSÉRŐL
ÉS ÖRÖK OPTIMIZMUSÁRÓL

VITA:

HAJNAL MIKLÓS
ÉS UNGÁR PÉTER

INTERJÚK:

ROSKA BOTOND,
TAMÁS MENYHÉRT

RIPORTOK:

ÚJSZENTIVÁN,
CECE, HARKA,
MAGYARMAJDÁNY

PLUSZ:

Időgép

**TÖRTÉNELMI
MELLÉKLET**

FOTÓ: VÉGH LÁSZLÓ

**FIZESSEN ELŐ ÖN IS
A MAGYAR HANGRA!**

Rendelje meg a postán
vagy a Hang.hu oldalon.
Támogassa lapunkat és a szabad magyar sajtót!
Mert tényleg a lét a tét.

ISSN 2630-8258
21023
9 772630 825001

Donald Pöls, a Föld Barátai Hollandia igazgatója a bírósági döntés után május 26-án, Hágában. Feltett szándék FOTÓ: REUTERS/PIROSCSKA VAN DE WOUW

FACSINAY KINGA

Tűz az olajra

*Bírósági ítélet mondja ki: a Shell nem tesz eleget a klímavédelemért
· Faültetéssel próbálnak kibújni a felelősség alól a környezetszennyező cégek*

A napokban első alkalommal mondta ki bíróság, hogy egy nemzetközi kőolajtársaság felelőssé tehető az éghajlatváltozásért, és ugyancsak első alkalommal kötelezte a vállalatot kártékony tevékenysége (fokozatos) beszüntetésére. Egy holland bíróság ugyanis úgy döntött, hogy a hágai székhelyű Royal Dutch Shellnek 2030 végéig 45 százalékkal kell csökkentenie szén-dioxid-kibocsátását a 2019-es szinthez képest, és a társaság a felelős ügyfelei és beszállítói kibocsátásaiért is. Az ítélet hatalmas jelentőséggel bír, lévén a Shell egyike a világ 25 legszennyezőbb cégének. A döntés nemcsak az anyavállalatra, de a világszerte működő leánycégekre is érvényes.

Korábban is buktak el pereket a Shellhez hasonló környezetszennyező vállalatok, de eddig legfeljebb kártérítésre kötelezték őket, vagy csak annyit mondtak ki, hogy egyáltalán perelhetők-e egy adott ügyben. A fésűkagylós olajcég elleni bírósági keresetet a Föld Barátai Hollandia (Milieudefensie) több mint 17 ezer holland állampolgárral és hat másik civil szervezettel közösen nyújtotta be 2019-ben. A jogalap az volt, hogy a Shell megsérti az Emberi Jogok Európai Egyezményének élethez való jogra vonatkozó cikkelyeit és a párizsi klímaegyezménybe foglalt 1,5 Celsius-fokos határt. Ez utóbbi ahhoz a felismeréshez kapcsolódik, hogy

az emberi tevékenység által kibocsátott üvegházhatású gázok felelősek a globális felmelegedésért. Az 1880-as évek óta gyorsabban növekvő üvegházhatásúgáz-kibocsátások miatt máris átlagosan 1 fokkal melegebb világban élünk, mint az ipari forradalom idején. A 2015-ös párizsi klímaegyezmény aláírásával lényegében a világ összes országa elkötelezte magát olyan lépések mellett, amelyek lehetővé teszik, hogy a globális melegedés ne legyen több 1,5 foknál, és vállalták az üvegházhatásúgáz-kibocsátások semlegesítését is a század közepére. Márpedig a per kezdeményezői szerint a Shell a fosszilis nyersanyagok kitermelésével kárt okoz a társadalomnak és az éghajlatnak.

A Magyar Természetvédők Szövetségének programvezetője, Fidirich Róbert lapunknak elmondta, a holland-brit olajmulti tevékenységével az összes üvegházhatású gáz kibocsátásának 3 százalékáért felel. Ennek nagyságrendjét érzékelteti, hogy alig kevesebb mint fele India kibocsátásának (6,6 százalék), amely a világ országai között a harmadik helyen áll a károsanyag-emisszióban. Formálisan persze

a Shell is támogatja a párizsi klímaegyezményt, és jelentős összeget költ a vállalat imázsának „zöldre festésére”. Mi több, igyekezett az ítélet elé menni, kijelentve, hogy 2050-ig a zéró kibocsátást tűzte ki célul, mind saját működése során, mind a vásárlók által használt Shell-termékeken keresztül. (A nettó zéró kibocsátás annyit jelent, hogy az üvegházhatású gázok kibocsátását radikálisan csökkentjük, és amit kibocsátunk, azt különböző „nyelők” – például zöldfelületek, illetve szénmegkötő technológiák – révén ki is vonjuk a légkörből.) Ezt úgy kívánta elérni, hogy 2030-ig 20, 2035-ig 45 százalékkal csökkenti az emissziókat. A cég vállalásait azonban „túl homályosnak” ítélte

a hágai bíróság, és az ítélet értelmében öt évvel hamarabb kell eljutni a 45 százalékos szintig.

Fidirich Róbert arra hívta fel a figyelmet, az sem véletlen, hogy a Shell az elmúlt hónapokban intenzív „zöldre festési” kampányba kezdett, és a magyar médiában is lépten-nyomon találkozhatunk az olajtársaság hasonló témájú hirdetéseivel. Többek között az a reklámozásuk magukat, hogy a benzinkutakon vagy például az olajfűrésztornyokon megújuló energiát használnak az áramtermeléshez. – Ráadásul némely esetben megpróbálják a fogyasztóra hárítani a felelősséget – jegyezte meg. Ilyen például a „Shell karbonsemlegesítési szolgáltatás”, amelynek keretében literenként 6 forintnyi összeget a tankolás ellensúlyozására fordíthatunk. Ebből a pénzből a cég olyan, a klímaváltozást fékező projekteket finanszíroz, mint például erdősítés, mocsaras, füves, általában véve zöldterületek védelme és kialakítása, mert ezek a területek alkalmasak arra, hogy a légköri szén-dioxidot elnyeljék. – Egyébként is jellemző a környezetszennyező gazdasági

társaságokra, hogy a működésük-ből fakadó szén-dioxid-kibocsátás csökkentését kompenzációs eszközökkel, például fák ültetésével és egyéb álmegoldásokkal próbálják elérni – tette hozzá a szakember. Ez ugyan több a semminél, de eközben nem fogják vissza a fosszilis tüzelőanyagokkal kapcsolatos alaptevékenységeket, sőt. A ClientEarth környezetvédelmi szervezet szerint a Shell továbbra is elkötelezett az új kőolaj- és földgázmezők kiaknázása mellett, és 2030-ra sem kívánja csökkenteni a kőolaj- és gáztermelést. Árulkodó az is, hogy a cég 2011 és 2018 között hosszú távú befektetéseinek mindössze 1 százalékát fordította szél- vagy napenergiára. – Pedig a klímaváltozás kezelhető szinten tartásához az is szükséges, hogy a vállalatok hagyjanak fel a fosszilis energiahordozók kitermelésével, és figyelmüket teljes egészében a megújuló energiaforrások termelésére fordítsák, ne csak eljuttassák azt, hogy mennyire zöldek – szögezte le a szakember.

A Shell persze nem boldog, és fellebbezésre készül az ítélet ellen. Fidirich szerint ez is csak azt bizonyítja, hogy minden, a vállalat zöldeülésével kapcsolatos kommunikációjuk álságos volt. A mostani per precedens értékű, vagyis várható, hogy ezután hasonló eljárások sokasága indul a világ más országaiban is. A Föld Barátai szervezet már 70 olyan esetről tud, amikor civil szervezetek tervezik beperelni a nagy kőolajipari multikat.

Az elmúlt hónapokban intenzív „zöldre festési” kampányba kezdett, és a magyar médiában is lépten-nyomon találkozhatunk az olajtársaság hasonló témájú hirdetéseivel

Népszerűtlen a Fudan

A Republikon Intézet felmérése szerint a válaszadók kétharmada (66 százalék) inkább elutasítja a kínai Fudan Egyetem budapesti kampusza megépítésének kormányzati tervét, míg a támogatók aránya 27 százalék. Az elutasítottságot a kutatás alapján az építkezés magas ára és az a tény is felelőssé tehető, hogy nagyrészt kínai hitelből valósulna meg az épületgyűttes. A válaszadók 63 százaléka értesült a tervről. Az ellenzéki összefogás szavazóinak 89 százaléka ellenzi a kampusz megépülését. 60 százaléuk támogatja a tervet, de még a kormánypárti szavazók majdnem egyharmada is elutasító.

– Nemhogy ebben a kormányzati ciklusban, de ebben az önkormányzati ciklusban sem fog megvalósulni a kínai Fudan Egyetem budapesti kampusza – erről *Fürjes Balázs* beszélt az ATV-ben. Arra a kérdésre, hogy akkor 2024-ig egy kapavágás sem lesz, a Budapest fejlesztéséért felelős államtitkár úgy válaszolt: „nem nagyon tud lenni”. Elvették a szót a parlamentben *Szabó Tímeától* (Párbeszéd), amikor hazaárulónak nevezte a miniszterelnököt azért, mert a magyar állam 400 milliárd forint hitelt akar felvenni a Fudan beruházása miatt. *Orbán Viktor* szerint egyetemváros épül Budapesten, a költségekről pedig még tervek sincsenek. Közben több, a kínai egyetem tervezett kampuszára vezető ferencvárosi utca átnevezését kezdeményezte a *Baranyi Krisztina* által vezetett önkormányzat, így üzenve Kína kommunista vezetésének. A Hídépítő utcából például Dalai láma út, a Helyi kikötő utcából pedig Ujgur mártírok útja lesz. (Magyar Hang)

Antall Péter aranyélete

Tíz év alatt több mint négy milliárd forinttal támogatta a kormány az Antall József Tudásközpont (AJTK) nevű alapítványt, amelynek vezetője *Antall Péter*, a néhai miniszterelnök fia. A Direkt36 cikke szerint Antall Péter juttatásai meredeken emelkedtek: míg 2013-ban havi átlag 719 ezer forintot keresett, addig 2019-ben – ekkori a legutolsó ismert juttatása – már havi átlagban bruttó 4,6 milliót kapott. Az AJTK szerintük egyfajta családi üzletként is működik Antall Péter számára. A felesége az intézet igazgatóhelyettese, és ott dolgozik a feleség ikertestvére is.

A cikk szerint a járvány előtt évi 15–20 külföldi utazást bonyolított Antall Péter a kollégáival, és ezeken rendszerint pazar hotelekből szálltak meg, például az ausztráliai Ayers-szíkla, az isztambuli Hagia Sophia, a New York-i Central Park vagy éppen a washingtoni Fehér Ház közvetlen közelében.

Terrorgyanú

A Fővárosi Nyomozó Ügyészség egy kedden végrehajtott akció eredményeként gyanúsítottként hallgatott ki, majd őrizetbe vett egy 21 éves férfit, aki a megalapozott gyanú szerint Európa lakosságának megfélemlítését célzó terrorcselekmények elkövetésére készült Magyarország területén – közölte a Fővárosi Főügyészség szerdán. A közlemény szerint a Terrorrelhárítási Központ (TEK) jelzése alapján indult ügyben a Fővárosi Nyomozó Ügyészség az akciót a TEK közreműködésével hajtotta végre. A lakosság megfélemlítése céljából, előre kitervelten, aljas indokból és célból, több ember sérelmére, több ember életét veszélyeztetve elkövetett emberölés büntetettével, valamint robbanóanyagokkal visszaélés büntetettével megvalósított terrorcselekmény előkészületének megalapozott gyanúja miatt folyik az eljárás.

A Fővárosi Nyomozó Ügyészség a gyanúsított letartóztatására tett indítványt. *Hajdu János*, a TEK főigazgatója szerint a dzsihadista ideológia hatása alá került férfi több támadást tervezett: így tömegrendezvényen robbantott, illetve tömegbe hajtott volna. (Magyar Hang)

Milliárdok propagandából

Koronavírus-járvány ide vagy oda, tavaly is nagyon jól ment a *Balásy Gyulához* kapcsolható, a kormányzati plakátkampányokról is ismert cégeknek, sőt rekordot is döntöttek. A New Land Media Kft. tavaly 70 milliárd 428 millió forintos nettó értékesítés mellett 3 milliárd 93 millió forintos adózott eredményt ért el, a Lounge Design Kft. pedig 10 milliárd 83 millió forintos bevétel mellett 1 milliárd 433 millió forintos nyereséget hozott össze – írta a 24.hu. A portál szerint a cégekből összesen 4 milliárd 208 millió forintot vesznek ki osztalék formájában. A megbízások általában a Nemzeti Kommunikációs Hivataltól származnak, amely a *Rogán Antal* vezette Miniszterelnöki Kabinetiroda égisze alatt működik. Balásy cégei például áprilisban egy 3,4 milliárd forintos keretszerződést kaptak a Nemzeti Kommunikációs Hivataltól egy családbarát kampány lebonyolítására. A hivatal egy keretmegállapodás keretében hív le olyan megrendeléseket, mint például a Soros Györgyöt vagy Brüsszelt rossz színben feltüntető kampányokat. De ők felelnek a koronavírus-konzultációt hirdető plakátokért és az immár 70 milliárd (!) forintba kerülő vadászati vilákiállításról szólóakért is.

Közben az Mfor.hu arról írt: csinos, de a 2019-eshez képest kevesebb profit jött össze 2020-ban *Tiborcz Istvánnak*, a miniszterelnök vejének fő cégénél, a BDPST Zrt.-nél, de azt szinte az utolsó fillérig ki is vette a vállalkozó. Míg a 2019-es 4,8 milliárd forint adózott eredmény után legutóbb 2,3 milliárd forint osztalékot fizettek ki a tulajdonosnak, a 2020-as 1,2 milliárd forintos profitból 1,2 milliárd forint osztalékot hagytak jóvá. (Magyar Hang)

Váltás a MÚOSZ élén

Kocsi Ilona, a Magyar Hírlap, a Világgazdaság és a Menedzser Magazin egykori, a Boom magazin jelenlegi főszerkesztője lett a Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MÚOSZ) új elnöke – írta meg a Médiai. *Kocsi Ilona* a Népszava főszerkesztő-helyettesét, a Népszabadság korábbi munkatársát, *Hargitai Miklóst* váltja, aki 2017 óta állt a szervezet élén. Az online tartott tisztújító gyűlésen az elnöki tisztségről szóló szavazáson 28 küldött voksolt *Hargitaira*, 37-en *Kocsira*. Az alelnöki tisztségre jelöltek közül a legtöbb szavazatot *Gönczi Mária* és *Vicsek Ferenc* kapta. Tiszteletbeli MÚOSZ-elnök lett *Keleti Éva*.

Jelentősen átalakult a legrégebbi és legnagyobb taglétszámú hazai médiaszakmai szervezet elnöksége is. Ennek tagja lett mások mellett lapunk munkatársa, *Dévényi István*. (Magyar Hang)

Nem fognak megszabadulni tőlem akkor sem, ha nyernek

Orbán Viktor miniszterelnök válasza a parlamentben Arató Gergelynek (DK)

Az utazásokra évente több tízmillió forint ment el. A Direkt36 által megszerzett belső iratokból kiderül, hogy időnként közpénzből számolták el olyan kirándulások költségeit is, amelyek nem voltak részei a hivatalos programnak. Több százezer forintot költöttek *Samsonite* bőröndökre, és alapítványi pénzből jutott például magánkórházra, két professzionális fényképezőgépre. Ugyanakkor a tudásközpont munkatársainak fizetése gyakran késve érkezett. (Magyar Hang)

Szíriában a helyzet változatlan

Toronymagasan, a leadott voksok 95 százalékával nyerte meg a szíriai elnökválasztást *Basár el-Aszad*, aki így újabb hét évre nyert felhatalmazást. Az eredmény gyakorlatilag borítékolható volt már a választás előtt, ahogy az is, hogy a végeredményt egyetlen nyugati nagyhatalom sem fogja elismerni. A részvétel 78,6 százalékos volt, ám a voksolást csak a kormányerők által ellenőrzött területeken tartották meg. Bővebb elemzés a Hang.hu oldalon. (M. R.)

FOTÓ: REUTERS/OMAR SANADIKI

NYITOTT SZEMMEL

Süddeutsche Zeitung

Kémbostrány: a dánok segítettek

Dániának tényleg többet jelent az Egyesült Államok barátsága, mint az európai szövetségesek, szomszédok bizalma? Ezt vetette fel a Süddeutsche Zeitung kommentárja, miután a dán közszolgálati médiával közös nyomozás után bemutatta: az USA nemzetbiztonsági ügynöksége (NSA) a dán titkosszolgálat segítségével hallgatott le a 2010-es évek elején vezető európai politikusokat, köztük *Angela Merkel* német kancellárt. Az is kiderült, hogy a dán kormány 2015 óta tudott a lehallgatásokról. A lap szerint a dán titkosszolgálat feletti kontroll nagyon gyenge. A leleplezés után a dán védelmi minisztérium elfogadhatatlannak nevezte szövetségesek lehallgatását. Merkel úgy reagált, hogy a fejlemény nem terheli meg a német-dán kapcsolatokat. (SZ. ZS. L.)

kurier.at

„Iszlámterkép” Ausztriában

A bécsi mecseteken „iszlámra figyelmeztető táblák” tűntek fel az után, hogy a néppárti (ÖVP) integrációért felelős miniszter, *Susanne Raab* bemutatta az úgynevezett iszlámterképet – tudósított a Kurier. Az interneten elérhető felületen több száz ausztriai muszlim intézmény, sőt magán-cím szerepel. Raab szerint a projekt célja, hogy átláthatóvá tegyék az országban a politikai iszlám működését, és „beeresszék a fényt az iszlamizmus hátsó szobáiba”. A fővárosban ismeretlenek által kihelyezett „Vigyázz, politikai iszlám a közeledben!” feliratú táblákat, és ehhez kapcsolódóan az iszlámterképet számosan bírálták, a térkép visszavonását indítványozta Bécs polgármestere is. (W. SZ.)

Kurir

Nehéz évek elé néz Karadzic

A boszniai Szerb Köztársaság egykori elnökét, a népirtásért és más háborús bűncselekmények elkövetéséért életfogytiglani börtönbüntetésre ítélt *Radovan Karadzic*ot áthelyezték a dél-angliai Wight-szigeten lévő börtönbe, ahol a legkegyetlenebb bűnözőket tartják fogva – írta a szerb Kurir, amelynek a politikus ügyvédje egyenesen úgy fogalmazott, hogy ezzel Karadzicot gyakorlatilag „ellenséges területre” küldték, mivel ott muzulmán szélsőségesek is raboskodnak. Karadzic új lakhelye – ahol élete végéig fog raboskodni – már számos hírhedt gonosztevőnek adott otthont, többek között *Ronald* és *Reginald Kray* kelet-londoni gengsztereknek, *Peter Sutcliffe*-nek, a yorkshire-i hasfel-metszőnek, illetve *Ian Brady*nek, aki több gyereket is megerőszakolt, majd brutálisan megölte őket. (M. R.)

Le Parisien

Lövöldözésből verekedés

Szürreális jelenetsorról számolt be a francia lap. Az eset Vitryben történt, egy teraszon kávéztak békésen hárman, amikor felbukkant egy negyedik férfi, és három lövést adott le az egyikükre. Ő mégis sértetlenül megúszta a történeteket, de a pánikhangulat persze így is eluralkodott. Amint ez csillapodott, az áldozat és egy másik ott kávézó férfi is a lövöldöző nyomába eredt, majd amikor elkapták, elkezdtek verni őt. A kikerülő rendőrök mindannyiukat letartóztatták. Feltehetőleg a közeli piaccal kapcsolatos elszámolási vita áll a háttérben. (L. D.)

KATONA MARIANN

Mernének fogadni arra, hogy kormányváltás lesz 2022-ben?

Hajnal Miklós: Abszolút.

Ungár Péter: Az elmúlt időszakban most látok rá először jelentős esélyt.

– Ki képes legyőzni Orbán Viktort?

H. M.: Ennek a kérdésnek az eldöntését a választókra bízunk, ezért is van előválasztás. Karácsony Gergely kétségtelenül rendkívül rutinos politikus, de mi a közélet megújítását tűztük ki célul, és Fekete-Győr András ezt képviseli. Egy sokkal újabb generációt.

U. P.: Egyértelműen Karácsony Gergelynek van a legnagyobb esélye legyőzni Orbán Viktort, a kutatások is ezt mutatják. Ő európai összevetésben nem idős politikus, ráadásul van rutinja, ami szerintem kell ahhoz, hogy valaki miniszterelnök legyen. Ráadásul zöldpárti képviselőként nekem kifejezetten fontos, hogy Karácsony Gergely nemcsak a legesélyesebb, de a legzöldebb jelölt is.

H. M.: Azt jelenleg nagyon nehéz megjósolni, hogy kinek lenne a legnagyobb esélye, még akkor is, ha Karácsony Gergely egyes kutatások alapján valóban néhány százalékkal megelőzi ellenfeleit. A nap végén úgyis mindannyian azért fogunk dolgozni, hogy egy közös miniszterelnök-jelöltet támogassunk.

– Forró téma az ellenzéki oldalon, hogy egy esetleges kormányváltás után kétharmad nélkül mihez tudna kezdeni egy új kabinet.

U. P.: Azzal kezdeném, hogy ha kormányváltó hangulat van, a jelenlegi választási rendszerben nem elérhetetlen a kétharmad. Nem vállalkoznék arra, hogy ennek hiányában én mondjam meg, mit lehet kezdeni a kétharmados struktúrákkal, ezt nálam sokkal okosabb emberek már tudják. Azokkal a hangokkal ugyanakkor nem értek egyet, amelyek szerint illegitimnek kell tekinteni az elmúlt időszakot, és csinálni kell egy új, hatpárti, mégis „egyoldali” alkotmányt.

H. M.: Nagyon sok téma kétharmados törvényben van szabályozva, erre muszáj megoldást találnunk. Messze többről szól ez, mint egy új alkotmányról. Jó, ha mindenki kiteszi az asztalra, hogy mihez kezdene ezzel a helyzettel.

– Akkor tegyék ki az asztalra: mihez kezdenének? Van elképzelés?

U. P.: Van, de ezt nem fogom egy interjúban elmondani. Még a végén a Fidesz elolvassa. De nekünk most nem is az a dolgunk, hogy alternatív megoldásokról és kerülőutakról beszéljünk, hanem az, hogy mindent megtegyünk a kétharmados győzelemért.

H. M.: A Momentum programja körvonalakban felfedi a terveinket, vegyük csak azt a példát, hogy létre akarunk hozni egy önálló korrupcióellenes ügyészséget.

– A választók miért higgyék el, hogy valóban vannak elképzelések

FOTÓ: VÉGH LÁSZLÓ

Magyar paradicsom

Hajnal Miklós és Ungár Péter a felcsúti perről, a szabadkereskedelem határaitól és a fideszes alapítványok feldarabolásáról – Vita

egy ilyen jogi helyzet megoldására, ha mindig csak azt hallják, hogy ezt nem mondhatják el?

H. M.: Nézzünk egy aktuális példát: a rabszolgotörvényről ugyan két év után, de az Alkotmánybíróság kimondta, hogy problémás. Ez nekem reményt keltő jel arra, hogy nem vesztett el minden. De a megoldási javaslatainkat – ahogy Péter mondta – valóban nem egy interjúban kell felfedni.

– Egy másik fontos kérdés, az ígért elszámoltatás. A Momentum azt állítja, hogy egy kormányváltás után néhány nappal Mészáros Lőrinc előzetesbe kerül, illetve azonnal magángépstop lesz, vagyis nem engedik így menekülni az oligarchákat. Az LMP is osztja ezt?

U. P.: Minden tisztelem a Momentumé, de a magángépstop a pénzmozgást nem feltétlenül állítja meg, ráadásul Bécsbe vagy Belgrádba autóval is el lehet jutni.

Azzal egyetértek, hogy a vagyoni elemek kérdése rendkívül fontos. A legfontosabb vagyoneleme Mészáros Lőrincnek a Kesma, azon

Hiába ígerte a Momentum, hogy a kormányváltás után néhány nappal előzetesbe kerülhet Mészáros Lőrinc, az LMP szerint ez így nem megvalósítható. A Magyar Hang által szervezett vitában az LMP-s Ungár Péter és a momentumos Hajnal Miklós csapott össze, a szövetséges pártok tagjai között pedig vitás pont akadt is bőven. Ungár Péter például reményét fejezte ki, hogy a rendőrségi ügyek nem úgy fognak indulni, hogy „Hajnal Miklós belügyminiszter felemeli a telefont”. Momentumos vitapartner pedig Schmidt Mária esetleges felelősségre vonásáról is beszélt.

belül is a megyei lapok. Remélem, hogy egy kormányváltás után azoknál a szerkesztőségeknél tu-

lajdonosváltás történik, és az objektív újságírás lesz a főszerep.

– Miért mondana le éppen erről a Fidesz?

U. P.: Ezeket a lapokat nem a piac, hanem az állami hirdetések tartják el, ha ezek elapadnak, a Fidesz már nem biztos, hogy akar rá annyit költeni.

– Ungár Péternek szól még a kérdés, hogy Mészáros Lőrinc egy kormányváltás után valóban néhány napon belül előzetesbe kerülhet-e.

U. P.: Fontos tisztán látni, hogy ha megnyerjük a választást, akkor még nem alakul meg a kormány. Akkor tud ez a folyamat egyáltalán elindulni, ha minden egyes eredmény jogerőre emelkedik, és ez hosszú idő. Amikor a Momentum magángépstopot és előzetest szeretne, akkor még Pintér Sándornak fogják hívni a belügyminisztert. A választóknak ezzel tisztában kell lenniük. Szóval egyértelműen vála-

szolva: a kormányváltás éjszakája után nem, nem lesz néhány napon belül előzetesben Mészáros Lőrinc.

H. M.: A kormányalakítás folyamatát azért fel lehet gyorsítani, ehhez a köztársasági elnökre is nyomást kell gyakorolni. Én őszintén remélem, hogy gyorsan tudunk majd lépni.

– Nem színtiszta populizmus akkor ez az ígélet a Momentum részéről?

H. M.: Egyáltalán nem. Bige László ügyéből látszik, hogy ha Magyarországon politikai akarat van, akkor meglepően gyorsan megjelenik rengeteg rendőr és különböző hatósági személy az érintettnél. Mészáros Lőrinc elmúlt tízéves működése bőven biztosítani fog arra jogalapot, hogy gyorsan eljárjunk.

U. P.: Azért szögezzük le, hogy nem politikai alapon fogjuk ezeket az ügyeket elindítani, hanem jogállami alapon, a politikának nem szabad az ügyészséget befolyásolnia. Remélhetőleg nem úgy fog történni, hogy Hajnal Miklós belügyminiszter felveszi a telefont, és...

H. M.: Az én állításom annyi, hogy jogilag nagy a mozgástér. Lehet majd olyan vádiratokat előkészíteni, és bizonyítékokat találni, amelyek elősegítik a gyorsabb eljárást.

– Csak 2010 utáni elszámoltatásra van szükség? A 2010 előtti időszak problémáit elfelejtjük?

H. M.: A legboldogabbak akkor lennének, ha az elmúlt 30 évet érintően lehetne elszámoltatás, de annyi idő telt már el, hogy büntetőjogilag a 2010 előtti ügyeket nem lehet vizsgálni.

U. P.: Ami szerintem nagyon fontos, hogy ne az összevissza vérengzésről szóljon az új időszak, hanem nyugalom és rend kell. A rend része természetesen, hogy a bűnösök bűnhődjenek.

H. M.: Mi sem népbírókat szeretnénk...

U. P.: Pedig a felcsúti per úgy hangzik...

H. M.: Felcsút két ikonikus embert is adott az országnak, magától értetődő volt, hogy erről nevezzük el.

– Ha már felcsúti per, ott nem csak az ön által említett két ikonikus embert látnák a vádlottak padján, hanem a NER más jelentős alakjait is?

H. M.: A Fidesz rendszerén belül is valószínűleg meg vannak különböztetve az egyszerű strómanok és azok, akiknek érdemi beleszólása van a döntésekbe. A felelősséget is innen, fentről kell levezetni.

– Schmidt Máriát – Ungár Péter édesanyját – olyan szereplőnek tartja, akinek van beleszólása a döntésekbe? Ő vezeti a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásért Közalapítványt, amely az egyetemekhez hasonlóan vagyonkezelő alapítvánnyá alakult, és jelentős vagyont is kapott.

H. M.: Számomra úgy tűnik, hogy egyértelműen politikai tevékenységet végez, hiszen övé az egyik olyan kifizetőhely, ahol eltartják a kormányközeli szakértőket és megmondóembereket.

Ez nem sokban különbözik a Kes-mától, így ahhoz hasonlóan ennek az alapítványnak is a feldarabolását és a független irányítását remélem.

U. P.: Az a vagyoni, amely most az alapítványhoz került, vissza fog kerülni állami tulajdonba.

– Ungár Péter nemrég úgy fogalmazott egy interjúban: „A Momentum és miniszterelnök-jelöltje nem zöld, hanem liberális, nem a természet tartja a legfontosabbnak, hanem a profitot, nem az embereket, hanem a piacot.” Továbbra is így gondolja?

U. P.: Igen. Liberálisnak lenni legitim dolog, de a dolgokat nevén kell nevezni: a Momentum liberális párt. A liberális frakcióban ül az Európai Parlamentben, és az európai liberális pártnak az egyik alelnökét is adja.

H. M.: A magyar politikai térben a Momentum helyzete speciális. Mindig törekedtünk arra, hogy egyfajta hidat képezzünk. Megfelelően vállaltunk szerepet olyan kérdésekben, amelyek fontosak a liberálisoknak, de olyanok mellé is odaálltunk, ami a konzervatívoknak számít. Az egy dogma, hogy a liberális és a zöld ellentmond-e egymásnak. A valódi vita, hogy a globalizáció folyamatát olyan dolognak tartjuk-e, ami mindenképp klímakatasztrófához vezet. A Momentum nem azt mondja, hogy globalizáció mindenáron, és főlegienek csak a kamionok mindenhol, hanem azt, hogy a globalizáció elkerülhetetlen folyamat. Nyertesként kell kijönnünk ebből, és ehhez szabad piacra van szükség.

U. P.: Itt az a lényeg, hogy a klímakatasztrófa miért van. Azért, mert egy olyan rendszerben élünk, ahol a természeti terhelést egyszerűen nem fizetjük ki a gazdaságban. Miért olcsóbb a boltban a brazil jégsaláta, mint a magyar? Azért, mert olyan gazdasági rendszert hoztunk létre, ahol a lokális gazdaság nem tud sikeres lenni. A szabad piac mint elv ellentétes azzal az elvvel, hogy mindent meg kell tennünk a klímaváltozás ellen. A szabadkereskedelmi egyezmények klímaterhelést jelentenek, ahogyan az autógyártók támogatása és alacsony adóztatása is. Az, hogy nem engedjük a vámkot kiróni, lényegében nem adóztatjuk a távolságot, az is a klímakatasztrófához vezet. A globalizációkritikus álláspontot úgy lehet megfogalmazni: lehet magyar paradicsom.

H. M.: Bár a szabadkereskedelmi egyezmények vezethetnek megnövekedett forgalomhoz, azaz természetesen mi is egyetértünk, hogy az ökológiai lábnyom alapján szabályozni, adóztatni kell a klímaterhelő cégeket. A szabadkereskedelmet viszont nem lehet teljesen elutasítani, mert ha mi zárva tartjuk a kaput, akkor azt fogjuk látni, hogy mindenki körülöttünk szabadon kereskedik, csak mi maradunk ki. Akkor ellehetünk a magyar paradicsomunkkal, de más nagyon nem lesz.

U. P.: Én sem azt mondom, hogy egy kommunában élünk, és termeljük paradicsomot. De azt állítom, hogy a piacgazdaságba nincs belekódolva a fenntarthatóság.

– Közelebb hozva a kérdést az emberek pénztárcáihoz: fizessenek a gazdagok?

U. P.: Az olyan embereknek, mint én, több adót kell fizetniük, főként abból, ami nem bérből és fizetésből származik – mint ami miniszterelnök úrnak is van –, hanem a tőkejövedelemből.

H. M.: A tőke valamilyen kockázatot folyamán jön létre. Ha elkezdjük a tőkét jobban megadóztatni, az pont azokat az embereket fogja visszafogni, akik vállalkozó hajlamúak.

U. P.: Épp ezért kellene az osztalék mértékéhez képest alakítani. Egy műköromépítő Szombathelyen ne olyan kulccsal adózzon, mint egy nagy cég. Kimondhatjuk, hogy a legtöbb nagyvállalat, főként, ha néhány nagy szereplő van csak az adott szektorban, kartellezik, és gazdasági befolyással úgy változtatják a szabályozásokat, hogy azok valójában ne vonatkozzanak rájuk. Szíjjártó Péter is elárulta, hogy a német autóipar megmondta neki, meg kell vészíteni a magasabb klímacélokat. A magyar vállalkozói réteg jelentős része él abból, hogy a nyugati nagy multiknak beszállít. Ez azért nagyon nagy probléma, mert az autóipar rendkívül ingadozó iparág, és nagyon könnyen össze tud omlani. Remélem, a kormányváltás után sok ilyen vitánk lesz az Országgyűlésben Miklóssal.

– Ennyi vitás pont mellett hogyan tud a hat párt közös programban megegyezni, és adott esetben majd közösen kormányozni?

H. M.: Nagyon pozitív tapasztalat, hogy a legtöbb kérdésben a tárgyalásztalnál ki tudtunk alakítani konszenzust, és a programírás folyamata csak jobban összekovácsolta ezt a hat pártot.

Hajnal Miklós:
A választási rendszer két ellenfélre van kitalálva, mi viszont csak most mérkőzünk meg először ilyen felállásban

Ungár Péter:
Ha veszítünk, el kell gondolkodni, hogy valaki, aki ennyiszor mellérúgott, miért van még a porondon

– Ha veszít az ellenzék, akkor azt jelenti, hogy már minden felállást kipróbáltak a Fidesszel szemben, és nem tudták legyőzni. Ezek után lenne még létjogosultságuk az ellenzéki pártoknak?

H. M.: A választási rendszer két ellenfélre van kitalálva, mi viszont csak most mérkőzünk meg először ilyen felállásban. Ha nem győzünk, akkor lehet és kell is utólag önvizsgálatot tartani, de most senki sem erre a forgatókönyvre készül.

U. P.: Ha veszítünk, el kell gondolkodni, hogy valaki, aki ennyiszor mellérúgott, miért van még a porondon.

A parancsuralmi rendszer megöli a kreativitást

Kovácsy Zsombor úgy véli, a kormány a járvány során a központosítást növelte, ami békeidőben tovább ront a hatékonyságon

A koronavírus-járvány után minden korábbinál erősebben üt vissza, hogy évtizedekig elmaradtak azok a strukturális reformok, amelyekkel mérsékelni lehetett volna a várólisták hosszát. A kulcs az alapellátás modernizálása lenne. Van min javítani: a háziorvosok átlagéletkora a hatvan évet közelíti, a praxisok tíz százaléka pedig betöltetlen.

BODACZ PÉTER

A koronavírus-járvány harmadik hullámának lecsengésével május 13-ától újraindultak az elektív és a rehabilitációs ellátások – legálábbis elvileg. A rend ugyanis nem képes egyik pillanatról a másikra visszaállni a békeidőben megszokottra: a kórházi covidosztályokat és az intenzív ellátást – ha a korábbi hónapokban megszokottnál kisebb mértékben is, de – fenn kell tartani, míg a holtfáradt dolgozók egy része mostanában veszi ki rég elmaradt szabadságát.

A normál kórházi ellátás bő féléves felfüggesztésével óriásira nőttek a várólisták. A Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) adatai szerint egy csípőprotézis-műtetre az egész országot tekintve átlagosan 432 napot kell várni, míg térdprotézisműtetre 518 napot. Sérvműtétek esetében 399 nap, diagnosztikus szívkatéterezésre 87 nap a várakozási idő. Ezek olyan beavatkozások, amelyek a betegek számára nélkülözhetetlenek (lennének) ahhoz, hogy életminőségük, életésélyeik javuljanak.

Strukturális problémákra utal továbbá, hogy az adatok régióként jelentős eltéréseket mutatnak: például egy diagnosztikus szívkatéterezésre az Észak-közép-magyarországi régióban 17 napot, míg az Észak-Alföldön 119 napot kell várni, de hasonló eltérések láthatók szinte minden beavatkozástípus esetében.

– A hazai egészségügyi rendszer irányítása rendkívül központosított, a különböző ellátóhelyek és az országrészek között mégis olyan szintű eltérések vannak a színvonal vagy a várakozási idő tekintetében, amelyek egy színtisztán piaci alapon működő egészségügyi rendszerben sem lennének tolerálhatók – mutatott rá lapunk megkeresésére Kovácsy Zsombor egészségügyi jogász, szakmenedzser, az Egészségbiztosítási Felügyelet egykori elnöke. Bár a pandémia előtt a különböző beavatkozások várólistái országos átlagban nem voltak rosszabbak más országokénál, a különböző intézmények között már akkor is aggasztó eltérések mutatkoztak akár egy régióon belül is. Kovácsy szerint a járvány után tovább nőtt a szakadék: van, ahol például egy csípőprotézis-műtetre csak egy napot kell várni, míg az észak-magyarországi régióban előfordul olyan intézmény, ahol bő három és fél évet. A térdprotézis-beültetés esetében még nagyobb eltérések vannak: a Dél-Dunántúlon szerencsés esetben másfél hónap alatt túl lehet esni a beavatkozáson, de ugyanennek a régióknak az egyik intézményében nyolc és fél évnél tart a várólista.

Ráadásul, ahogy arra a szakértő figyelmeztetett, a NEAK által nyilvánosságra hozott várólisták csak a kórházi kezelésekre vonatkozó várakozási időt mutatják, miközben jelentősen nőtt a járóbeteg-ellátók terheltsége is: az intézmények – egyébként könnyen kozmetikázható, manipulálható – betegfogadási listái alapján egy-egy egyszerűbb vizsgálatra is hónapokig kell várni.

Jó hír ugyanakkor, hogy a sokéves gyakorlat azt mutatja, a tényleges várakozási idő általában rövidebb. Ennek pedig több oka lehet: előfordul, hogy a kezelésre a várakozó páciens nem megy el. Vagy azért, mert tart a vírustól, esetleg a gyorsabb magánellátást választja, és sajnos az is előfordul, hogy időközben elhalálozik. Időszakosan rövidítheti a várakozási időt az is, ha a kormány külön forrásokat szabadít fel azokra

a beavatkozásokra, amelyek esetében a legkritikusabb a helyzet. Ez akkor lehet hatásos, ha egyébként adott a humán erőforrás és a műtőkapacitás is, csak épp pénz nincs. Ilyen ellátásfelpörgetésre az állam az utóbbi években több tízmilliárd forintot áldozott. Ám ez csak tüneti kezelés, hiszen a várólisták újratermelődésének mindenekelőtt strukturális okai vannak.

Évtizedek óta ismert, hogy a háziorvosi alapellátás új alapokra helyezésével jelentősen csökkenteni lehetne azon beavatkozások számát, amelyeket ma kényszerűségből a lényegesen költségintenzívebb szakellátásban vagy kórházi körülmények között végeznek.

– A háziorvosok átlagéletkora a hatvan évet közelíti, a pálya a krónikus alulfinanszírozottság miatt nem volt vonzó, így a praxisok csaknem tíz százaléka betöltetlen – sorolta Kovácsy Zsombor, megjegyezve: tény, hogy ezeket nem lehet egyik pillanatról a másikra megváltoztatni, de súlyos hiba, hogy bár a probléma nem új keletű, a kormány hosszú évekig halogatta az érdemi döntések meghozatalát. Az Országgyűlés már 2015-ben elfogadta az alapellátás megreformálásának lehetőségét tartalmazó törvényt, amely előrevetítette a más szakvizsgával is rendelkező háziorvosok tevékenységi körének bővítését és az alapellátási szakemberek úgynevezett praxisközösségeinek létrehozását, ám az első végrehajtási rendeletre ez év elejéig kellett várni. – A kormány öt és fél évet elvesztegetett. Ha akkor léptek volna, már lenne középtávú tapasztalatunk a megerősített alapellátás működéséről – tette hozzá.

Az egészségügyi szakértő szerint mélyebb elemzések és adatok nélkül ma még azt sem tudjuk megmondani, hogy egyes ellátóhelyeken a hosszú várólista pontosan minek is köszönhető. Elképzelhető ugyanis, hogy épp az ellátás magas színvonala vonzza oda tömegesen a pácienseket, de lehetséges az is, hogy rossz szervezés, az erőforrások nem megfelelő elosztása okozza a betegek feltorlását. Hosszú várólista egyébként úgy is kialakulhat, ha egy jó hírű főorvos nem engedi műteni az alá beosztottakat, féltve a paraszolvenciát.

A kormány a koronavírus-járvány második hulláma alatt erőltette át az egészségügyi dolgozók új jogállásáról szóló törvényt, ami a hálapénz kriminalizálása és a jövedelmek jelentős növelése mellett egyre inkább hermetikusan elzárja egymástól a magán- és a közegészségügyet. Adódik a kérdés, hogy mindez segít vagy ront az egészségügy és vele együtt a várólisták helyzetén. Kovácsy Zsombor szerint a magán- és az állami ellátás határvidékén jellemzővé vált mutyizás, így a magánbetegek bevitelére az állami intézménybe, és ott illegális fizetség ellenében történő protekciós ellátásuk. Ennek kiszorítása jó irány. Ugyanakkor az is igaz, hogy a bevételi források átalakulásával (az eddigi többszörösére növelt fizetés mellett a hálapénz kiesésével) azok maradnak a közellátásban, akik könnyebben mondják azt, hogy nem vállalnak túlórákat, és nem különösebben akarják magukhoz vonzani a betegeket. Ez is okozhat kapacitáscsökkenést. Ezzel egy időben pedig növekedhet azoknak a száma, akik a várakozás helyett inkább fizetnek a drága magánellátásért, csak hogy belátható időn belül sorra kerüljenek. Szerencsésebb lett volna ezért, ha a más szférákban sem sikeres munkáltatói értékelés helyett valós, markáns teljesítményösztönzőket is beépítenek a bérezési struktúrába.

A szakértő kitért arra is: a kormány a koronavírus-járvány során a központosítást növelte, ami szerinte békeidőben tovább ront a hatékonyságon. – A rendszer működéséről országos és megyei szinten döntenek, ami a veszélyhelyzetben hasznos lehet, de kérdés, hogy mi marad meg mindebből.

Parancsuralmi rendszer épült ki, az intézményvezetők szintjén megfelelési kényszer van, mindez pedig megöli a szakmai kreativitást és a kezdeményezőkézséget, pedig éppen ezekre volna szükség az egészségügy fejlődéséhez – fogalmazott Kovácsy Zsombor.

TOMPOS ÁDÁM

Újszentiván boltja, a községháza és egykori Takarékbank is szerb szótól volt hangos, amikor a könnyített honosítási eljárás részének számító állampolgársági eskütételre „magyarok” érkeztek a településtől mindössze néhány kilométerre fekvő déli határon túlról. Mivel néhány esztendő alatt százak vettek részt a rendszerint pörköltözéssel és pálinkázással egybekötött ünnepélyes eseményen, sokaknak szemet szúrt mindez az akkoriban 1600 fős településen.

Ez volt az a jelenség, ami miatt 2014 áprilisában a helyben élő Szögi Zoltán és Ballai Ferenc feljelentést tett a Csongrád Megyei Főügyészségen.

Azt gyanították ugyanis, hogy sok olyan szerb nemzetiségű eskütevő jut így magyar állampolgársághoz, aki valójában nem jogosult arra. Arról is hallottak, hogy az újszentiváni hivatal dolgozói maguk kerestek a községben olyan „megbízható személyeket”, akik megengedik, hogy külföldiek jelentkezzenek be a lakcímkükre. Ballai és Szögi feljelentésükben azt írták, hogy van ahol 5–6 fő, de akad olyan cím, ahová 30 ember van bejelentve, pedig nem életvitelszerűen élnek itt. Szerintük ezzel költségvetési csalás, közokirat-hamisítás és hivatali visszaélés valósul meg, és az új állampolgárok segítségével a következő választáson is könnyen tud majd nyerni a település független polgármestere, Putnik Lázár.

A nyomozáshoz csatlakozott a Nemzeti Adó- és Vámhivatal is, majd a felvett tanúvallomások alapján a vizsgálódást kiterjesztették Tiszaszigetre is, mivel felfigyelt, hogy az Újszentivánnal szomszédos településen is megszorodtak az új állandó lakosok, akik a valóságban nem laktak ott. A Csongrád Megyei Főügyészség 2014 májusában rendelte el a nyomozást, amely aztán két év múlva meg is szűnt, a NAV szerint ugyanis csak a közokirat-hamisítás gyanúja volt megalapozott.

*

A feljelentés beküldése és a nyomozás lezárása között, 2014. október 12-én lezajlott az önkormányzati választás, ennek eredménye a szóban forgó ügyben is „elemzésre került”. A NAV megvizsgálta, és a nyomozást lezáró dokumentumában név és lakcím szerint (!) összegyűjtötte, kik voltak azok a Tiszaszigeten és Újszentivánon voksoló „külföldi származású személyek”, akik részt vettek a helyhatósági voksoláson. A hatóság arra jutott, hogy mivel kevesebb „külföldi származású személy” ikszelt, mint ahány szavazattal nyert Putnik Lázár és a Tiszasziget első embere, a Fidesz-KDNP színeiben induló Ferenczi Ferenc, ezért „alapvetően nem befolyásolták” a végeredményt. (Mindez annak fényében furcsa, mert Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 4-es számú választókerületének több településén jelentős számban jelentkeztek be hasonló módszerrel ukrán-magyar kettős állampol-

gárok fiktív lakcímre. Amikor a minap Kocsis-Cake Olivio, a Párbeszéd parlamenti képviselője arról kérdezte Pólt Pétert, hogy van-e összefüggés a választókerület hirtelen megugrott lakosságával és a kormánypárti jelölt 2018-ban megugrott voksainak száma között, akkor a legfőbb ügyész azt válaszolta neki, hogy ez a „szava-

született ítélet, a bírósági végzés a Magyar Hang birtokába került. Ebben szerepel, hogy mindkét fő egy bizonyos Tamarával találkozott, akinek segítségével egy előre kitöltött, valótlan tartalmú lakcímbejelentő lappal jelentkeztek be Szögiékhez. Zoltán szállásadóként volt feltüntetve, aláírása hamisítva szerepelt a nyomtatványon. Kön-

nyen megeshet, hogy „Tamara” alnév csupán: így szerepel legalábbis a nyilvántartásokban a harmadik, Szögiékhez bejelentett személy is, akit az azóta eltelt esztendők során sem sikerült elkapniuk a hatóságoknak.

– Az biztos, hogy szerb, vagy szerbiai kötődésű magyar az illető, mert a nevetem olyan ékezzel

nek el szabály szerint. Vagyis nem küldték vissza a leveleket a feladónak azzal a megjelöléssel, hogy a címzett ismeretlen, hanem utasításra bevitték az önkormányzat akkor még Felszabadulás utcában álló épületébe. A másik vallomáshoz pedig hangfelvétel tartozik: ezen az önkormányzat alkalmazottai – a tanú leírása szerint – arról beszélgetnek, hogy a fiktív bejelentéshez mely személyek köthetők, valamint hogy „darálnák az iratokat”. A tanú mindezek kapcsán úgy fogalmaz: „ebből kiderül, hogy a fiktívlakcím-bejelentéseket Újszentivánon a polgármesteri hivatalban szervezték”.

◀ **Bodó Sándor (j), az Innovációs és Technológiai Minisztérium államtitkára, Juhász Tünde (k) Csongrád-Csanád megyei kormány megbízott és Putnik Lázár (b) polgármester az újszentiváni munkásszálló átadásán tavaly márciusban. Nyereember.**

FORRÁS: CSONGRÁD-CSANÁD MEGYEI KORMÁNYHIVATAL

*

A két település összekapcsolt ügye 2019-ben, tárgyalás mellőzésével, igen enyhe ítélettel zárult. Pontosabban csak zárult volna, ha egy tiszaszigeti család három tagja – mindannyian vádlottak voltak, és egyaránt ártatlannak vallják magukat – nem fellebbezett volna, így a minap lényegében újraindult a per gyanúsítottak és tanúk meghallgatásával. Két évvel ezelőtt egyébként közokirat-hamisítás büntette miatt a lakcímbejelentők pénzbírságot vagy másfél év börtönt kaptak egy évre felfüggesztve, a polgármesterek pedig pár százezer forint befizetésével megúszták, de közügyektől nem tiltották el őket. Így 2019-ben mindkettejüket újra is választották, a tiszaszigeti Ferenczi Ferencet 255, Putnik Lázárt ugyanakkor mindössze 44 szavazattal. Kérdéseinkkel mindkettejüket megkerestük, Putnik nem reagált, Ferenczi a következőket írta: „A jelenleg folyó eljárás nem az én felelősségemet vizsgálja, az engem érintő része lezárult, a folyamatban lévő ügyről érdemben nyilatkozni felelőtlenség lenne a részemről.”

A járási hivatal vagy az okmányiroda dolgozóinak meghallgatásáról nem esett szó a tárgyaláson, ami két okból is különös. Egyrészt a birtokunkban van az ügy büntetővégzése, amelyben minden gyanúsítottnál ugyanaz a fordulat szerepel, még akkor is, amikor például feltehetően ugyanaz a hivatalnok egyetlen nap alatt 21 (!) olyan személynek állított ki okmányokat, akik ugyanazon újszentiváni házba jelentkeztek be: „az ügyintézőnek nem volt tudomása arról, hogy a bejelentett cím nem valós, a bejelentkező személyek részére lakóhely létesítését igazoló hatósági igazolványokat állított ki”.

Másrészt pedig több elfogott „fiktív lakó” is azt vallotta, hogy a már említett bűnsegéd, „Tamara” épp abban a szegedi ingatlanban találta meg őket a valótlan lakcímlétesítés lehetőségével, és az előre kitöltött, aláhamisított nyomtatványokkal, ahol a szóban forgó hivatalok is voltak.

Darálás a Felszabadulás utcában

Még nem zárult le a tiszaszigeti és újszentiváni fantomlakók ügyében induló per · Újabb részletek derültek ki, mindenki a titokzatos Tamaráról beszél

zás titkosságának alapelvéből következően büntetőeljárásban nem vizsgálható”. Vagyis ott nem elemezték, hogy hány „külföldi származású személy” szavazott, ahogy azt sem, hogy az urnához járulók közül, mennyi voksolónak volt fiktív lakcíme.)

*

2015 júniusában Szögi Zoltán egy nagyon furcsa hatósági bizonyítványt kapott kézhez. Már az gyanús volt számára, hogy csak ötödik kérésre küldte ki neki Újszentiván jegyzője. Szöginek egy ingyenes szemetekuka megigényléséhez volt szüksége egy igazolásra a település részéről, amelyben le van írva, hogy mennyien is élnek egy háztartásban. Ez kellett ahhoz, hogy kiderüljön, hogy a nejlén és rajta kívül még két szerb-magyar kettős állampolgárral osztoznak a házukon – utóbbiakkal persze csak papíron. Szögi Zoltán feljelentést tett, majd a nyomozás során írásszakértő megállapította, hogy aláhamisították az aláírását. A nyomozás ideje alatt egyébként egy újabb, számukra ismeretlen személyt bejelentettek hozzájuk. A három főből kettőt el is kaptak, ügyükben tárgyalás nélkül

hamisította alá, amihez hasonlót a cirill írásmódban használnak – mondta Szögi Zoltán lapunknak.

*

A latin betűkhöz nem szokott, Szerbiából érkező szavazóknak mindenesetre nagy könnyebbséget jelentett, hogy 2014-re módosult a voksolási eljárás és nem ábcésorrendben szerepeltek a jelöltek a szavazólapon, hanem sorsolással számot kaptak az indulók. Az öt évvel ezelőtti helyhatósági választáson az tűnt fel a tiszaszigeti delegáltaknak, hogy a szerb rendszámú autókban kiszállók a kezükre írt számokat nézték, hova is ikszeljenek. De megesett az is, hogy a fülkéből telefonáltak, eligazítást kérve. Előfordult, hogy magyarul nem tudó szavazók azt sem tudták megmondani, mi a lakcímkük. Az abszurd jelenetekről névtelenséget kérő falubeliektől hallottuk, de több elem visszaköszön a birtokunkba került tanúvallomásokból is. Ezekben szó esik az Újszentivánban tapasztalt jelenségekről is, az egyikhez például postai jegyzőkönyvet is csatoltak, amelyben a kézbesítők elmondták, hogy ezeket a küldeményekkel nem jár-

Az öt évvel ezelőtti helyhatósági választáson az tűnt fel a tiszaszigeti delegáltaknak, hogy a szerb rendszámú autókban kiszállók a kezükre írt számokat nézték, hova is ikszeljenek. Megegett az is, hogy a fülkéből telefonáltak ki eligazítást kérve, és előfordult, hogy a magyarul nem tudó szavazók nem tudták megmondani, mi a lakcímkük

Kétharmad nélkül nincs valódi hatalom?

A jogi ügyeskedéstől a zseniális ötletig · Szoros ellenzéki győzelem esetében hivatalban maradnak a Fidesz-közeli tisztségviselők

Az ellenzék öröme akkor sem lesz felhőtlen, ha megnyeri a jövő évi parlamenti választást. Kétharmados többség nélkül az egész ciklus alatt Fidesz-közeli tisztségviselőkkel kell majd kormányozni, a főbb pozíciók közül ugyanis csak négy szervnél jár le a megbízatás 2026-ig.

LŐRINCZ TAMÁS

Hába nyernének az ellenzéki pártok a 2022-es országgyűlési választáson, kétharmados többség nélkül nem lenne elég négy év arra, hogy a Fidesz-KDNP hatalmát teljesen lebontsák. Lapunk gyűjtése szerint ugyanis a főbb állami pozíciók közül csak a Magyar Nemzeti Bank elnökének, négy alkotmánybíróinak, a Nemzeti Választási Bizottság tagjainak, valamint az ombudsmannak jár le a megbízatása a következő ciklusban. A kétharmados szabály vagy az államfő kinevezési és javaslatvetési joga miatt azonban ezek megválasztásához is kell majd a Fidesz közreműködése.

Ugyan néhány másik közjogi tisztség esetében is lejár majd a mandátum, ezeket várhatóan továbbra is Fidesz-közeli tisztségviselők vezetik. Domokos Lászlónak például néhány hónappal a választás után érne véget a megbízatása, a jogszabályok szerint viszont mindaddig hivatalában maradhat, amíg utódját meg nem választják a parlamentben – kétharmados többséggel. Rajta kívül minden biznnyal a mostani kormánypártok által megválasztott ember marad az államfő, a legfőbb ügyész, valamint a Kúria-elnöki székben is. (Polt Péter ugyan 2025-ben 70 éves lesz, azaz távoznia kellene posztjáról, ám mindaddig ő is a helyén maradhat, amíg utódját meg nem választják kétharmaddal.)

– Magyarországot lényegében lehetetlen kétharmados többség nélkül irányítani – mondta a Magyar Hangnak Szentpéteri Nagy Richard alkotmányjogász, aki szerint leginkább Polt Péter legfőbb ügyész hivatalban maradása blokkolhatja egy későbbi kormány munkáját. Az olyan ügyek ugyanis, amelyek most semmilyen vádhatósági következménnyel nem járnak, hirtelen gyanússá válhatnak, mert a jelenlegi ellenzék tagjai az érintettek. Így ezek akár eljuthatnak a bírósági szakaszba is. (A Microsoft-ügy elhúzódtásáról keretes írással olvashat.)

Ha az ellenzék nyer, miközben a fontos pozíciók Fidesz-közeli

közben maradnak, akkor ma még teljesen elképzelhetetlen helyzetek alakulhatnak ki. Polt Péter aktívabb szerepvállalása mellett például az Állami Számvevőszék is rendre megbüntethető a koalícióban részt vevő pártokat szabálytalan pártfinanszírozás miatt, az államfő sorra megvethetné a törvényeket, míg a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság hirtelen úgy találhatná: túl sok a kormánypárti tartalom a közmédiában. Az Állami Számvevőszék döntései ellen ráadásul a törvény szerint még bírósághoz sem lehet fordulni.

Többséget szeretne a jelenlegi ellenzék 2022-ben. Sokan lesznek, de elegendő?

FOTÓ: MTI/SZIGETVÁRY ZSOLT

Márpedig Szentpéteri Nagy Richard szerint feltételezhető, hogy a hivatalban maradó tisztségviselők a Fidesz érdekeit szolgálják majd, a 2002 utáni kormányváltáskor ugyanis szerinte ez volt a tapasztalat.

Az ellenzéki oldalon éppen ezért már folyik az ötletelés arról, miként lehetne minősített többség nélkül sarkalatos törvényeken változtatni. (A felmérések szerint arra

igen kevés az esély, hogy az összefogásban részt vevő pártok kétharmados többséget szerezzenek, még az is kérdéses, hogy egyáltalán nyerni tudnak-e.)

Lapunk információi szerint egy megoldási javaslatot leszámítva ezen felvetések többségét még az ellenzéki oldalon is inkább jogi ügyeskedésnek tekintik, mint valódi lehetőségnek. Az erről folyó gondolkodás azonban még tart, úgy tudjuk, már kijelöltek egy stábot arra, hogy megvizsgálják, milyen módon lehetne kétharmad nélkül kétharmados döntést hozni. A leghatásosabbnak tűnő – volt, aki által egyenesen zseniálisnak nevezett – ötlet a népszavazás intézményét használná fel, de forrásaink nem akartak bővebben beszélni erről, mondván, a Fidesz még módosíthat a szabályokon a választásig hátralévő szűk egy évben.

A kormányhoz közel álló Nézőpont Intézet vezetője szerint a tisztségviselők leváltásából az „ellenzéki propaganda” fejlesztett politikai terméket, ám e folyamat alkotmányos eljárását vagy morális igazolását nehéz lenne megtalálni. – Kétharmad nélkül kétharmados jogszabályokhoz nyúlni súlyos törvény- és alkotmányosság lenne. Sokkal valószínűbb forgatókönyv a fejlett demokráciákban bevett „társbérlet”, vagyis az, amikor a fontos tisztségeket más oldalhoz köthető személyek töltik be – fogalmazott a Magyar Hangnak Mráz Ágoston Sámuel. (Klasszikus példája ennek, amikor Franciaországban más párt adja az elnököt és a miniszterelnököt.) Szerinte a hatalmi ágak elválasztása következtében a liberális demokráciákban is alap-

elvnek számít, hogy a parlamenti választásnak nincs minden közjogi posztra hatása.

Mráz Ágoston Sámuel abszurdnak nevezte azt a három ellenzéki megoldási javaslatot, amely eddig megjelent a sajtóban. Szerinte a népszavazással legitimált beavatkozás politikailag kockázatos, mert nem tudni, melyik oldal nyerne, ráadásul alkotmányellenes is: az alaptörvény módosításáról ugyanis nem tartható népszavazás. – Vörös Imre jogtudós javaslata – amely szerint az Országgyűlésen keresztül kellene érvényteleníteni egyes jogszabályokat, köztük az alaptörvényt – hadüzenet lenne a magyar jogállammal szemben, míg az új jogrendet hatályba helyező „forradalom” ellen a most hivatalban lévő kormány támogatói lázadnának fel – fogalmazott. Szerinte nemzetközi összehasonlításban nem ritka, hogy ennyi szabályt véd kétharmados törvény, ráadásul ő úgy véli, Magyarországon feles többséggel is lehet kormányozni.

Virág Andrea, a Republikon Intézet stratégiai igazgatója sem tart attól, hogy kormányozhatatlan lesz az ország minősített többség nélkül. – Az államfő személye, a kétharmados többséggel bebetonozott alaptörvény, a választójogi törvény vagy – akár egy későbbi felelősségre vonás szempontjából – a legfőbb ügyész valóban szűkítheti egy későbbi kormány lehetőségeit, de a korlátok nem befolyásolnának mindent. A költségvetésről, a nyugdíjról vagy például arról, hogy a külpolitikában milyen irányba induljon az ország, sima feles többséggel is lehet dönteni – fogalmazott.

Szerinte ha az ellenzék nyer a következő választáson, akkor várhatóan a parlamenti többség nagysága határozza majd meg, milyen bátran próbálnak kétharmados döntéseket hozni minősített többség nélkül. Egészen más

Az ellenzéki oldalon ezért már folyik az ötletelés arról, miként lehetne minősített többség nélkül sarkalatos törvényeken változtatni. Lapunk információi szerint egy megoldási javaslatot leszámítva ezen felvetések többségét még az ellenzéki oldalon is inkább jogi ügyeskedésnek tekintik, mint valódi lehetőségnek

ugyanis a helyzet, ha épphogy nyerne az összefogásban szereplő pártok, vagy ha csak néhány mandátum hiányzik a kétharmadhoz.

Virág Andrea ugyanakkor arra is felhívta a figyelmet, hogy nemcsak az ellenzéki pártok, hanem a szavazók is elkötelezettek a jogállami megoldások iránt. – Körülbenn valószínűleg nem aratna sikert, ha a koalícióban részt vevők megkérdőjelezhető módon lépnék át a szabályokat.

Dr. Orbán Viktor miniszterelnök úr köszöntése

DÉVÉNYI ISTVÁN

Nem írom meg. Pedig az volt az ötlet, hogy doktorminiszterelnökúr születésnapja alkalmából összerakok az Origótól *Boldog Istvánig* terjedő stílus-elemekkel ironikusan megírt „vezércikket”, felsorolva mindazt, amiért „hálásak” lehetünk, egyben elnézését kérem, amiért így elmaradtunk a köszöntéssel. Csakhogy az ilyen írások általában rosszul sülnék el, főleg, ha kikerülnék eredeti közegükből, és önálló Facebook-életet élve zavarják össze a „csak cím és kép”-posztolókat.

Meg az is eszembe jutott, amikor hasonló túltolt iróniával próbál-

koztam egy publicisztikában, amire jött egy rakás olvasói levél (ez még a boldog, preinternet-békeidőkben történt), hogy mennyire igazam van, és végre valaki le merete leplesni a Nagy Globális Világ-összeesküvést, hogy aztán újabb, magyarokodó jegyzetre kényszerültem, miszerint az előző vicc volt. De sokat az sem javított a helyzeten, mert újfent özönlöttek az olvasói levelek, hogy megértik a visszakozásomat, hiszen a Nagy Globális Világ-összeesküvés titokzatos résztvevői, az úgynevezett háttérhatalom kíméletlenül bánik el a leleplezőkkel, de ők akkor is pontosan és rendíthetetlenül tudják, hogy az eredeti publi volt az igazi.

Szóval veszélyes műfaj ez.

Egyébként is megkeseredtek a számban a szavak (pff, be rút képzavar, de teccenek érteni), amikor megláttam a friss hírek között, hogy a kormánypropagandát

Mert valahogy úgy alakul, hogy a megtakarítatlan szülinapos körül mindenki súlyos milliárdossá lesz

intéző *Balásy Gyula* négymilliárd-kettőszázmillió forint osztalékot vesz ki a cégeiből. 4200 millió forint. Mert valahogy úgy alakul, hogy a megtakarítatlan szülinapos

körül mindenki súlyos milliárdossá lesz. Hát kell ennél szebb ajándék?

És itt, fogalmam sincs miért, jött a gondolat, hogy vajon mi lett az ózdi *Ricsivel*? Akinek az volt a bűne, hogy maszk nélkül ment le a közeli buszfordulóba, ahol pechjére két járőrbe botlott, s a hiba tízezer forintjába került. Csakhogy Ricsi értelmi fogyatékos, a kis kalandjáról elfelejtett odahaza szólni, úgyhogy egy szomorú reggelen rendőrautó jött érte, s vitte egyenesen a miskolci fogdába. Ez volt az a rész az ózdi riportban, ami nem hagyott nyugodni:

„– *Ha kiengedik, hazahozzák?*

Nehéz kérdés, illetve rosszabb, érthetetlen.

– *Mire tetszik gondolni?*

– *Hogy hát a börtönből, ahogy viték, vissza is szállítják?*

Nem merünk összenézni, hogy ilyen háztól házig szolgáltatás nem igazán lehetséges, miközben záporoznak ránk az elkésztő részletek, mert hiába adnának Ricsinek elbocsátó pénzt, azt sem tudja, hol lakik, nemhogy milyen buszra kellene felszállnia, menetjegyet vásárolni, mikor leszállni, és onnan is még idetalálni, ő meg senkit sem ismer, akit megkérhet-

ne, hogy menjenek érte, nincs itt autója egyiknek sem, de ha mégis, csoda folytán, akkor sem telne rá, egyáltalán, mikor, melyik nap, hát mi lesz így, hogy kerül haza ez a szerencsétlen gyerek.”

Utánakérdeztem, és jelentem: Ricsi jól van. Hazaért.

Egyébként újabb koronavírus-teszten jártam; most nem nekem kellett. Úgy húsz percet ücsörögtünk a szolidan a nyolcvanas évek Bulgáriáját idéző csempézett mentős előtérben, ezen rövidke idő alatt tizenötven jöttek, csak fiatalok, leginkább gimnazisták, de néhány alsó tagozatos srác is. Tanulság? Az nincs. Viszont már tudom, hogy milyen, amikor egy kisgyerek fájdalmas képpel a nőzóját simogatva a pozitív tesztteredményért szurkol, majd hangosan elsírja magát, amikor a fehér szakfanderes úrlény közli az édesanyjával, hogy „sajnos” negatív.

A közpénzdzsenti *Antall Péter* volt még a fejemben, aki úgy nerlovagiaszkodik édesapja, *Antall József* emlékére élőködvé, hogy egyben meg is gyalazza azt.

De azt sem írom meg. Akkor már tényleg inkább *Orbán Viktor* születésnapja.

GULYÁS BALÁZS

MAGA ITT A KULTÚRHÖRCSÖG?

Magyarország felszámolása 5.

Van egy gondom. Csak azért hozakodok vele elő, mert önöket, olvasókat is érinti. Amikor hosszú hetekkel ezelőtt elindítottam a „Magyarország felszámolása” sorozatot, akkor még nem sejtettem, hogy békaemberekkel fogok találkozni, hogy olyan mélyre zuhanok ebbe a felcsúti nyúlüregbe, ahonnan már nehézkes kikecmeregni. Ugyanis ahogy egyre mélyebbre ástam a tíz hónap múlva esedékes országgyűlési képviselő-választásra készülő Fidesz párhuzamos-Magyarország-építési projektjének részleteibe, úgy derült ki egyre több és több összetevő az *Orbán Viktor* által az ellenzéknek szánt, de hazánkknak ástott csapdakoktól. Különböző bebetonozott haverokra és familiárisokra, újabb és újabb, az esetleges „ellenzéki” kormány által vissza nem szerezhető intézményekre, vagyonelemekre, ingatlanokra és még egy ménesre is leltem. Oly’ sokszor meghirdették már az elmúlt 31 évben politikusaink az állam karcsúsítását, a drágajó doktorminiszterelnökúr véghez is vitte. Igaz, mintha nem arról lett volna szó, hogy az állam *kasz-száját* karcsúsítják, de aki az ilyen apróságokba is beleköt, az nem ér föl az ő nagy céljai igazságához.

Szóval a gondom az, hogy ahogy egyre jobban haladok előre az országgyűlés feltárában, úgy nemhogy fogynának a témák, de egyre többet találok. Attól tartok, ha ez így folytatódik, jövő ilyenkor is még ezt a sorozatot fogom írni, vagy a Magyar Hangnak volna szükséges sűrűbben megjelenie, hogy meg tudjam írni a mélyállam-építés minden egyes epizódját.

Az elmúlt héten éppen a fővárosi Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatot szervezték ki: júliustól

az állam helyett a katolikus egyházhoz tartozik. Eddig még nem is volna a dologgal baj, főleg, ha a folyamatot társadalmi párbeszéd, vita (de távoliak is ezek a fogalmak 2021 Magyarországon) előzte volna meg, ám a budapesti nevelőszülői hálózat az állam helyett nem úgy általában az egyházé, hanem a fideszes szempontból megengedhetetlenül lojális Szeged-Csanádi Egyházmegyéé, azaz *Kiss-Rigó Lászlóé*, a Fidesz-püspökéé lesz. *Kiss-Rigó* excellenciás és főtisztelendő püspök úr korábban olyan kijelentésekre ragadtatta magát

Szia uram, van egy kis apród? Stadionra kellene

FORRÁS: A MINISZTERELNÖK FACEBOOK-OLDALA

Orbán Viktor miniszterelnökre utalva, miszerint „megtisztelő számomra, hogy ilyen embert támogathatok”.

A nagy(obb) városok (értsd: ellenzéki vezetésű városok) kifosztására is még időben gondolt pártunk és kormányunk, valamint annak atyai vezére (bocsánat: *Atyai Vezére*). A minta *Göd* volt, a sorban a következő *Dunaújváros*, amelytől

kétségtelenül kreatív módon veszik el az iparüzési-adó bevételeket, és osztják szét a jól viselkedő (értsd: fideszes vezetésű), *Dunaújváros* környéki kistelepülések között. A szétosztó pedig nem más, mint a tavaly – az Országgyűlés szerint – megszavazott törvény alapján a megyei önkormányzat. Ez két okból is szerencsés. Egyrészt a minta bármely megyében bevethető, mivel az egész országra hatályos törvényről van szó, másrészt emberi mértékkel belátható időn belül (a miniszterelnök úr minapi szíves közlése szerint már nem

2030-ig, hanem 2042-ig tervezi a politikai életművét mindannyiunk és az egész ország javára épígetni, ekkor 79 éves lesz) a megyei önkormányzatok fideszes domíniumok lesznek, mivel e testület jelöltjeire a nagyvárosok szavazói nem szavazhatnak, csak a kistérségek és a falvak. „Hát oszd közöttük szét bő kézzel *Dunaújváros* javait!”

Folyik a bíróságok átvétele is, különös tekintettel a Kúriára, Magyarország legfőbb bírósági fórumára. *Patyi András* a Kúria elnökhelyettese lett. Tudják, ő az, aki még a Nemzeti Választási Bizottság elnökeként esdekelt nyilvánosan *Orbán* miniszterelnök bocsánatáért – „nagyon sajnálom, miniszterelnök úr!” –, miután az gúnyosan bíróságajnoknak nevezte *Patyit*. Ugyanennek a testületnek az elnöke *Varga Zs. András*, *Polt Péter* legfőbb ügyész korábbi helyettese, aki a korábban szükséges ítélkezési gyakorlat nélkül került a Kúria élére. A legfrissebb, ugyancsak a legfőbb bírósági fórumot érintő változás, hogy *Hajas Barnabást* bíróvá nevezte ki oda *Áder János* köztársasági elnök. *Hajas* úr az *Orbán*-kormány Igazságügyi Minisztériumának államtitkári székéből ül át a bírói pulpitusra. Az illető ítélkező bíróként sosem tevékenykedett, ám a Telex úgy tudja, hogy vezető pozíció vár rá a Kúrián.

És most akkor üljünk le törökülésbe hüvelyk- és mutatóujjunkat csipentsük össze, csukjuk le szemünket, és képzeljük el, ahogy a *Polt Péter* ügyészsége vádat emel 2022 után, mondjuk, *Mészáros Lőrinc* ellen (vö. felcsúti per) valamilyen korrupciós ügyben, majd ez az ügy eljut a Kúriára és méltányos ítélet születik. Nem, ne nyissák ki a szemüket és ne csapkodják a térdüket!

Még mindig nincs vége, ezért folytatnunk kell.

Séta egy méhlegelő körül

LÁNYI ANDRÁS

Jó tanács vénülő civilizációknak: ha már a nagyok elkerülnek, próbáljunk örülni a kis örömeknek.

Mert lénytársaink nagyobb részét már elpusztítottuk, most tehetetlenül szemléljük, iparunk rákos burjánzása miként falja fel a természet szöveteinek maradványát. Magunk a technológia lélegeztetőgépére kapcsolva élünk. Amire többé nem lennénk képesek, elmés berendezések látnak és hallanak, közlekednek és gondolkodnak helyettünk. Infúzió helyett a mérgek, szermaradványok, hormonkészítmények megkínzott állatok húsába csomagolva jutnak szervezetünkbe. Gondoskodnak a szórakoztatásunkról is: végnapjainkat az interneten áramló hírek, játékok, dallamok megnyugtató, halk zümmögése tölti be. Nem vagyunk egyedül, távoli, láthatatlan társak – vagy számítógépes programok, ma már ez egyre megy – törődnek velünk, lesik óhajunkat. Szavunk sem lehet. Ha van, nem hallatszik.

Természetes élőhelyünk a nagyváros, a természetre allergiások vagyunk. GPS nélkül eltévedünk, nem győzünk védekezni a napsugarak ellen, a rovarcsípések ellen, a meleg ellen, a hideg ellen, mindez túlságosan szokatlan számunkra ahhoz, hogy elviseljük. Alkalmazkodtunk a városi léthez, például tudunk aludni – próbálunk mindenesetre – olyan környezetben, ahol nincs csend és soha nincsen sötét, ritka az árnyék, és nyáron az átforrósodott panel egész éjen át ontja a meleget magából. Mi vagyunk a legyszerencsebb nemzedék, aki valaha élt. Úgy értem, eddig megúsztuk, az európaiak többsége legalábbis, pusztító háborúk nélkül, viszonylagos kényelemben. Egyszer sem kellett egymás legyilkolására fegyvert ragadnunk: kereskedünk inkább, és önként engedelmeskedünk. Erőszak többé nem fenyeget, nincs mi ellen védekeznünk, állítják, akik megfosztanak az önvédelem utolsó eszközeitől – törvényes úton, mondanom sem kell. De nem erről akartam írni. Apró örömeimről. És ez most komoly.

Ötven esztendeje immár, hogy a Római Klub jelentései és sok más híradás nyomán a nyugati világ felfigyelt létforrásaink pusztulására. Ötven esztendeje beszélünk, tüntetünk, alkudozunk a bolygó megmentése érdekében. Ebben az ötven esztendőben létforrásaink átalakítása hulladékká, a talajpusztulás, az erdőirtás, a klímaváltozás üteme nemhogy lelassult volna, de minden várakozást és képzeletet felülmúló mértékben felgyorsult. Az egyre látványosabb válságtünetekkel mit sem törődve közben még mindig azt magyarázzák nekünk, hogy a jólétünket szolgálja mindaz, amibe lassan belebeledünk: környezetszennyező gyáróriások a Duna mentén, agyonkemizált biomasszagyártás mezőgazdaság helyett, a városok túlépítése és elcsúfítása megalomán középületekkel, emberetlenül zsúfolt lakótelepekkel, a bevásárlás központosítása, a gépkocsigyártás és -forgalom támogatása stb.

A zöldek tehát az ő nagyralátó terveikkel kudarcot vallottak. Az adott erővi-

szonyokat tekintve nincs ebben semmi meglepő. Épp erre a helyzetre találták ki a grassroots mozgalmak technikáit. Hogy ha már az őserdőket nem is, de legalább a fákat, ha nem a fákat, akkor a gyept, a kicsiny fűszálat, mentsük a menthetőt, az élet alig elpusztítható hajszálgyökérzetét. A technológiai-gazdasági uralom rendszerén változtatni, úgy látszik, nem voltunk képesek, hanyatló erőnkől erre már nem futotta. Élni szeretnénk azért, ahogy lehet. S ha lehet, valamivel jobban is, az adott körülmények között itt, Budapestben (már ami engem illet).

Találunk-e legalább kicsiben, helyben, közvetlenül a kezünk ügyébe eső megoldásokat a magunk és lénytársaink túlélése érdekében? Amit a hatalom észre sem vesz talán, mert nem áll az útjában. Vagy nem éri meg, hogy akadályozza, hogy lehajoljon érte. Az utóbbi hónapokban a Főkert Zrt. ilyen ötletekkel lepte

Zöld oázis a nagyváros betonrengetegében

FORRÁS: A FŐKERT NONPROFIT ZRT. FACEBOOK-OLDALA

meg a város lakóit, és ezzel másokat is, remélem, kreativitásra bátorít. Miközben a főváros vezetői tehetetlenül szemlélik a Városliget beépítését vagy a sokadik felesleges circus maximus építését a Duna partján, közparkjainkban városzerte olyan kezdeményezésekkel találkozunk, amelyek ha csak tenyérnyi területen is, de visszahelyezik jogaiba az elüldözött életet, és megörvendeztetik az arra járó jóérzésű embereket. Mert a fővárosi zöldterületek egyre inkább kezdtek hasonlítani az olyan gyepszőnyegekre, amelyeket folyóméterszámba terítenek ki az Andrássy úton: zöldek ugyan, de a természethez semmi közük. Újabbán azonban azt vettem észre, hogy az útszéli fák körül feltörnek a beton, hogy a fák gyökérzete lélegezethez jusson; a parkok fáira célszerűen kialakított madáretetők kerülnek, de a virágok és fák beporzásáról is történt gondoskodás: rovarszállodák létesültek. Legnagyobb örömeimre a közösségi komposztálók is megjelentek néhány helyen,

esélyt adva a háztartásokban keletkező rengeteg zöldhulladékknak, hogy végre ne a hulladéklerakóban végezze, hanem a talajt javítsa. (Ehhez azonban már némi társadalmi összefogás is kellene, mert a lerakott komposztot felügyelni kell. Polgártársak, nyugdíjas társak, figyelem: komposztmester kerestetik!)

Arról azonban álmodni sem merem volna, megmondom őszintén, hogy parkjaink vagy azoknak egy-egy része olyan lehet majd egyszer, mint egy igazi rét, ahol nem tarol a fűnyírógép, elpusztítva a gyept szinte teljes élővilágát. (Nem fér a cikkbe, akit érdekel, utána nézhet, hányféle élőlény otthona egy virágos rét, ha élni hagyják.) Méhlegelőknak nevezik ezeket a kis oázisokat a betonsivatagban, mert kialakításuk az ember szempontjából legértékesebb rovarok, a méhek túlélését is szolgálja, többek között. Nem tudom, ki hogy van vele, nekem így szemre is sokkal, de sokkal jobban tetszenek a rovarbarát parcellák, mint az egyenpázsit. És ha megmaradnak, élőviláguk idővel még dúsabb, még változatosabb lesz. Lehet, hogy egyszer majd a méhek a városba menekülnek a növényvédelem nehéztüzérsége előtt? Hogy itt próbálnak majd túlélni, követve a rókák, menyétek, vaddisznók, medvék és más gerincesek példáját, akiknek otthonát elpusztított-

tuk, és most itt húzzák meg magukat az ember közelében, s együtt kukáznak a többi hajléktalannal?

Éppen az járt a fejemben, hogy köszönetet mondok a főváros kertészeinek példamutató gondoskodásukért, csak úgy, magánban, amikor valaki felhívta a figyelmemet egy ide vágó cikkekre, amit ugyanebben a tárgyban a Magyar Nemzet nevet viselő, khm..., laptársunk közölt. (Több mint rokonság, s nem éppen rokonszenv, mondaná erre egy dán királyfi az ismerős angol darabban.) Elovastam és megtudhattam belőle, hogy a baloldali városvezetés már a parkokat sem képes rendben tartani, a méhekre hivatkozva elszabotálja a fűnyírást, mindent felver a gaz s a többi.

Szóval ez van, tévedtem már megint. A szabadság kicsiny körei, érjenek akár csak az egyik fától a másikig, nem lehetnek eléggé kicsinyek ahhoz, hogy elkerüljék a sorsukat. Nem lehet észrevétlen maradni. A totális háború logikája megköveteli az ellenfél hátszágának megsemmisítését, tehát a kertek, a kertészek és a méhek sem maradhatnak ki belőle. Borítson mindent el a szenny – a választási küzdelem még csak most kezdődik.

ÁLLÁSPONT

A múltba ragadt ország

SZERETŐ SZABOLCS

Százegy éve írták alá a történelmi Magyarországot feldaraboló, igazságtalan trianoni békediktátumot. Tavaly a centenáriumi megemlékezést leárnyékolta a vírusválság, talán ennek is köszönhető, hogy elmaradtak a harsány, provokatív gesztusok, s a méltóságteljes visszafogottság volt az alaptónus. 2010-ben a Fidesz nagy győzelme után nyilvánította az Országgyűlés elsöprő többséggel a nemzeti összetartozás napjává június 4-ét. Kegyelmi pillanat volt: számos döntés és gesztus mutatta, hogy a kettős állampolgárságról szóló 2004-es népszavazás kudarcát feledtetve valóságga válhat a határokon átívelő nemzetegyesítés.

Egy évtized múltán megállapíthatjuk, megint elszalasztottunk egy történelmi lehetőséget. A csaknem teljes nemzetpolitikai konszenzus foszladozni kezdett, miután a határon túli magyarokat nemcsak belerángatni sikerült a kisszerű, ám annál ádázabb anyaországi csatározásokba, de a „csonka-magyarországi” hatalom agresszív, megosztó politikájának hatósugara a határokon túl élő nemzettársainkig is elért. A jövő évi választást megelőző, minden eddiginél durvábbnak ígérkező kampány immár azt a helyzetet vetíti előre, hogy ezúttal nem valamely külső erő, hanem mi magunk okozunk végzetes törést abban a közösségben, amelyet magyar nemzetnek hívunk. A mesterségesen, erőnek erejével, részben választójogi praktikákkal kikényszerített kétosztatú erőter a határon belül uszít magyart magyar ellen, egyfajta belső Trianonnal fenyegetve. Hiszen a kormánypárti nyilvánosságban – tisztelet a kivételnek – az ellenzék nem része a nemzetnek, Orbán Viktornak ellentmondani maga a hazaárulás. Utóbbi kifejezést immár ellenzéki körökben is – tisztelet a kivételnek – rendre alkalmazzák az országot az IMF helyett keleti autokráciák felé eladósító, az állam testéből egyre nagyobb szeleteket kiharapó Fideszre, totális leszámolást ígérve győzelmük esetére.

Felvetődik a kérdés: vannak-e még közös pontok a mi közösségünkben? Egyáltalán: létezik-e még nemzetként, amely az elterjedt meghatározás szerint közös emlék a múltból, közös terv a jövőre? Ha az elmúlt száz évet nézzük, ugyan, miféle közös emlékek lehet a saját felmenőik sérelmeit pajzsként hordozó, egymásra fenekedő, politikai táborokba tömörülő gyűlöletközösségeknél? És egymás legyőzésén túl mi lenne itt a közös terv, amikor az ország külpolitikáját, nemzetközi orientációját sem övezi egyetértés?

A nemrég elhunyt Jankovics Marcell tudta, hogy a múlt, a hagyomány nem visszahúzó erő, ellenkezőleg: örök inspiráció, végtelen ihletforrás, továbbgondolásra serkentő tudás. Amelynek nem elválasztani, hanem – ismeretek és a mítoszok teremtő ereje által – egyben tartani kellene egy közösséget. A 2022-es választásra készülők, attól rettegők – mi lesz, ha visszajönnek ezek?; ha maradnak azok? – ország a politika szándéka szerint beleragad a saját múltjába, hamis új mítoszok tartják fogva; most éppen 2006-ot kellene újrajátszani, miközben a világ a maga változó kihívásaival egyszerűen elsétál mellettünk.

Ha nyoma nincs is, napja legalább van a nemzeti összetartozásnak. Százegy évvel a trianoni tragédia után, Széchenyi nyomán szabadon: Magyarország, magyar nemzet akkor lesz, ha alulról építkezve lerúgja magáról – tisztelet a kivételnek – hitvány, erkölcsstelen, korrupt, cinikus és alkalmatlan politikai „elitjét”.

NAGY ATTILA TIBOR

Az osztogatás hatalma

A magyar választó magatartását nagyban befolyásolja a pénztárcája és az érzelmei, ugyanakkor a higgadt, okos érvek kevésbé hatnak rá. Az a párt, amelyik a racionalitásra alapoz, meghal ebben az országban.

Természetesen túlzás lenne azt állítani, hogy minden magyarországi választó egyformán gondolkodik, ilyen értelemben nincs „a” magyar választó. Ha azonban a többpártrendszer 1989-es visszaállítását óta megtartott megannyi választás eredményeit átgondoljuk, akkor a választói többséget mégiscsak átfogták közös jellemzők, amelyek alapján szavazott a pártokra: jólét és érzelmei. Itt és most alapvetően a materiális kérdések politikára gyakorolt hatását gondoljuk végig. 1990-es parlamenti

sok, az érzelmei. 1998: a fiatalos, modern Orbán Viktor nagy pártot csinál a Fideszből. 2010: Orbán elsőpró győzelemre vezeti a Fideszt, jelentős részben a választók nagy haragjának köszönhetően, amely az akkor kormányon lévőket sújtotta. Aki nem akart belemenni a sárdobálásba, és ragaszkodott a higgadt szakmai diskurzustól, mint Szabó Iván MDNP-je, simán elbukott az 1998-as választáson, még a parlamentbe sem került be. A hangoskodó Torgyán József ellenben ismételt bejutott a törvényhozásba, sőt, kormányra is került. Aki egyenlő távolságot tartott a két politikai oldaltól (Centrum), szintén elbukott.

Egy-egy parlamenti választás kimenetele még számos más tényezőtől függött, de én a fent leírtakat kulcsfontosságúnak tartom, ezek a jellemzők határozták meg a politikai diskurzust. Pénztárca és érzelmei: azok a pártok voltak a legsikeresebbek, és bizony azok ma is, amelyek e két tényezővel bírtak a legsikeresebben.

Magyarországon sem a múltban, sem most nem illik a politikát szeretni, hiszen az „veszélyes”, „gyanús”, „mocskos” dolog, és nem szokás a politika működését részletesen tanítani. Így az iskola-rendszerünk nem is nevelt ki olyan nemzedékeket, amelyek hajlandók volnának a választási ígérek mögé nézni, mérlegelni azt, hogy a van-e pénzügyi fedezetük. Tartok attól is, nem sok olyan választópolgár akad, aki a történelemben nem pusztán az évszámokat, királyok, hadvezérek sorát látja, és nem tudatosul benne a történelem tanulságainak „aha” élménye. Hogy Magyarországon a dualizmus idején is jelen volt a szavazók etetése-itatása. Hogy az akkori ellenzék (is) szám-

Egy a rengeteg kormányzati propagandakiadványból. Pénztárcára ható ígérek
FORRÁS: SHUTTERSTOCK

talanszor szót emelt a kormánypárt választási visszaélései ellen, a Horthy-rendszerben szintúgy. Hogy ezt meg azt az ország korábbi nemzedékei – persze más keretek, körülmények között – már átértékelték egyszer. De a mai szavazók a múltnak ezen vonásairól szinte nem tudnak semmit. A múlt feledve, a kormánypárt pedig felmelegítheti az elmúlt idők hatalomtechnikai praktikáit. Hány embernek tűnt fel, hogy Orbán egyik példaképe az a Tisza István, aki kíméletlen harcot folytatott az ellenzékével?

A tudáshiány következtében marad azon elvárás a politikus felé, hogy teremtsen jólétet, adjon több pénzt, segílyt, nyugdíjat. Ezt nagyon jól tudja a Fidesz is. Mivel az ellenzék nagy része összefogott, és emiatt matematikailag nagyobb az esély annak győzelmére, a kormány jobbnak látja nem az utolsó pillanatra hagyni a „közérzetjavító” intézkedések meghozatalát. Íme egy nem teljes lista: családtámogatások további növelése, csok és más kedvezményesnek hirdetett lakáshoz jutási lehetőségek, a fiatal munkavállalók fizetésének részleges adómentessége. Legújabb szó van a hitelmoratórium részleges, választásokig tartó kitolásáról – micsoda véletlen! –, és nem ér-

dektelen a maradék önkormányzati bérlakások alacsony áron való tervezett kötelező eladása a bérlőknek. Utóbbi eset kapcsán érdemes megfigyelni, hogy a Fideszben ahhoz is értenek, hogy célzottan válasszanak ki szavazóréteget: Böröcz László eredeti javaslata több tízezer bérlőnek tenne nagy szívességet, pont olyan településeken, amelyekben nem áll jól a Fidesz támogatottsága (igaz, a vagyonszerzés-től tartó fideszes polgármesterek nyomására a majdani törvény sokkal kevesebb bérlőre terjedne ki). De emellett a hatalom belengett a nyugdíjprémium újbóli kifizetését ez év végéig és a 13. havi immár kéthetes részletének kifizetését nem sokkal a választások előtt.

Miközben a politikával intenzíven foglalkozók egy nagy kínai egyetem tervezett budapesti beruházásával vannak elfoglalva, a kormány máris osztogat. Vajon mi lesz a szavazók többsége számára meghatározóbb a döntésnél: a Fudan Egyetem kétségtelenül gyanús ügye, vagy a nyugdíjemelé-és, rezsicsökkentés? A magyar választók többségének eddigi viselkedését látva, a több pénz bizony legyőzi az egyetemi modellváltás, a hatalmi arrogancia, a jogállamiság megsértése miatti panaszokat. A vírusválság főleg ezért jött rosszkor a Fidesznek, mert a jólét növekedése megállt, sőt, életszínvonal-csökkenés következett be. Ebből viszont megint csak az következik, hogy az anyagi kérdések fontosabbak lesznek a választásokon, mint az elit értelmiség témái.

Akkor ígérjen az ellenzék is szemérmetlenül minden földi jót? Legyen ez a Fidesz legyőzésének az ára? Vajon megérem-e, hogy a választásokon győztesek tájékozódni képesek, tudatos, felkészült választópolgárokat kibocsátó oktatási rendszert akarnak és hoznak létre? Egy biztos: az osztogatás fent vázolt erejét, hatalmát tartósan megtörni másként nem lehet.

A szerző politikai elemző

A tudáshiány következtében marad azon elvárás a politikus felé, hogy teremtsen jólétet, adjon több pénzt, segílyt, nyugdíjat. Ezt nagyon jól tudja a Fidesz is

választás: nem a rideg vadkapitalizmus, hanem a szociális piacgazdaság köszönt majd az országra, győzött az MDF. 1994: a rendszer-változás veszteseit felemeljük, győzött az MSZP. 2002: a jóléti rendszerváltás ígérete, győz megint az MSZP. 2006: fejlődik tovább az ország, áfacsökkentés, szocialista győzelem. 2014: rezsicsökkentés, megint győz a Fidesz. 2018: újabb rezsicsökkentés, nő a lakosság egy részének életszínvonala, harmadjára nyer a kormánypárt.

A többi parlamenti választásra pedig erőteljesen hatottak a politikusokról szerzett külső benyomá-

SZABÓ ANTAL

Kálmán nem Kálmán, hanem Philip, pedig a Kálmán: „Eredeti magyar név, mely más népeknél elé nem fordul.” Az idézet A Magyar Nyelv Szótára című műből származik, amelynek szerkesztője két világhírű magyar nyelvűtudós, nevezetesen Czuczor Gergely és Fogarasi János. Kell ennél nagyobb bizonyosság, hogy a Kálmán keresztnév bizony igazi magyar keresztnév, amelyet olyan nagyszerű magyar emberek viseltek hajdanán, mint Széll Kálmán, Tisza Kálmán, Mikszáth Kálmán, és még sorolhatnám? Ezek az emberek hazafiak voltak, mindannyian, ezzel, azt hiszem, Kálmán is egyetért, sőt ő maga is annak tartja magát, hazafinak, annak ellenére, hogy ugyan ő is Kálmán, de mégiscsak Philip.

Talán a Z+-os idők miatt, amikor két Baby Sisters-klip között hallhattunk elmés beszélgetéseket és levélfelolvasásokat hősünktől az

ezredforduló tájékán. Talán emiatt a Philip név, hiszen a Kálmán, ez az eredeti magyar név (lásd fentebb) olyan ciki. De a Z+-os idők elmúltak, azóta sok víz lefolyt a Dunán, meg sok átutalás a bankszámlákon, de a Philip név maradt.

És most itt van ez a Hazafi, ami nem Hazafi, hanem Patrióta: még egy pénznyelő fekete lyuk az államháztartás galaxisán. Megafon meg Pesti meg Hír Tv meg a Kopsz – meg a többi; a Bogvó és Babócát sem tudom Gyurcsány-show nélkül megnézni, és most itt egy újabb csatorna a hanyatló Nyugat egyik videómegosztó platformján: Patrióta. Így külföldiül, mert a Hazafi az nem működik, biztosan ezt is megmérték. Legyen „pébetús” ez is, hátha valaki Gulyás Marci Partizánját keresve idetéved. Így történhetett a 888.hu névadása is, a 444.hu-t utánozva! Hol az eredetiség, tisztelt közpénzben fürdőző

Kálmán, a hazafi

kormánypárti véleményvezérek? Csak nem a kisebbségi érzés miatt másoljátok a „baloldal” sikeres médiaprojektjeit?

A már említett Partizán közéleti csatorna nézettségi adatai gondolkodtathatták el a kormányzati

Hozta a megszokottat, az unalmas gyurcsányozást, dobrevezést, jakabozást

influenzakerépző központ embe-reit, hogy nekik is „kell egy ilyen”. Az eddigi bénázások nem bizonyultak hatékonyak, úgy tűnik, ezért nyúltak a Facebook, az Instagram után a liberális dekadencia újabb vívmányához, a YouTube médiaplatformhoz. Nem finnyásak és nem következetesek, szidják

e nyilvánosságokat, de használják is, egyre több pénzt beletolva, mindenféle szellemesség, újító, kísérletező kedv nélkül.

Végigküzdöttem magam az első videón, nagyjából erre számítottam, a technikai részt nem tudom értékelni (bár számomra sötétnek tűnt Kálmán a monitoromon, és nem csak a mondandója miatt, de lehet, az eszközöm ócska csak), a szellemi csak a szokásos volt. Kálmán, aki amúgy Philip, hozta a megszokottat, az unalmas gyurcsányozást, dobrevezést, jakabozást. „Ezt láthatjuk, hallhatjuk ezer helyen, Kálmán, minek ezért a YouTube-nak is fizetünk?” tehetné fel az egyszerű kérdést az adófizető állampolgár.

Kálmán aztán gondterhelten beül 47 milliós Mercijébe, és továbbhajt a Megafon központjába, ahol aztán „esett szép szomorú fejjel, négy-öt magyar összehajol,

s kicsordul gúnyos fájdalomkból, egy ifjú-ósi könny, magyar könny: miért is?”, hogy Ady szavaival éljek, azaz értékelik az újabb projekt kudarcát, miért nem sikerült ez sem, majd döntést hoznak. Jön a Patrióta Minimax-változata Kötter úr világmagyarázataival, és így tovább, és így tovább, pénz nem számít, be kell oltani mindenkit jobboldali konzervatívizmusnak álcázott gyűlöletpropagandával...

Summa summarum, véleményvezért nem lehet képezni, ahhoz vagy van valakinek tehetsége, vagy nincs. Tolhatnak bele akármenyny adóforintot, kilóg majd a lóláb. Az eredetiség, a hitelesség pénzzel nem megvehető, és persze a hazafiság sem. Amit pedig a Patrióta nevű epekierészítő tákolmányra költ a központ, adja inkább útfelújításra, elkelve mifelénk pár millió a 47-es út rendbetételére például.

És még annyit, a hazafiság ott (is) kezdődik talán, hogy büszkén viselem magyar nevem! Legyen az Kálmán vagy bármi más, de akkor is...

TÖBB A ZÁSZLÓ

Parizer és pörköltszaft

PÁPAY GYÖRGY

A mikor Orbán Viktor arról beszél a közrádióban, hogy a járványhelyzet megviselte a bérből és fizetésből élőket, így többek között őt magát is, az csalhatatlan jele annak, hogy a „keményen dolgozó kisember” visszatért a magyar politika fókuszába. Persze nem a szlogenek szintjén, hiszen ha a nagyközönség mára el is felejtette, a Fidesz stratégiai bizonyára még élénken emlékezik rá, hogy felsültek 2015-ben ezzel a kommunikációs panellel. De a nyílt kisemberezésen kívül a miniszterelnök kreatív stábjában jól láthatóan mindent megtesz azért – időnként már-már a parodisztikusság határát súrolva –, hogy elhitesse a választókkal: valójában a „nagy ember” is egy közölk.

Ez természetesen nem új keletű jelenség. A kormányfő régóta igyekszik – tegyük hozzá: a Fidesz szavazóinak szemében meglehetősen sikerrel – egyszerre korszakos államférfinak, aki Európa és a világ ütőerén tartja az ujját, valamint a nép egyszerű fiának mutatkozni, aki magyaros leleménnyel jutott magasra, de sohasem feledkezik meg a gyökereiről. Az pedig már a propagandagépezet dolga, hogy az egykori oxfordi ösztöndíjast utcai harcosnak láttassa, miközben a nyírségi kis faluból indult Karácsony Gergelyt fővárosi ficsúrnak (talán leírhatjuk még ezt a kifejezést pénzbüntetés kocká-

zata nélkül), akinek térképen kell megmutatni a vidéket. Csakhogy az elmúlt időben ez az igyekezet mintha szintet lépett volna, s már nem pusztán kiegészítője Orbán Viktor imázsának, hanem válasz egy politikai kihívásra, amely az ellenzéki miniszterelnökjelölt-jelöltek köréből érkezett.

Ha van igazán emblemikus leképeződése ennek a kihívásnak, az egyértelműen Jakab Péter parizeres-Piros Arany-as Facebook-posztja. A Jobbik elnöke sokaknak meglepetést szerzett eddigi jó szereplésével az előválasztási versenyben, köztük e sorok írójának is – év eleji cikkemben még arra tippeltem, ha ő és Márki-Zay Péter egyaránt a páston marad, kölcsönösen gyengíteni fogják

egymás esélyeit (*Jobbról előző miniszterelnök-jelöltek, Magyar Hang, 2021. február 5.*). Ebből a szempontból tehát működni látszik a Jobbik azon stratégiája, amely a jobb-közép fordulat hangsúlyozása és az ezt hitelesítő holdudvarépítés helyett elsősorban a markáns Orbán-ellenességre összpontosít, méghozzá kevésbé értelmiségi kivitelben, mint azt a baloldali-liberális térfélen megszokhattuk. Ezzel a párt, ha hajszállal is, de átvette a vezetést az ellenzéki házi versenyben, Jakab Péter pedig a baloldali szavazók köréből is tudott támogatókat szerezni – ami nyilvánvalóan nem független az általa képviselt, a közösségi médiában igen tudatosan felépített „egy vagyok közületek” pozíciótól.

Az, hogy ez hatással van a többi ellenzéki miniszterelnökjelölt-aspiráns kommunikációjára, egyáltalán nem meglepő – akár ironikusan viszonyulnak hozzá, mint a szegei cukrászda teraszán fotózkodó Fekete-Győr András, aki a posztja szerint nem talált párizsiú fagyit, akár maguk is megpróbálnak nyitni ebbe az irányba, mint a turkáló ingével szintén lájkok tömegét gyűjtő Karácsony Gergely. Annál érdekesebb viszont a fentebb említett jelenség, nevezetesen, hogy e folyamat láttán mintha a miniszterelnök környezetében is úgy éreznék: egészségügyi és gazdasági válsághelyzet ide vagy oda, most nem a korszakos államférfit, hanem a nép egyszerű fiát kell előtérbe tolni. Ez arra

utal, hogy van egy széles, mérhető választói réteg, amely számára 2022-ben minden más szempontnál fontosabb lesz, mennyire tud azonosulni az ország (leendő) vezetőivel. Az ő megnyerésük, illetve megtartásuk érdekében pedig a jelek szerint bármi bevethető – időnként akár olyan maníros gesztusok is, amelyek még Németh Szilárdnak sem állnának jól, nem hogy Orbán Viktornak.

Nem véletlen, hogy ennek a plebejus-populista imázsépítésnek az egyik legfontosabb eszköze a közösségi média, hiszen az maga is reakció az ezeken a felületeken érkező választói visszajelzésekre, esetenként kifejezett nyomásra. Ha Jakab Péter relatív népszerűségét vagy Orbán Viktor kommunikációjának kilengéseit kizárólag a klasszikus sajtó szűrőjén keresztül szeretnénk megérteni, valószínűleg tanácsatlannak tűnne a kezünket. Ez is mutatja, hogy menthetlenül vége van annak a korszaknak, amikor a kampányok tematikáját még a mainstream média határozta meg, egyfajta kapuórként szűrve a napirendre kerülő kérdéseket, illetve azok elővezetésének mikéntjét. A közösségi platformok logikája alapján zajló kampányokban pedig egyre nagyobb a jelentősége annak, kik azok a politikusok, akik képesek minél kevésbé politikai módon fellépve elnyerni a választók szimpátiáját – ez tükröződik minden pörkölt-szaftos ingben, minden félrecsúszott nyakkendőben.

Ha viszont az a fő szempont, hogy egy politikus mennyire „Insta-képes”, akkor egyre kevesebbet számít, mennyire kormányképes. Más kérdés, hogy ez 2022-ben vajon a Fidesz szerint kormányzásra alkalmatlan ellenzéki vegyes felvágottak vagy az ellenzék szerint látványosan nem kormányzó, válságkezelésből megbukott Fidesznek jelent-e majd nagyobb segítséget.

A kormányfő és felesége pünkösdvasárnap a Hold utcai református templomban. Egy közölkünk? ►
FOTÓ: MTI/SOÓS LAJOS

GAÁL ANTAL

Orwell zsenialitása megkérdőjelezhetetlen! Aki még nem olvasta az 1984 című regényét vagy az Állatfarmot, az sürgősen pótolja a mulasztást, hogy tisztában legyen vele, mi vár rá. A zsenialitás abban is megmutatkozik, hogy ezeket a könyveket több mint hét évtizede írta. Gondoljunk bele, hogy mennyit változott azóta a világ, milyen elképesztő technikai fejlődésen mentünk keresztül, mennyire más környezetben élünk manapság, mint amilyen az 1940-es években, a második világháború idején volt! Vajon mindezt előre látta a szerző? Nem, ez abszurdum, hiszen mi, a XXI. század technikai „áldásait” élvező emberek jószerevével még a másnapot sem tudjuk megjósolni. Hogy láthatott Orwell több évtizeddel előre mégis ilyen pontosan? A válasz nem is olyan bonyolult: ismerte az emberi természetet. Tökéletesen belátott a lelkünkbe, érzékelte a belső moti-

Ha valaki még nem tudná

vációinkat, s ennek alapján vetette papírra a jövőbe vezető út csapdait.

Sorra bebizonyosodik, hogy jóslatai milyen pontosan leírták jelen állapotainkat. Erre a kínaiak szolgáltatják manapság a legújabb bizonyítékot. Kifejlesztettek és már működtetnek is egy úgynevezett társadalmi kreditrendszer. Ez abból áll, hogy minden állampolgárunknak – pedig elég sokan vannak – lefektetnek egy „kartont”, ami természetesen nem a hagyományos, papíralapú nyilvántartás, hanem digitális úton működik. Az egész országban mindenütt arcfelismerésre is képes kamerák százai üzemelnek, s igyekeznek mindenkiről minél több információt összegyűjteni. Aki az ő rendszerük szabályai, előírásai alapján „jó fiúnak” minősül, az ennek mértékében kreditpontokat kap. Ha valaki úgymond belesimul a rend-

szerbe, megfelel a Nagy Testvér elvárásainak, az több pontot tud összegyűjteni, aminek következtében komoly előnyök birtokába juthat. Például a banki hitelfelvétel elbírálása során kedvező felté-

„
Kína: mindenütt arcfelismerésre is képes kamerák százai üzemelnek, s igyekeznek mindenkiről minél több információt összegyűjteni

telekben részesülhet, munkahelyi előmenetele felgyorsulhat, ezzel összefüggésben a fizetése is emelkedik, pályázatokon előnyt élvezhet – de hadd ne soroljam tovább, mindenki ezer más hasonlót ismer,

s megtapasztalhatta, miként emelkednek magasba az elvárásokat szolgáló módon teljesítők. És természetesen ennek az ellenkezője ugyanígy igaz: aki gyűjti a fekete pontokat, megnézheti magát!

Szeretném megismételni, amit fentebb már említettem: ez a rendszer már működik, magyarán, ez nem a jövő lázálma, hanem a jelen szörnyű valósága. Azt olvastam, a kínaiak külföldre is el akarják adni ezt a projektet, ezért hamarosan Mongóliában, Kazahsztánban és Kirgizisztánban is tesztelik majd. Talán nem meglepő, hogy az oroszok is intenzív érdeklődést mutatnak, de részlegesen már több országban is kipróbálják a kínaiak által próbautazási célból leszállított rendszert. Csak néhány példa: Zimbabwe, Peru, Bolívia, Venezuela. Ugye, semmi meglepő nincs a névsorban?

Az ember hatalmasat téved, amikor naiv módon abban reménykedik, hogy ez az észvesztő és a hétköznapi ember számára már teljes mértékben követhetetlen technikai-műszaki fejlődés a demokrácia kiteljesedéséhez fog vezetni – gondolván, hogy egyre több információhoz juthatunk, egyre kevesebb történés maradhat titokban. Nos, egészen másról van szó: a világot az fogja uralni, aki birtokolja és üzemelteti ezeket a high-tech rendszereket, mi meg ellehetünk a számunkra engedélyezett, legtöbbször a bulvárba fuladó, zsibbasztó hírözönnel.

Hová vezet mindez? Fogalmam sincs. Annyit viszont tudok, hogy semmi sem állandó, a világon minden folyamatosan változik, semmi sem örök. Egyszer csak jön majd Valaki, és lekapcsolja a Főkapcsolót, s akkor pillanatok alatt összeomlik ez az egész, emberhez méltatlan torzszülemény; mert azt már az általános iskolákban is tanítják, hogy az égvilágon szinte minden árammal működik. Legalábbis egyelőre.

◀ Kovácsék, Horváthék és az ajándék Astra. Segítő kezek A SZERZŐ FELVÉTELE

GRIMM BALÁZS

A miniszterelnöki vő rossz évet zárt, legutóbb még 2,3 milliárd forintot vett ki osztalékként az egyik cégéből, idén viszont csak 1,2 milliárdot. Hogy elhelyezzük magunkat a térképen: a 22 éves Opel Astra, amely miatt pityeregnek az asszonyok, a legnagyobb internetes autóhirdetési oldal szerint legjobb esetben 350 ezer forintot ér. Vagyis úgy 150-et. Innen nézve lehetőség egy beteg kisgyerek orvoshoz hordásához, onnan nézve néhány üveg pezsgó ára.

Izabella 3,5 éves. Leukémiában szenved. Az ő kilátásai jók, a családjaé nem. Miközben küzdenek a betegség ellen, úgy elszegényedtek, hogy kilakoltatás vár rájuk. Ha a tartozást nem sikerül rendezni, akkor a szegénység szétrobbantja a családot, és a gyerekek állami gondozásba kerülhetnek – írtuk április harmadikán. Arról is beszámoltunk, hogy a Kovács család Cecén, egy 70 négyzetméteres, kétszobás házban él, az egyikben a szülők és a kis beteg, a másikban a többi hat gyerek lakik. Naponta többször fertőtlenítenek, mást nem tudnak tenni az esetleges behurcolt kórokozókkal szemben. Hogy kerüljék a fertőzéseket, a nagyobbak lehetőség szerint egész nap a szobájukban vannak. A legnagyobb, Zoltán 18 éves lesz, Tímea 17, Ilonka 15, Kamilla 12, Natália 10, Olivér Junior pedig 3. Izabella meg ugye 4 szeptemberben.

A házat szocpolból vették, még 2006-ban. Évekkel ezelőtt egyszer már eladósodtak, amikor az apának, Zoltánnak nem volt munkája. Nem tudtak fizetni, ezért a bank felmondta a szerződésüket. Átkerültek a pénzügyi követeléskezelő részlegéhez. Az új törlesztőrészeket azután sokáig rendben befizették. Izabella kezelése tavaly áprilisban kezdődtek, ezek idővel úgy felemésztették a család anyagi erőforrásait, hogy mindennel hátralékba kerültek. Kovácsékknak 1,5 millió forintot kellett volna visszafizetniük, hogy elkerüljék a kilakoltatást.

Mi tudjuk, mi az a szegénység

Mindeközben Budapestre jártak a kislánnyal kezelésekre, Zoltán a főnökétől kölcsönkapott öreg Suzukival fuvarozta a családot.

És akkor két dolog jött. Egyrészt a végrehajtó, másrészt Önök, az olvasóink. A legnagyobb összegű támogatás 300 ezer forint volt, de akadtak szép számmal olyanok is, akik 500 forintot tudtak csak küldeni. A sok 500 forint meg a többi adomány végül azt eredményezte, hogy a család vissza tudta fizetni minden adósságát, sőt: maradt egy kis pénzük, ebből elkezdtek felépíteni azt a sterilizobát, amelyre a győgyulófélben lévő Izabellának még mindig szüksége lenne. A végrehajtónak nem maradt dolga.

A cikket olvasva jelentkezett szerkesztőségünkönél Horváth István oroszlányi nyugdíjas is. Levágták az egyik lábát két éve, ezért nem tudja használni az autóját. A kocsit a garázsban áll, de lejárt a műszaki engedélye, és valószínűleg az akkut is cserélni kell benne, de szívesen odaadja a 7 gyerekes családnak – írta. Gondterhelt idők jöttek. Mert egy két éve nem használt, öreg kocsit leműszakiztatása nem kis pénz. Erre a cecei családnak nincsen kerete. Sem Horváthéknak. És mi van akkor, ha többre kerül a műszaki, mint amennyit az Opel ér? Mindezek tetejébe az sem volt biztos, hogy amikor a műszaki lejárt, milyen szabályok voltak éppen érvényben. A veszélyhelyzet elrendelése ugyanis kisebb káoszt okozott a mindenféle igazolványok érvényességét illetően. Teljesen ismeretlenül megkerestem egy autójogászt. Kiderült, az öreg Astra forgalmija éppen a tavaly tavaszi és a tavaly őszi érvényben lévő két veszélyhelyzet között járt le. A legrosszabbkor, ha ugyanis beleért volna valamelyik időszámba, ma is vígan elmehetett volna Oroszlányból Cecére. Így vi-

Az egyik asszony örömeiben sír, a másik bánatában. Ha lakodalmas zenével tolnám az ipart, ez remek dalcím lehetne, de most másról van szó. Nem akarom elviccelni. Az egyik asszony azért sír, mert elkerül a háztól a 22 éves autójuk, a másik azért, mert megkapják ajándékba.

szont rá nem vonatkozott a motoratórium. A jogász név nélkül, ingyen segített, más, ennél fontosabb kérdésekben is, hálásak vagyunk neki. Egyszerűsítve a dolgot: lejárt műszakival nehéz „lábón” hazavinni az adományba kapott autót, a tréleres szállítás díja pedig a kocsit értékehez képest nagyon magas lett volna. Olyan autószállítót nem találtam, aki segített volna. Oroszlányban vagy a közelben kellett tehát valamilyen megoldást keresni, hogy meglegyen a műszaki vizsga. Több levelet is írtam az ügyben, kleine fische, gute fische alapon azt kérdezve, „hozzájárulnának-e valamilyen kedvezményrel az Astra leműszakiztatásához”. Azt is megvillantottam lehetőségként, hogy beleírom a cikkbe a szerviz nevét, hálából.

Az oroszlányi Spindler Autó Kft. válaszolt, Spindler Tibor többek közt ezt írta: „Sosem zárkoztunk el hasonló dolgok elől, most sem fogunk.

Tímea megint pityereg. Mert hogy őt még életében nem szolgálták ki, ilyen jó dolga soha nem volt. Boldogan esszük magunkat örömmel. Vagy örömmel esszük magunkat boldogra, a fene tudja így, kajakómásan

Nem a reklámért csináljuk, nem is kellene a nevünket megemlíteni, megjelentetni, nem tartanám etikusnak.” Annyira rendesek voltak, hogy végül én kértem, hadd írjam le a nevüket. Ugyanis: kimentek Pista bácsiékhoz, felmérték, mi a helyzet az Astrával. Kiküldtek érte egy tréler, a szervizben millió dolgot megcsináltak a kocsin, többek közt fékmunkahengereket cseréltek, akkumulátort tettek a kocsiba, lefejtették a romlott üzemanyagot a tankból, és nem mellesleg levizsgáztatták az autót. És a végén visszavitték. Küldtek is erről egy Excel-táblát, de a munkadíj rovatra semmit nem írtak. Telefonálhattam hát másik szervizekbe, hogy mindez mennyibe került volna. A szakik szerint alsó hangon százezer forintba.

És végül állok a garázs előtt Horváth Istvánnal, a feleségével, Irénkével, Lakatos Tímeával, a kislányával, Izabellával és az apukával, Kovács Zoltánnal. Az egyik asszony örömeiben sír, a másik bánatában. Közhasznú munkások játszanak hozzá zenét, fúkaszával. – Nem igazi bánat ez, magyarázza Irénke egy papír zsebkendő mögül, de tudja, nagyon hozzánk nőtt az autó. Örülök, hogy jó helyre kerül, de azért kicsit megsiratom.

Horváth Istvánék Békésből, az azonos nevű megye névadójául szolgáló városból költöztek Oroszlányba, elfelejtettem felírni, talán 35 évvel ezelőtt. Pista bácsi nevével meséli, nem bányásznak jött, mondta is, hogy majd akkor megy le a tárnákba, ha lesz lakáskiutalásuk. Mit ad isten, egy hónap múlva lett. Nem volt mit tenni, ment le a bányába. Három lányt neveltek fel egy másfél szobás, második emeleti kis lakásban. Irénke néni is a bányában dolgozott, de a felszínen. Gépeket javított.

A kocsit csomagtartójába több dolog is be van készítve. Tíz kiló cukor, liszt, olaj, szalonna, szalámi, kilenc kiló kenyér. Lakatos Tímeaék kapnak még – nem tudok mindent felsorolni – egy tévét, vacsát, a kislány játékokat, Zoltán egy kabátot, a család befőtteket, lekvárokat. Én egy üveg bort meg egy üveggel az Irénke néni által elvett görögdiinnye-savanyúságból. Vita nincsen, el kell fogadni. Ja és Irénke néni felajánlja a biciklit is a családnak, amivel évtizedeken keresztül dolgozni járt, de az sajnos már nem fér az Opelbe, hiába kombi.

Amikor kisírják magukat az asszonyok, visszamegyünk a lakásba, ahol esküvői léptékű ebéddel kínál minket Irénke néni. Ellenkezni nincs értelme. A levesbe belefőzött egy egész tyúkot, valamint egy egész zöldséges boltot, az a típusú lé, amitől a holtak is feltámadnak. Táplaleves. Egy tányérnyival egy egész nap ellenne az ember. De nincs megállás. A második fogás rántott karaj, szalonnába tekert csirkecomb, sajttal sült csirke, krokett, sült krumpli meg az isteni savanyú görögdiinnye. Tímea megint pityereg. Mert hogy őt még életében nem szolgálták ki, ilyen jó dolga soha nem volt. Boldogan esszük magunkat örömmel. Vagy örömmel esszük magunkat boldogra, a fene tudja így, kajakómásan.

Bizonyos intéznievalók miatt nem tudok maradni, így a deszertekről lemaradok. Legalább egy kávét igyak meg – invitálnak a házigazdák, de sajnos arra sincsen már idő. Korábban, úgy a harmadik rántott hús magasságában mesélte Irénke néni, hogy ők 14-en voltak testvérek. Tímeaék 13-an. – Látja, Balázs, ez az én válaszom arra a kérdésre, hogy miért segítjük Timiéket. Mert mi tudjuk, mi az a szegénység.

Az öreg Opel eredetiségvizsgálata azóta elkészült, Kovácsék lapzártakor éppen az autó átírását intézték. Izabella túl van az utolsó kemoterápián, a haja kinőtt, már csak ellenőrző vizsgálatokra kell Budapestre járnia. A két család újabb találkozót szervez éppen. Izabella szülei mindenkinek nagyon köszönik a támogatást. Mi is.

GRIMM BALÁZS

Harka egy 2800 lelkes község az Alpokalján. A Soprontól négy kilométerre fekvő település néhány hete bekerült a hírekbe. Azzal, hogy „Az öröm közös” mottóval csatlakozott a világszerte nagy népszerűségnek örvendő Jerusalema tánc kihíváshoz. Az erről készült videó a világhálón alig két hét alatt több mint 50 ezer megtekintést ért el. Mint azt a Kisalföld megírta, „az ötlet Kadlecsek Zoltán, Harka evangélikus lelkésze fejből pattant ki, a dal és a kihívás azt üzeni: az élet szép!”

A lelkész néhány nappal később azonban a Facebookon bejelentette: elhagyja szolgálati helyét. A poszt nagy vihart kavart, a legtöbben értetlenül fogadták. Mivel Kadlecsek Zoltán az írást később eltávolította (erről majd később az oldaláról, csak a végét idézzük: „Sokat írhatnék még, de nem akarok. A Cethal, mint Jónást lenyelte, azt majd valahol kiköpi, de hiszem, hogy oda, ahova kerülnöm kell... Ég Áldjon Benneteket...”

Mielőtt találkozoznánk, sétálok egyet a községben. Pár méterre innen a határ, Harka már nagyon osztrák település. Jómódúnak tűnik, a porták tisztességes és rendezettek, az árokpárt ápolt, az utcák nem szemetesek. A lelkész felmondásával kapcsolatban nem sokat tudok meg. Hümmögnek a helyiek, hát igen, elmegy, de majd jön másik. Mindig jön másik.

Ülünk a paplakban, révedünk egy kicsit a gőzölgő kávé felett, aztán végre kibököm, meglepett a Facebook-bejegyzés, mert eléggé keményen fogalmazott benne.

És hogy a kommenteket nézve nagy értetlenkedés fogadta. Kadlecsek Zoltán evangélikus lelkész, mentálhigiénés szakember, szexuálterapeuta messziről kezd.

Azt mondja, a teológia úgy fogalmaz, hogy van egy látható és egy nem látható egyház. A nem látható egyház tagjai a Krisztusban hívők összessége. Ő tágítja ezt a megfogalmazást: az Istent keresők összessége. A látható egyház az, amit látunk. Pappal, klerikárisokkal, gyülekezettel. Az pedig, hogy ő, a lelkész küzd a maga hitével, mint mindenki más, az normális – közli. Kapott egy erőt, hogy részese legyen valami nagyobb dolognak, még ha csak egy kis csavarként is.

Ez átvitte azon, hogy apja, anyja meghalt, hogy szakmunkásként kezdte az életet, mert lusta volt. A szülei elvesztése után egyedül végezte el a teológiát, anyagilag is. Ezekről mind erőt kapott. Mindközben a látható egyházzal nagyon sokat küzdött. Amikor befejezte a tanulmányait, öt évig nem ment el lelkésznek. Dolgozott alapítványoknál, itt-ott, aztán 2011-ben, amikor tönkrement a házassága – azóta nem is volt több –, beállt. Volt egy euforikus élménye. Felébredt hajnalban, és hangosan nevetett, eltöltötte valami örömeződéssel. És ekkor hirtelen megfogalmazódott benne, hogy elmegy lelkésznek. Azzal együtt, hogy az egyházzal baja volt, de az üzene-

„Gyűlölök hazudni, mást mondani, mint ami van”

Kadlecsek Zoltán
A SZERZŐ FELVÉTELE

tet, hogy menjen, nagyon erősen érezte. Elment a püspökhöz, elmondott neki mindent, ahogy történt, ő meg elküldte Szákszendre szolgálni.

– Már tíz éve is éreztem – folytatja Zoltán –, hogy a látható egyházi dogmatikus rész meg az én vágyaim, gondolkodásom nem kompatibilis egymással. Azzal együtt, hogy nagyon sokan – ne értse félre – kedvelnek, kedvelik azt a stílust, amit képviselek. A szókimondást, azt a bizonyos szempontból lazaságot, liberalizmust, amit mások szerint képviselek. Bár szerintem én nem vagyok liberális. Mert az, hogy gondolkodom dolgokon, hogy például miért szabad 18 év felett ötven liter pálinkát meginni, és egy füves cigiért miért vagy rossz, ez nekem még nem liberalizmus. Én gondolkodni szeretek.

– Azt kell mondani, hogy a házasság előtti szex az bűn, miközben mindenki szeretkezik jobbra-balra, egyházon belül is. Nem az a baj, hogy ezt megteszik – mutat rá Kadlecsek Zoltán –, hanem az, hogy közben álszenten a szüzességet méltatják. És akkor én vagyok a liberális...! Közben Jézus nem szereti a képmutató farizeusokat, és kiűzi őket a templomból. A parázna asszonyt megbocsát, a rablógyilkosnak, mindenkinek megbocsát, és azt mondja, „szeretlek”, de a képmutatást nem tudja elviselni. Ez ne-

Elhagyja a gyülekezetét Harka evangélikus lelkésze. Azt vette észre, hogy olyan dolgok vesznek el belőle, amiket nem szeretne. Szerinte az a legnagyobb fekélye a világnak, hogy mást mondasz, mint amit gondolsz.

kem is nagyon nehéz. *Feldmár András, Popper Péter* és sokan hangoztatják, hogy az a legnagyobb fekélye a világnak, hogy mást mondasz, mint amit gondolsz. Sok hibám van nekem is, de gyűlölök hazudni, mást mondani, mint ami van. Az ilyesmikkel lett tele tíz év alatt a hócipóm. Belefáradtam ebbe. Úgy vettem észre, olyan dolgok vesznek el belőlem, amiket nem szeretnék.

A Facebook-bejegyzésből nekem úgy tűnt, leginkább a gyülekezet egy részére akadt ki – vettem közbe. Tíz év alatt a harmadik

Azt kell mondani, hogy a házasság előtti szex az bűn, miközben mindenki szeretkezik jobbra-balra egyházon belül is. Nem az a baj, hogy ezt megteszik – mutat rá Kadlecsek Zoltán –, hanem az, hogy közben álszenten a szüzességet méltatják

lelkész, aki elmegy Harkáról, ami nagyon sok – válaszolja. Nyilván a gyülekezet néhány tagjára is dühös lett – teszi hozzá –, de azt hangsúlyozza, nem szeretné az egész történetet az egyházra vagy a gyülekezetre tolni. Mert benne is megfogalmazódott egy kérdés: mennyire az identitása része a lelkészség? Ez nagyon nehéz dolog. Például azért is, mert ha neki is van egy csomó lelki küzdelme, mint ahogyan van, akkor hogyan legyen lelki vezető? Zoltánt ezeken túl is rengeteg kérdés foglalkoztatja. Csak két példa. Igaz-e, hogy néha túlló a célon? Szabad-e azt mondania, hogy ne fűvezzenek a hívek, miközben kipróbálta már a füves cigit? Azt érzi, hogy amikor nem volt gyülekezeti lelkész, minden belső vívódását elmondhatta, itt viszont „minden bűdös lehetett” a hitét ítélik meg. Persze nemcsak az övét, egymáséit is. Nem méssz templomba? Nem vagy hívó. Pedig a hit nagyon mély, egzisztenciális kérdés. Jóval bonyolultabb a külsőségeknél – szögezi le a lelkész.

Éppen ez a baj az istentiszteletekkel is. Ülnek sokan a templomban, közben azon morfondíroznak, mi lesz az ebéd, milyen drága kabátban van a szomszéd, jön-e eső délután. Kadlecsek Zoltán szerint akkor inkább nevezzük ezeket az összejöveteleket találkozóknak. Az is baj, teszi hozzá, hogy nem lehet elmondani a gondolatainkat, mert

embertársainkat nem érdeklik. Ez a lélek halála.

– Nem mondhatja el a gyülekezet tagjai előtt a gondolatait, mert akkor kiesik a szerepéből?

– Például.

– Nem szabad a kétségeiről beszélni?

– Például. És mindebben benne van az én érzékenységem is. Elfáradtam ebben az egészben.

Kadlecsek Zoltán szerint ha kivonjuk a képletből Harkát, ahol egyébként két éve szolgált, nagy valószínűséggel akkor is erre a döntésre jut. A szókimondás fontosságát egy másik oldalról is megvilágítja. Úgy véli, a lelkészi kar – úgy háromszázan lehetnek – nagy része náluk is kiégett, elvált, alkoholistá lett. És ez részéről nem pálcatorés. Sokkal inkább a prevenció fontosságáról szól. Lehet azt gondolni, hogy ez mindenki felelőssége, de jelenség, hogy nincsen mentorálás, nincsenek keretek, szabályok lefektetve, amelyek miatt kiégnék az emberek. Zoltán írt egy verset néhány éve, amelyben szerepel az a szó, hogy f.szom. Akkor egy iskolában tanított. A verset valaki elküldte a líceum igazgatójának meg a püspöknek is. Persze fejmosást kapott érte. Erre úgy reagált, tudja ajánlani *Esterházy Pétert*, akinek *Hasnyálmirigy naplója* tele van káromkodásokkal. Persze Zoltán tudja, hogy ő nem egy Esterházy Péter, és lelkészként nem illik ilyen szavakat használni, mégis álságosnak tartja ezt a megközelítést. Ez a „megítélek mindenkit egy szóért” típusú mentalitás... na, ez is nagyon zavarja.

Gyakran úgy érezte, hogy az istentisztelet ez: a hívektől több méterre áll egy Batman-ruhás lelkész, ülnek a hívek tizenöten, húszan, egymást utálja mindenki, meghallgatják a papot, és ettől jó keresztények. Zoltán szerint nagyon nem arról kéne szólnia a dolognak. De hát megvannak a külsőségek, a szerepek, a templom hatalmas, az is egy szimbólum, a szertartás is kötött, mindent meghatároz a tradíció. Nem védeni akarom az embereket – mondom neki –, de lehet, hogy tényleg zavarja őket, ha a keretrendszerből, a szerepéből kiszól a lelkész. És inkább vállalják a felszíniességet, amelyet a keretek adnak, mint-hogy összezavarják a hagyományt. Lehet, veti fel Kadlecsek, de akkor erre azt mondom, hogy nem vagyunk kompatibilisek a látható egyházzal.

Zoltán a Facebook-poszt megjelenése után levélben írta meg püspökének, hogy felmond. Aztán telefonon is beszéltek. Az előljáró nagyon empatikus volt, megértette a helyzetet, és tudomásul vette a lelkész döntését. Kadlecsek Zoltán néhány nap múltán levette a bejegyzést közösségi oldaláról. Mint mondta, leginkább azért, mert nem akarta minősíteni a harkaiakat, nem ez volt a szándéka és a célja. Zoltán augusztus végéig látja el szolgálatát a községben. Egyelőre nem tudja, mit fog utána csinálni, de abban biztos, hogy nem szeretne többé gyülekezeti lelkész lenni. Leginkább a börtönlelkészség áll most hozzá közel.

Hónapról hónapra romlik a helyzet a magyar–román–szerb hármass határ szerbiai oldalán, ahonnan mostanra tömegesen költöznek el a helyiek a beözönló migránsok miatt. Magyararmajdányra, az ősi magyar településre utaztunk, ahol döbbenetes körülmények fogadtak minket.

MAJLÁTH RONALD (MAGYARMAJDÁNY)

Ez katasztrófa, ez katasztrófa! – ismétli Eszter egy romos, lepusztult, egykoron patinás ház előtt, amely most úgy néz ki, mintha bombatámadás érte volna. Magyararmajdányon, a Tito marsall utcában vagyunk, ahol több hasonló romos épületet is látni, mindegyikből ki-be járkálnak most a migránsok. Eszter és férje, Béla számára ez már nem meglepő látvány: ők az elmúlt években tanúi voltak annak, hogyan tette tönkre a migráció ezt az Árpád-kori települést, amely évszázadokon át a *Thelegdy* család birtoka volt.

Magyararmajdány végzete, hogy különleges helyen van, a hármass határnál: mivel a hazánk felé igyekvő migránsoknak a határkerítés megnehezíti a dolgát, ezért itt, Kübekházától nem messze próbálják megkerülni a kerítést. Előbb átlépnek Romániába, majd onnan már a kerítés nélküli magyar határszakaszt veszik célba. Mostanra viszont ez is meglehetősen nehézkessé vált, mivel a románok rendkívül megszigorították a határellenőrzést, így egyre több ilyen disszidens torlódik fel Magyararmajdányon és Rábén.

Eszter elmondja, télen volt olyan időszak, amikor több mint 600 migráns volt a faluban, miközben annak lakossága mostanra alig 120 lélekre apadt. Az idős házaspár azt meséli, télen több házat is felgyújtottak az ide érkezők, de ez ellen lényegében semmit nem tudtak tenni. Aki teheti, inkább elköltözik innen. – Még nagyobb baj, hogy sok a drogos közöttük, gyakran vannak verekedések, máskor

Az Árpád-kori falu, amelyet letarolt a migráció

Magyararmajdány elhagyott házai úgy néznek ki, mintha bombatámadás érte volna őket

Arab felirat egy rábéli ház falán. Nyomot hagynak
A SZERZŐ FELVÉTELEI

téglákkal dobálóznak – mondja Béla, s arról is beszámol, hogy a rendőrség naponta egyszer ugyan megfordul a faluban, ám ez nem sokat ér. A zombori, szabadkai, magyarkanizsai, kikindai taxisok gyakorlatilag folyamatosan szállítják ide őket, amit most a saját szemünkkel is láthatunk. Egyszer csak megjelenik egy rendőrségi furgon, egy ideig figyelmeztetően a taxis sarkában halad, aztán futni hagyja. Tenni nem igazán tudnak ellene, hiszen ő csak az utasait szállította, akiket nem diszkriminálhat – általában így védekeznek a taxisok.

Útközben találkozunk más magyararmajdányiakkal is, akiknek már vegyesebbek a tapasztalataik. Egyikük, egy fiatal hölgy – aki neve elhallgatását kérte – leginkább az Európai Uniót teszi felelőssé, ami-

itt nincs migrációs befogadó központ – semmiféle támogatást nem kapott az államtól, pedig a helyzet nyilvánvalóan itt a legrosszabb.

A Petőfi Sándor utcában még ennél is elborzasztóbb kép tárul elénk: helyenként mintha szőnyegbombázás érte volna az utcát, úgy lerombolták és széthordták a házakat. Itt találkozunk *Batyik Tiborral*, aki ugyan ma már palicsi lakos, de hétvégenként visszajár gyermekkorára színhelyére. A fiatalember a régi szép időkről beszél, amikor még iskola működött a településen, és ez a szinte színmagyar település még a béke szigete volt. Tibor szerint most is legalább 200 idegen van a faluban – vagyis messze több, mint helyi lakos. Az elfoglalt házakban 5–10 új lakó is lehet, akik persze sosem kértek engedélyt rá, hogy beköltözhessenek ezekbe az épületekbe.

– Hiába kötötték ki az áramot, a migránsok rákötnek az utcai villanyvezetésekre – magyarázza a férfi, és több házat is mutat, amelyről már a leágazó drótokból lehet látni, kik a lakói. Megállunk az egyik ilyen előtt, úgy döntünk, bemegyünk. Odabent egy libanoni férfi örömmel üdvözlő minket, mintha ő lenne a tulajdonos, és már várt volna minket. Azt meséli, taxival érkezett ide Belgrádból, hogy Románián keresztül Magyarország felé vegye az útját, ahonnan Németországba vagy Franciaországba menne tovább.

Szerbia az elmúlt hónapokban hatalmas oltókampanyba kezdett, amelynek keretében állítólag még az országban tartózkodó migránsokat is beoltották. Szerbiai utunk során azonban egyetlen horgosi vagy szabadkai migránssal sem találkoztunk, aki megkapta volna a koronavírus elleni vakcinát – illetve aki igen, az még Görögországban jutott hozzá. Az általunk meglátogatott magyararmajdányi házfoglalókat sem oltották be, igaz, nem is kérték. Pedig sokan közülük befogadó táborokból érkeztek, ahol elvileg lehetőségük lett volna erre.

Közigazgatásilag Magyararmajdányhoz tartozik a Rábé nevű településrész is, amely még köze-

◀ **Magyararmajdány:**
Sokan inkább ingyen odaadják a házukat a helyieknek, mint hogy lerombolják a migránsok

lebb van a magyar határhoz. Tibor itt is végigkalauzol minket, és azt mondja, hiába nyitották meg 2019 végén a Rábé–Kübekháza határátkelőt, így sem sikerült javítani a szerb oldalon lévő települések helyzetén. A turisták nem jöttek erre, a koronavírus viszont igen, így aztán le is kellett zárni a határátkelőt Magyarországra felé. Tibor azt meséli, hogy errefelé már nem ritkák a birkalopások sem. Pedig egykoron a ma már alig száz lelket számláló Rábé biztonságos falu volt, mindenki ismert mindenkit. Egy rábéli elhagyatott ház udvarán találkozunk *Vasszim Konbosszal*, egy szíriai fiúval, aki a társaival éppen főzéshez készül az udvaron. Három hónapja érkeztek Szerbiába, méghozzá Albánián és Koszovón keresztül. Oltást ők sem kaptak, de mintha ez nem is izgatná őket, azt mondják, egészségesek, jól érzik magukat. Ahogy az sem zavarja őket, hogy másnak a házában laknak.

– Sokan inkább ingyen odaadják más helybelieknek a házukat, amikor elköltöznek, csak ne foglalják el egykori otthonukat a migránsok – mondja *Fehér Dániel*, akivel már újra a magyararmajdányi bolt előtt találkozunk. A még a faluban maradt helyiek itt szoktak összejönni beszélgetni, miközben folyamatosan érkeznek oda a migránsok. Egy taxiból épp egy háromfős csapat száll ki, megpróbálnak bemenni egy üresnek látszó házba, ám elhajtják őket. Ezután egy szakállas, szintén külföldi lakásfoglaló férfihoz irányítják az újonnan érkezőket, aki úgy rendelkezik az üres házakkal, mintha ő lenne a tulajdonos. Dániel szerint ezek az önkényes lakásfoglalók mostanra élehetlenné tették a falut, pár hete késelés történt épp itt, a bolt előtt, és hamar előkerül egy videó is, amelyen az látható, hogy botokkal esnek egymásnak a település jövevényei. Sőt, a falusiak azt is megörökítették, ahogyan lopják az áramot. A fiatalember is arra panaszkodik, hogy rengeteg a drogos a migránsok között, a kábítószer pedig maguk állítják elő egy, a gyógyszerárakban is kapható fájdalomcsillapítóból, illetve az egyik népszerű energiától. Ilyenkor valósággal megőrülnek, és az is előfordult, hogy lakott házakba megpróbálták is betörni.

De vajon honnan van pénzük arra, hogy ennyit költsenek? A helyiek arra gyanakodnak, hogy mindez az ENSZ Menekültügyi Főbiztoságának (UNHCR) róható fel, amely több száz eurót oszt ki havonta nekik – többek között itt, a faluban is, aminek már többször is tanúi voltak a helyiek.

Magyararmajdány, az ősrégi magyar falu lakossága napról napra fogyatkozik. Remény pedig senkiben sem maradt mostanra. Azt mondják, addig semmi sem változik, amíg Szerbia nemzetközi pénzeket kap a migránsok után. Persze abból Magyararmajdány és Rábénak nem jut semmi.

STIER GÁBOR

Lopakodó azeri bevonulás

A karabahi sikeren felbuzdulva az azerbajdzsáni hadsereg már nemzetközileg elismert örmény területekre kalandozik

Megint Moszkva vállalta magára a közvetítői szerepet a Baku és Jereván közötti konfliktusban. Azerbajdzsán és Örményország között május közepén vált ismét feszültté a viszony. Ezúttal nem Hegyi-Karabah, hanem a két ország közötti mindmáig rendezetlen határvonal kérdése borzolja a kedélyeket. A közel 450 kilométeres azeri-örmény határ pontos delimitációja a Szovjetunió széthullása után a mai napig nem történt meg. Úgy tűnik, a tavaly őszi katonai sikerek meghozták az azeriek étvágyát, és most erővel rendeznék a határkérdést is. Ezt feszegette a minap *Ali Asadov* miniszterelnök is, aki szerint most, hogy az örmény hadsereg feladta az azerbajdzsáni területek megszállását, meg lehet kezdeni a határ korrekcióját, az infrastruktúra kiépítését. Baku azonban mindezt úgy képzelel el, hogy katonai erővel benyomul örmény területekre az általa elképzelt vonalig, ahol majd meghúzzák a határt, és erről kész egyeztetni.

Jereván ezt érthető módon nem fogadja el, és az azeri katonák benyomulását az ország szuverenitásának megsértéseként értékeli. Mivel itt már nem vitatott, hanem egyértelműen örmény területekről van szó, egyrészt katonai választ ad a behatolásra, másrészt segítséget kért az ODKB-től (Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete), illetve külön Moszkvától is.

Jobb híján tehát ismét Oroszország vállalta magára a közvetítő szerepét, és háromoldalú egyeztetéseket javasolt, amit az érintettek el is fogadtak

Még alig hallgattak el a fegyverek Hegyi-Karabahban, már harmadik hete tart a feszültség az örmény-azeri határon. Az őszi siker ugyanis megnövelte Baku önbizalmát, és a hektikus örmény belpolitikai helyzetet kihasználva Azerbajdzsán most a Szovjetunió felbomlása óta rendezetlen határ kérdését is „megoldaná”. Természetesen a maga módján. A két ország kiújult viszályában ismét Moszkva közvetít.

A szervezet alapító szerződésében szereplő negyedik cikkely a NATO híressé vált V. cikkelyéhez hasonlóan kimondja a kollektív védelem elvét, vagyis azt, hogy az egyik tagállam elleni támadás a szervezet egésze elleni támadásként értelmezendő. Oroszország azonban nem szaladna ennyire előre, és a diplomáciai megoldást szorgalmazza.

Közben *Nikol Pasingján* ügyvivő kormányfő, akit a választási kampány közepén ért az azeri benyomulás, a két ország csapatainak azonnali visszavonására, nemzetközi megfigyelők telepítésére és ezt követően közvetítők bevonásával a határ megállapításának tárgyalásos rendezésére tett javaslatot. A sorozatosan felszínre törő azeri-örmény ellentétek fényében mindez logikusnak tűnik, és mint *Hidegkuti Konstantin* biztonságpolitikai elemző fogalmazott, egyértelműen kijelenthető, hogy

Örmény katona kémleli az ellenség állásait Hegyi-Karabahban, idén januárban. Örökös viszály

FOTÓ: REUTERS/ARTEM MIKRYUKOV

a két ország közti határvonal békes megállapítása külső szereplő részvétele nélkül szinte lehetetlen. Mind rövid, mind hosszabb távon optimális lenne, ha egy orosz vezetésű független bizottság jelölné ki a határ pontos nyomvonalát, alapul véve az eredeti szovjet vezérkari térképeket. Ezzel Karabahhoz hasonlóan nemcsak a lehetséges részlehlást firtató hangokat tudnák a felek semlegesíteni, de az egyre több esetben hirtelen előkerülő, finoman szólva kétes valóságtartalmú újabb térképeket is.

Jobb híján tehát ismét Oroszország vállalta magára a közvetítő szerepét, és háromoldalú egyezte-

téseket javasolt, amit az érintettek el is fogadtak. Így a remények szerint a 2020. november 9-én, majd a 2021. január 11-én Karabahról kötött háromoldalú megállapodások után várhatóan ezt a kérdést is egy ilyen megegyezés rendezi majd. Moszkva aktivitása érthető, mert nemcsak a térség stabilitásának megőrzése, hanem Oroszország presztízse és befolyása is a tét. A Kreml a karabahi konfliktusból végül jól jött ki, most azon-

ban nagyobb határozottságot kell mutatnia már csak azért is, mert a tavaly őszi katonai siker igen csak megnövelte a törökök és az azeriek étvágyát. Ezenkívül a tavalyi rendezésből kimaradók, így például Franciaország is igyekszik megmenteni valamit az örmények szemében elvesztett presztízsből. Ezért aztán Moszkva most hatékony fellépésre ítéltetett, ha meg akarja őrizni eddigi pozícióit a Kaukázuson túli térségben.

Az idő közben sürget, mert a Szjunik tartományban található Szevlics/Szev-tónál továbbra is fennáll a patthelyzet. A május közepén behatolt több száz főnél kisebb létszámban ugyan, de a határ delimitációjára hivatkozva továbbra is azerbajdzsáni katonák tartózkodnak nemzetközileg örményként elismert területen. Ráadásul az egymást érő provokációk a napokban már halálos áldozatot is követeltek. Az örmény hadsereg egységei ugyanis bekerítették egy, az ország területére másfél kilométeres mélységben benyomuló újabb azeri csoportot, amelyből rövid szövtárást követően tömegverekedés tört ki. Közben előkerültek a kézfegyverek, az esetnek egy halottja és legalább tucatnyi sérültje van.

A helyzetet tovább bonyolítja a szjuniki korridor néven elhíresült közlekedési folyosó kérdése. Az őszi karabahi harcokat lezáró fegyverszüneti megállapodás részeként a felek orosz közvetítéssel elfogadták, hogy az örmény Szjunik tartományon keresztül közel 30 év után ismét lehetségessé váljon a szárazföldi összeköttetés Azerbajdzsán és nahicseváni exklávéja (*térben elszakított területe – a szerk.*) között, Jereván azonban nem nagyon akar tudomást venni erről. Az azeri katonai aktivitás tehát e projekt meg támogatását is szolgálja. Ebből is látszik, hogy erős kezű nemzetközi közvetítők nélkül ez a konfliktus nem oldható meg.

Új Gulagtól rettegnek a jogvédők

Elítéltekkel oldanak meg az egyre kínzóbb munkaerőhiányt az orosz csinovnyikok

STIER

Jelen pillanatban mintegy 600 ezer munkás, mások szerint ennek a duplája hiányzik az orosz építkezésekről. A kínzó munkaerőhiányt a koronavírus-járvány kitéréséig főképp közép-ázsiai migránsokkal oldották meg, vagy legalább enyhítették. A pandémia idején azonban lelassult, sőt egy-egy időre szinte le is állt a gazdaság, így a vendégmunkások többsége elveszítette az állását, és kénytelen volt hazamenni. A munkaerőhiány a szakemberek szerint a korlátozások feloldásával is kínzó marad, ugyanis az építkezések felpörögnek.

Ezért merült fel, hogy a vendégmunkásokat elítéltekkel helyettesítsék. Az oroszországi büntető törvénykönyv tavaly év elején életbe lépett módosítása ugyanis

Munkára kötelezhetik ezután az elítélteket Oroszországban – jelentette be az orosz Szövetségi Büntetés-végrehajtási Szolgálat (FSZIN) igazgatója, Alekszandr Kalasnyikov. Az első 600 rab ebben a hónapban el is kezdi a munkát az egyik nagy távol-keleti építkezésen. A jogvédők már a kényszermunkatáborok újraéledését emlegetik, a csinovnyikok pedig nem győzik bizonygatni, hogy ez nem új Gulag lesz.

ma már megengedi, hogy a büntetőtelepeken kívül – így a nagy építkezések körzetében – is létrehozzanak javító-nevelő központokat, munkatáborokat. A cégek biztosítanak az elhelyezést, míg az FSZIN a felügyeletet. Alapvetően alacsony szakképzettséget igénylő, rosszul fizetett, nehéz fizikai munkákról van szó, a Bajkál-Amur (BAM), más néven a transzszibériai vasútvonal egyre sürgetőbb modernizálása és egyéb nagyobb építkezések mellett a sarkkörön túli területek megtisztítása, illegális személe-

terek felszámolása jöhet szóba. A büntetés-végrehajtás szerint 188 ezer elítélteket tudnának munkára fogni, az építőiparban a munkaerőhiány ennek sokszorosa, így ezzel a megoldással legfeljebb enyhíteni lehet valamelyest bajt. Az üzleti szféra ráadásul nem igazán lelkesedik az ötletért, hiszen nem szívesen vesz a nyakába problémás, nem túl hatékony munkaerőt. Ráadásul – teszük hozzá – a vendégmunkások motiváltabbak és képzetebbek is, mint az elítéltek. Így esetükben inkább csak az álla-

mi és az önkormányzati beruházások jöhetnek szóba. Nem világos az sem, hogy ki fizetné a rabok átképzését, no meg az őrzés megnövekedő költségeit. Vagyis egyelőre könnyen lehet, hogy többre kerülne a leves, mint a hús.

A kényszermunka kiszabása – mint büntetési forma – a kisebb bűncselekményeket elkövetőknél már 2011-től lehetséges, 2018-tól pedig a büntetés legalább harmadának letöltése után a szabadságvesztés is erre változtatható. Az említett javító-nevelő központok azonban a gyakorlatban csak 2017-től jelentek meg, a jelenlegi 108 létesítményből 26 munkatábor, míg 82 a rendes büntetőtelepen belül működik. A cél, hogy 2030-ra a jelenleg büntetőtelepen raboskodó 480 ezer elítélt számát 250–300 ezer főre csökkentsék, mégpedig úgy, hogy az elítéltek jó

részt javító-nevelő központokban tartják majd fogva. Ezekben a központokban nincs olyan szigor, mint a büntetőtelepeken, így például munkavégzésre, bevásárlásra az elítéltek elhagyhatják a táborot. Fizetést is kapnak, amelynek 5–20 százalékát az állam visszatartja, a maradékból pedig a rabok fizetik a lakhatást és a kommunális szolgáltatásokat, valamint a ruházódást és az étkezést.

Ezek a lépések a társadalomtól való elzárás negatív következményeit – az elképzelések szerint – minimalizálják. Az elítéltek ugyanis így nem szakadnak ki teljesen a társadalomból, illetve már a büntetésük ideje alatt elkezdődhet a visszailleszkedésük.

A jogvédők szerint azonban ezek a munkatáborok sokszor úgy működnek, mint a büntetőtelepek, és a helyi parancsnokok belátásától függ minden. Kifogásolják azt is, hogy a kézhez kapott kereset csak töredéke a vendégmunkások ugyanezen feladatáért kiszabott bérnek. Egy biztos, a rendszeren még van mit tökéletesíteni.

Viss utcáit járva egyszer csak halk dübögésre figyeltünk fel. Olyan volt, mintha üres festékes-vödörök oldalát ütögették volna öngyújtóval. De a hang forrása valami egészen más volt: több száz emu nézett ránk a kerítések mögül, és ezek az Ausztráliában őshonos madarak bizony ilyen hangot adnak ki. A madár szót viszont mindjárt árnyalnánk is egy kicsit.

– Létezik egy elmélet, amely szerint az emuk megrekedtek a fejlődésben valahol a madár és a dinoszaurusz között, de mindenképpen a dinókhoz közelebb – meséli *Sztankó Bernadett* közgazdász, aki elektroműszerész végzettségű férjével, *Futás Leventével* emukat tenyészt. A történet akkor kezdődött, amikor a rendszerváltás után az eredetileg Viss-

ről származó Leventékéek visszakapták a családi birtokaikat. Gazdálkodni kezdtek, de mivel ismerték a régi mondást, miszerint „bőrben kell eladni a takarmányt”, úgy döntöttek, állattenyésztésbe fognak. Semmiképpen nem szerették volna megnyitni a sokadik marha- vagy sertéstelepet, ezért emukat hozták a Bodroghözbe.

Ahol egyébként remekül érzik magukat. Az emunak nincsenek nagy igényei, és igen jó a túróképessége: házájukban, Ausztráliában megszokták, hogy nappal plusz harminc, éjjel pedig mínusz húsz fok van, így aztán a mi kontinentális éghajlatunk meg sem kottyán nekik. Igaz, megesik, hogy télen reggelre odafagynak a földhöz, de olyankor nincs más teendő, csak fel kell locsolni őket forró

vízzel, és máris dübögnek, rohannak körbe-körbe, mintha mi sem történt volna.

A hőmérséklet ingadozását amiatt túriks olyan jól, hogy közvetlenül a bőrük alá gyűjtik a zsírt, és dupla rétegű a tolatatuk: egy tokból két pihe nő ki, tökéletesen szigetel, mint egy bunda. Tojásaikkal okoznak csak némi galibát gazdáiknak: az emu novembertől kezdi lerakni a monyait, amelyeket – nem tévedés – a kakasok költenek ki. A tojásrakásra mindig az esti órákban „este fél hat és fél nyolc között” kerül sor, ezért azért aztán a tenyésztőknek a téli hideg esteiken „kislámpát és kosarat” kell ragadniuk, hogy összeszedjék az avokádószínű, 40–50 dekagrammos tojásokat, mielőtt megfagynának. Ezeket aztán kocogtatás után kis

Bodrogközi rozéhusi

kalapáccsal nyitják meg, segítve a kikelést. A csibék a feltört tojásból idővel a bújtatóba: egy kibelezett hűtőbe kerülnek. Az emucsemeték hasonló körülmények között cseperednek, mint a napos csibék, s ilyen korukban tollazatuk hasonlóan csíkos, mint a vadmalacoké, hangjuk sivító, mint a rosszul szigetelő nyílászárón átfúvó erős őszi szél.

Amilyen „igénytelen” állatok, éppoly szívósak. Ebben jókora szerepe van őshazájuk elhelyezkedésének, vagyis annak, hogy a kontinens idejekorán leszakadt a Pangeáról: így aztán itt, nálunk az emukat elkerülik az európai „madár-bajok”, például a madárinfluenzára is immunisak.

Enni magokat szoktak, darált búzát vagy kukoricát, valamint szecsakázott lucernát, zsenge leveleket.

– Vonalzóval nem tud olyan vonalat húzni a helyi kőműves, mint amit ott láthatnak – mutat szilvafákra Bernadett. Valóban: ameddig az emuk felérnek, egyetlen levél sincs az ágakon. A módszerüket pedig testközelből láthatjuk, ugyanis házigazdánk kapucniját szemtelenül csipkedni kezdi az egyik.

Ha az emuk megtalálják maguk közt a leggyengébbet, akkor ezek az alapvetően vicces külsejű, komolyan vehetetlenek tűnő jószágok akár húszan is nekimennek a szerencsétlenül járt egyednek. Ilyenkor bizony nem véd a dupla tollazat: a kiszekált példányt húsig csipkézik. Bernadették ezért elválasztják őket, külön karámba. Így már nem piszkálják egymást, és az emberekre sem veszélyesek. Gond nél-

kül beengedhetők a karámba a turisták, akik rendre különféle emucombból készült csemegével térnek haza. Vissen ugyanis működik egy manufaktúra is, ahol az igen zsírszegény emuhúst feldolgozzák, és egy látogatóközpontban árusítják.

– Bármilyen ételt el lehet készíteni belőle, amit marhából vagy fiatal szarvasból. Lehet grillezni, de készült már belőle pásztorpите és vadas. Én mégis azt mondom, hogy ez egy igazi rozéhusi – ecseteli Bernadett, aki elárulja azt is, miért szerepel a kenguru mellett az emu Ausztrália címerében. Amennyire triviális, annyira magasztos a megfejtés: mert ez a két állat nem tud másfelé menni, csak előre. És ez így van a Bodrogközben is.

Kép: Végh László, szöveg: Tompos Ádám

MAKRAI SONJA

Ithton már sokszor előfordult, hogy a közélet, a kultúra ismert szereplői beálltak egy-egy politikai ügy mögé, de az ritka, hogy egy konkrét politikus mögött sorakoznak fel. Mérlegelte, hogy van-e vesztenivalója egy ilyen lépéssel?

– Amikor idén január végén leköszöntem a szombathelyi Weöres Sándor Színház direktori posztjáról, három évtizedes igazgatói pályafutásom végére is pont került. Mindaddig szem előtt tartottam, hogy egy vezető ne politizáljon, mert nem magát képviseli, hanem az intézményét. Ezt a szabályt kétszer szegtem meg: 2019 végén a színházakat érintő törvénymódosítás ügyében szólaltam fel a Madách téri tüntetésen, majd a Színház- és Filmművészeti Egyetemmel (SZFE) történtek zaklattak fel. Megírtam a Vidnyánszky pápa című levelemet. Most, hogy már nem vagyok igazgató, nincsen félnivalóm. Szabadon, hangosabban mondhatom el, amit gondolok, természetesen mérlegelve, hogy az nem ütközik-e erkölcsi akadályba.

– A politikai szerepvállalás azonban a művészet szabadságának feladását is jelentheti.

– Egy ilyen kiállítás a művészetért való kiállást is jelenti, hisz ez az egész terület katasztrófális állapotban van itthon. Amikor Karácsony Gergely meghirdette a 99 Mozgalmat, amelynek a lényege, hogy az 1 százalék hatalmát a 99 százalék váltsa fel, azzal mélységesen egyetértve azonnal csatlakoztam. Még nem volt Zuglói polgármestere, amikor már jón voltunk. Ő tisztában volt azzal, hogy nem fogok politikailag semmilyen szerepet vállalni, amíg tart az igazgatói kinevezésem. Most, hogy elérkezett az idő, rögtön megkeresett ezzel a feladattal.

– A mozgalom alapítójaként van konkrét feladata is, vagy ez szimbolikus vállalás?

– Nem utasítom el, hogy alapítóként hivatkozzanak rám, de én nem tekintek saját magamra így. Felkértek, hogy támogassam a mozgalmat, amelynek hitvallásával, célkitűzéseivel messzemenően egyet tudok érteni. „Nem az a boldog ország, ahol legtöbb a gazdag ember, hanem az, hol legkevesebb szegény ember vagy” – szól az a Deák Ferenctől vett idézet, mely a mozgalom mottója lett. Magam is hiszem, hogy minden embernek szüksége van egy olyan Magyarországra, ahol senki sem kérdőjelezi meg a másik magyarságát, ahol senki nem bélyegzi meg, nem nézi le a másikat. A továbbiakról még nem esett szó, de a szerepem nyilván azt jelenti, hogy ha bármi történik ennek a mozgalomnak az érdekében, számítanak ránk, az elsők között csatlakozottakra.

– Karácsony Gergely úgy jellemezte a mozgalmat, hogy olyan emberek alkotják, akik pártokhoz nem akarnak csatlakozni, de tenni akarnak a változásért. Ha Karácsony Gergely megnyeri az előválasztást, akkor már egyértelműen ott lesznek mögötte a pártok

is. Ebben az esetben is szerepet kíván még vállalni a kormányváltásért zajló küzdelemben?

– Jelzésértékűnek tűnhet, hogy Karácsony Gergely elindította a 99 Mozgalmat, sokan azt gondolhatják, hogy a pártok közötti összefogás repedezett meg. Erről szó sincs, hisz ez ugyan a pártoktól független, de mégis azok érdekeit szem előtt tartó szerveződés. Az ellenzék táborához szeretné csalogatni azo-

csak örülhetnek, hogy van egy olyan mozgalom, amely meg tudja szólítani az eddig tartózkodókat.

– Amennyiben 2022-ben ismét Orbán Viktor és a Fidesz kerül hatalomra, a 99 Mozgalomnak milyen célkitűzései lehetnek?

– „Édes fiam, itt egyelőre rettetések a lapviszonyok. Én magam sem tudok hol megjelentetni, te különösen nem. Tőled, modern

– Szombathelyiként mit tapasztal, Karácsony Gergely ismertsége mennyire ér el egy vidéki nagyvárosig?

– Akik a belpolitikai eseményekről csak a jobboldali médiából értesülnek, azok Karácsony Gergelyt olyannak ismerik, ahogy azok bemutatják őt. Minden jónak ellenszegülő főpolgármester, aki nem hagyja szó nélkül, hogy megsarcolják Budapestet, számon kéri a kormány be nem tartott ígérete-

mikroszkóppal sem lehet meglátni a mai ellopott milliárdok mellett. Hajmeresztő, ahogyan a kormány elkezdte különböző alapítványokba kimenteni a közpénzt. Kinyílik a bicska az ember zsebében, amikor azt látjuk, milyen kampányt csinál abból a Fidesz, hogy az ellenzék oltásellenes. Ezt pedig el is hiszik az emberek. Mindeközben például a szombathelyi háziorvosok nyílt levélben sürgették az önkormányzati oltópontok mielőbbi megnyitását, melynek a polgármester, Neményi András eleget is tett, azonban a kormányhivatal nem hagyta jóvá azok használatát. Azt akarták, hogy a járvány elleni győzelem diadala csak az övék legyen, nem kérnek az ellenzéki segítségből.

– Született optimistának tartja magát, de mindaz, ami mostanában a kulturális életben zajlik itthon, nem veti vissza a lelkesedését?

– Szerintem a halálomig tart az optimizmusom, noha sokszor nem is tudom okát adni, miért vagyok az. Nem szűnik a bizalmam az értelem létezésében. Ugyanakkor nem hiszem, hogy nincs határa az emberek félrevezetésének. Reméljük, kibújik a szög zsákból!

– A kulturális életben eddig is nagy volt a megosztottság, de a helyzetet tovább rontotta az SZFE alapítványi elfoglalása. Az elmúlt másfél évben az ellenállás dacára végül a kormány akarata érvényesült az egyetem ügyében. Mit gondol, milyen hatása lehet ennek hosszú távon a szakmára nézve?

– Először is megdöbbenő, hogy miként lett Gothár Péter ügye a politika fegyvere. Egyáltalán nem lehet egyetérteni azzal, amit Gothár Péter tett, de megbüntették, amit le is töltött. Szilenciumra ítélték, kiúrták a művészeti életből, egy pusztulásra ítélt ember vált belőle. Gothár méltán elítélhető tette és az azt követő büntetése nincsenek arányban egymással. Lehetetlenség, hogy az SZFE modellváltásának egyik okaként is a Gothár-ügyre hivatkozott a kormány. Óriási dolognak tartom, amit a diákok fejelemzetten, több szempontot figyelembe véve véghez vittek. Imponáló volt és példaértékű egyszerre, hogy megmutatták, lehet nemet mondani. Egy hasonlattal fogok élni. Az elefánt megy a maga tonnájával, mire a kiséger elkezd kapálózni, kiabálni. Az elefánt egy pillanatra megtorpan, majd átlép felette, csak a szerencsén múlik, hogy nem lép rá. Már az is nagy tett, hogy a kiséger megtorpanásra bírta a nálánál sokkalta nagyobb állatot. Hogy meg tudom-e őrizni az optimizmusom, erre a kérdésre kénytelen vagyok azt válaszolni, hogy 2022 áprilisától más lesz a világ. Ha bukik az Orbán-kormány, akkor reményteljesen lesz más, ha marad, akkor viszont jaj nekünk.

– Ezzel az optimizmussal azért lehetne vitatkozni...

– Azért vagyok optimista, mert hiszem, hogy meg fog bukni ez a hatalom. Rendszerváltás lesz. Sokkal többen gondolják és akarják a kormány leváltását, mint amit a közvélemény-kutatások kimu-

Ahová beteszik a lábukat, ott fű nem terem

Jordán Tamás
a Karácsony-féle 99 Mozgalomról,
a magyarság megkérdőjelezéséről
és örök optimizmusáról

FOTÓ: VÉGH LÁSZLÓ

Azért vagyok optimista, mert hiszem, hogy meg fog bukni ez a hatalom – fogalmazott a Magyar Hangnak Jordán Tamás. A Kossuth-díjas és a Nemzet Színésze címmel kitüntetett színművész-rendező az elsők között csatlakozott Karácsony Gergely 99 Mozgalmához. Mint mondta, mióta már nem színházigazgató, csak magát képviseli, így nem kell tartania semmitől, hangosabban mondhatja el a véleményét. Jordán Tamás szerint 2022 áprilisa után mindenképpen más világ vár ránk, a kérdés csak az, hogy reményteljesebb időszak következik-e, vagy „jaj lesz nekünk”.

kat, akik teljesen közömbösek a politika iránt, akik 2022 áprilisában egyáltalán nem akarnak választani, mert a fennálló rendszerrel nem értenek egyet, ugyanakkor az ellenzék sem tudta őket megnyerni eddig. A cél, hogy ezek a passzív emberek csatlakozzanak a kormányváltó tömeghez. Ebben a mozgalmi kiáltványban az első aláírók között olyan is van, aki munkanélküli, vagy civil foglalkozású. Ezzel is arra hívják fel a figyelmet, hogy mindenki számítanak, aki egyetért ezekkel a gondolatokkal. Ha Karácsony Gergely miniszterelnök-jelölt lesz, és ezt a többiek is elfogadják,

embertől nyilván idegenkednek. Legyél türelmes. Bizonyos vagyok benne, hogy rövidesen lesz Magyarországon olyan rendszerbucás, vagy ha a rendszer megmarad, olyan ellenzéki fellendülés, mely jelentőséget és kenyeret ad a radikális modern embereknek.” Ignó, a Nyugat alapító-főszerkesztője így intette óvatosságra barátját, Ady Endrét, hogy ne legyen olyan heves. Magam azt mondhatom, ha 2022 után is hatalmon marad az Orbán-kormány, az ellenzékre akkor is szükség lesz, ahogy az olyan erőre is, mint amit a 99 Mozgalom képvisel.

it. Az igazság nem jut el az emberekhez, mert a NER kézben tartja az egész médiát. Szombathelyen, Lajosmizsén, Böhönyén csak arról tudnak, amit az M1 vagy a Kossuth rádió sugároz. Sokat faggatom a civil embereket politikáról, de nem vagyok sem provokátor, sem agresszor, csupán kíváncsi vagyok. Azok, akik azt mondják, hogy a Fideszre fognak szavazni, úgy vélik, „a hatalmon lévők mindig is lopnak, mindig is lopni fognak, de az a pénz legalább az országban marad”. Az emberek mit sem tudnak az olyan ügyekről, mint a paksi atomerőmű két új blokkja, a Fudan Egyetem vagy a belgrádi vasútvonal, és nem tudják vagy nem érdekli őket, hogy szinte az egész Balaton-partot felosztják maguk között, és alig marad szabad strand a családoknak. Még azzal sincsenek tisztában, hogy milyen nagyságrendű összegeket lopnak el a hatalmon lévők. Az MSZP 1998-as választási vereségéhez nagyban hozzájárult a Tocsik-ügy. Azt a bizonyos sikerdíjat ma már

A felszeletelt szappanbuborék titkai

Két új épülettel bővült a Szervita tér belvárosi skanzene, a luxusházak első ránézésre tisztelettel bánnak a környezet stíluskavalkádjával, de hamar lelepleződnek

tatnak. Túl azon, hogy mennyire irányított vagy befolyásolt egy-egy ilyen felmérés, a helyzet az, hogy az emberek nem mindig merik kimondani a valódi véleményüket. Az egész ország fél, néhány száz, vagy néhány ezer ember kivételével. A bizonytalanok között nagyon sok ellenzéki szimpatizáns van, csak nem merik felvallani.

– Idén februárban köszönt le az ön által alapított szombathelyi Weöres Sándor Színház igazgatói posztjáról, egyben 30 év igazgatói pályafutását is lezárta. Nem tart tőle, hogy az, amit felépített, széthullhat?

– Hogy a színház milyen lesz a későbbiekben, nem tudhatom. A 2007-es alapítás óta elég sok idő telt már el, kisebb változásoktól eltekintve állandó a társulat, a mostani igazgató, Szabó Tibor is alapító tag volt. Mások a színházról való elképzeléseink, így bizonyára lesznek változások, de azt hiszem, az a csapat, az a kohézió és az munkamorál, amely kialakult, alig számolható fel, és nem gondolom, hogy bárki szeretné ezt megtenni.

– A szintén ön által életre hívott Pécsi Országos Színházi Találkozóval (POSZT) sajnos megtörtént.

– Amikor megjelent a színen a Magyar Teátrumi Társaság, már akkor tudtam, hogy a POSZT-nak vége lesz. Be is következett. Ahova ők beteszik a lábukat, ott fű nem terem. Mindent tönkretesznek.

– József Attila után most Ady-est-re készül. A magyar társadalommal és a politikai vezetéssel szembeni kritikus írásából készíti önálló estet, amellyel az aktuális közállapotokra is kíván reflektálni.

– Azokból a sorokból, amit Ady Endre a 1900-as évek elején papírra vetett, kitűnik, mit sem változott az ország az eltelt száz év alatt. Szeretném megmutatni, milyen kísértetiesen hasonló volt a korrupció az ő idejében, hogy milyen volt a parlament működése, a sajtó és a hatalom viszonya. Döbbenetes gondolatok, amelyeket mintha tegnap vetettek volna papírra.

– Tavaly a karantén bevezetésének előestéjén készítettünk önnel interjút. Azóta néhány részlegesen szabad hetet leszámítva folyamatosan zárva voltak a színházban. Hogy látja, mikorra állhat ebből talpra a színházi világ?

– A színház jövője nagy mértékben függ attól, hogy mikor ér meg nyugtatóan véget a járvány, mikor szűnik meg a görcsös félelem. A nézők egy része még nem mer beülni az előadásokra, hiába van védettségi igazolványa. De kérdés az is, hogy milyen előadások lesznek másoron a választások előtti időszakban. Mernek-e majd a társulatok olyat játszani, ami kicsit is negatív fényt vetne a regnáló hatalomra. Ha marad a rezsim, nagyon óvatossá kell lennie a színházaknak. Sok piros pontot kell szerezniük a NER-nél, hogy zavartalanul működhessenek. Körültekintően kell majd műsortervet készíteniük! Mi keresztény-demokrata ország vagyunk, úgy is kellene élnünk!

FICSOR BENEDEK

Városlakóként egy új épülettel szembesülve a legfontosabb kérdésünk talán, hogy a változás vajon hozzátesz a térhez, vagy elvesz abból. A környezetünk struktúrái meghatározzák az életünket, e tekintetben nincs nagy különbség a szakember, a lelkes városi kőszáló és a minimális interakcióra szorító átrohanó között. Ezért sem mindegy, hogy mi épül fel és mitűnik el körülöttünk. A folyamatos alakulást ugyanakkor képtelenség minden részletre kiterjedően nyomom követni, idővel egy épület

nél”, amelyet a kamarai kormányhatóság 1696-ban Venerio Ceresola építőmesternek, városi tanácsosnak adományozott azzal a kikötéssel, hogy házat emeljen rajta. Nem messze onnan, a mai Városháza helyén már állt a Pesten letelepedett szervita rend egykori mecsetből átalakított temploma. Az új, Szent Annáról elnevezett templom – amelynek alapkövét egy pestisjárvány és egy pusztító árvíz után, 1717-ben tették le – 1732-ben készült el, a hozzá kapcsolódó kolostort azonban csak négy évtizeddel később adták át.

A XIX. századra már alaposan átalakult a tér arculata, a sza-

nátlanok, működésbe lépett a horror vacui: az 1970-es években a Teleki-palota helyén felépült az Országos Műszaki és Fejlesztési Bizottság (OMFB) székháza, az egykori kolostor területét pedig a Belvárosi Távbeszélő Központ foglalta el (az 1953 és 1992 között Martinelli császári építésről elnevezett téren). A két épület meg volt áldva a szocialista modernizmus minden bájával, gyorsan elröppenő fiatalságukat nyomasztó öregek követte, és ahogy azt Budapestén számos alkalommal láthattuk, a város nem zárta szívébe a monstrokokat annyira, hogy rendbe tételüknek realitása legyen.

felelőségük is nagyobb. A Lajta Béla tervezte Leitersdorfer-, ma Rózsavölgyi-ház; a Hegedűs Ármin és Böhm Henrik nevéhez köthető Török Bankház szecessziós palotája, Róth Miksa hatalmas homlokzattal; valamint a Fehér hajó utcában álló, és az OMFB-székház lebontásával hirtelen levegőhöz jutott szecessziós stílusú egykori iroda- és bérház, a Phönix-ház a maguk módján mind indikátorai a Szervita tér átalakításának. Rajtuk mérhető le a változás sikere.

A luxuslakásokat és -irodákat kínáló Szervita Square Building üvegfelületei e tekintetben jótékony hatásúak, alázattal tükrözik vissza a környező épületeket. Ezzel mintegy a közönség figyelmét is felhívva a tér egyedi vonásaira. A felszeletelt, és szintenként enyhén eltolt szappanbuborék a formáját illetően is tisztelettel bánik a környezetével, továbbra is engedi lélegezni a Phönix-házat, és a vele szemben álló épületekre sem nehezedik rá. Egy percre sem titkolja ugyanakkor, hogy milyen célt szolgál. Ez egy irodaház, annak minden pökhendiségével és gógös funkcionalitásával. Ha ezt, légies vonalaitól megszédülve elfelejtjük, a tervezők az elhelyezéssel emlékeztetnek rá, hiszen az üvegpalota a tér szintjétől kissé megemelve áll, aki be akar lépni, lépcsőn kell felemelkednie, lépései közben óhatatlanul is meghajolva a fenntartható – vagyis a korlátlanlanságot környezettudatossággal leplező – fejlődés legújabb temploma előtt.

Elsőre ugyancsak a tisztelet juthat eszünkbe a Szent Anna-templomot karjaiba záró Emerald Residence néven futó luxusbuozról. Az épület követi elődje, a távbeszélő-központ vonalait, viszonyára azonban szelídebbnek tűnik a szakrális térrel, nem ragadja vállon, inkább óvón hajol rá. Hiába azonban a finomság, ez az épület sem adhat mást, csak mi lényege, némi szemlélődés után már inkább az alacsony tömeget távol tartó várfalként mutatkozik az ingatlan.

Az alázat tehát nem is olyan lassan leleplezi önmagát, és eltűnik az új épületek igazi arca, a félelmet nem ismerő arcnélküliség. Ezek az alkotások nem a Szervita térre készültek, hanem a világ bármely megfelelő méretű foghíjtelkére. És mert állhatnának akárhol, végső soron nem állnak sehol. Marc Augé francia antropológus alkotta meg a „nem-helyek” fogalmát, olyan tereket, amelyek elfelejtik a múlt emlékeit, és ahol a társadalmi viszonyok eltűnése után az ember is felolvad az ismeretlenségben. Nem árt vigyázni, a nem-helyé váló Szervita tér könnyen felfalhatja az áthaladót.

Szervita Square Building.
Mit tükröz?

FOTÓ: VÉGH LÁSZLÓ

hílt helyét látva már fel sem tudjuk idézni, mi állt ott korábban, és milyen hatással volt a térre; és előfordul az is, hogy az új építmény azonnal nélkülözhetlenné teszi magát, kitörölve a hiányát az emlékezetünkéből.

Budapest dinamikáját kevés helyen élhetjük át olyan erővel, mint a belvárosi Szervita téren, amely évszázadok városrendezésének és építészeti stílusainak gyűjteményeként őrzi a permanens változás emlékeit, a középkortól napjainkig. Az eleven skanzen most két új művel gazdagodott, a Szent Anna-templomot egy butikhotel-lel kiegészített luxus apartmanház ölelte át, a Deák Ferenc tér felé eső oldalon lévő foghíjtelken pedig egy monumentális buborékfóliára emlékeztető irodaházat húztak fel.

A mai Szervita tér a XVII. század végén – a törökök kiűzése után – nem volt több egy üres „házhely-

badságharc idején súlyos károkat szenvedett kolostort teljesen újjáépítették, a mai Petőfi Sándor utca lakóházai és Városház utcai bazársor pedig két oldalról zárta le az egykori üres házhelyet. A templommal szemközt állt a Teleki család palotája, amely több irányból is elvágtá a teret a környező utcáktól, kialakítva azt a szabálytalan formát, amelynek nyomait még ma is láthatjuk. A második világháború pusztítását kihasználva – több épület is találatot kapott – a város vezetése lebontatta a tér épületeinek egy részét, a korábbiakhoz képest hatalmas üres helyet teremtve ezzel.

A jókora foghíjtelkek persze nem maradhattak örökké kihasz-

HAJDÚ PÉTER

Hogyan jut el az ember az ember a budapesti Zeneakadémiáról a Berkeley-i egyetemre és a Harvardra, majd a bázeli IOB igazgatói székébe?

– Véletlenül. Az én életem véletlenek sora. Minél messzebb megyünk vissza az időben, annál inkább. Persze ahogy haladtunk előre a kutatással, úgy kapott egyre kevesebb szerepet a véletlen, és úgy lett egyre nagyobb a tudatosság. Eredetileg orvosi és matematikusi végzettségem van. Gyakorló orvos nem akartam lenni, a kutatás érdekelt inkább, de nem tudtam, hogy pontosan milyen irányba menjek tovább. A Berkeley Egyetemre is egy véletlen folytán kerültem. Édesapám akkor a Berkeley-n dolgozott, és egy professzortársra – aki idegkutatóként az általa fejlesztett matematikai modelleket szerette volna használni – nálunk vacsoráztott. Beszélgettünk egy matematikai problémáról, amit én aznap este megoldottam. Akkor hívott néhány hétre a Berkeley-re, ami aztán hosszabbra sikerült, mert érdekelt az ott folyó kutatás.

– A hét minden napján 14–16 órát dolgozik. Ez azt jelenti, hogy szinte folyamatosan csak szakmai problémák megoldásával foglalkozik? Egyáltalán szokott nyaralni, pihenni?

– Nálam ez nincs különválasztva. A gondolkodás az gondolkodás. Szakmai és magánéleti problémákról folyamatosan gondolkodom. Ha megakadok az egyikben, akkor folytatom egy másikkal. Reggelként például matematikai bizonyításokkal foglalkozom egy órán keresztül, hogy felpörgessem az agyamat, de séta vagy sportolás közben is előfordul ugyanez. Nyaralás közben szintén aktív vagyok, többször előfordul, hogy ilyenkor egy cikket dolgozom. Nem nagyon van időm arra, hogy unatkozzam.

– Édesapja is tudós volt, a neurális hálózatok elismert kutatója, akadémikus. Családi, genetikai örökség ez a nyughatatlanág, a problémák megkeresésének és megoldásának igénye?

– Minden bizonnyal a genetika is szerepet játszik benne, persze az is igaz, hogy egészen kis koromtól azt láttam édesapámtól, szereti megismerni a világot. Erről szólt az élete. Ez is inspirálható.

– Amikor elkezdett foglalkozni a látás-helyreállítás genetikai lehetőségével, voltak már más kutatók is, akik ebbe az irányba indultak?

– Az ötlet 2002-ben jött, amikor meg Berkeley-n voltam diák. 2005-ben kezdtünk látás-helyreállító kísérleteket végezni Bázelen, az éppen akkor alapított laboratóriumomban. Rajtam kívül akkor egyetlen kutatóról tudtam, aki ugyanebbe az irányba indult. Megjegyzem, én akkor már sok éve tanulmányoztam a retinát. Tehát azt mondhatom, hogy az elsők között voltam, aki foglalkozni kezdett ezzel a problémával.

– Majd' két évtized nagy idő! Soha nem vesztette el a hitét abban, hogy sikerül megoldást találni?

Csíkok a zebrán

Roska Botond a világon először adta vissza egy vak ember részleges látását

Az útnak még csak az elején tartunk, de részlegesen már képesek vagyunk visszaadni a vakok látását – mondta a Magyar Hangnak a bázeli Molekuláris és Klinikai Szemészeti Intézet (IOB) alapító igazgatója, és a Bázeli Egyetem professzora, Roska Botond. A tudós arról is beszélt, belátható időn belül milyen eredmények elképzelhetőek a látás-helyreállítás területén.

FORRÁS: IOB/LAURIDS JENSEN

– Nem. A kutatómunka lényege, hogy meg akarjuk ismerni a természeti törvényeket. Sokféle irányban indulunk el, keresünk – ami maga is nagyon érdekes folyamat –, és leírjuk, amit találunk, amire később terápiát lehet építeni. Nekem soha nem volt kétségem, hogy kutatásunk eredményre vezet. Azt gondoltam, legfeljebb én már nem érem meg, amikor a gyakorlatban, a terápiában is hasznosítani lehet az eredményeket. De szerencsére viszonylag „gyorsan”, a gondolat felvetődésétől számított 19 év, vagy az intenzív munka kezdetétől számított bő másfél évtized alatt eljutottunk a terápiáig.

– Mi az önök terápiájának a lényege?

– Hogy megértsük, ahhoz ismerni kell az emberi látás első lépéseit, ami a retinában zajlik. Ez nagyon leegyszerűsítve a következő: a szembe eső fényt a retina legfelső, fényérzékeny rétege érzékeli, ahol csapok és pálcikák helyez-

kednek el. Ez alatt több rétegben számítógépszerűen működő sejtek – bipoláris sejtek, amakrinsejtek – vannak, amelyek feldolgozzák az információt, majd a legalsó rétegben található ganglionsejtekhez juttatják, amelyek továbbítják azt az agyba. A vakság sok esetben azért alakul ki, mert ez a folyamat hibát szenved, jellemzően a csapok és pálcikák veszítik el fényérzékenységüket. Többféle módszerrel is dolgozunk, ezek közül a napokban bemutatott technológia jutott el a terápiás szintig. Ennek lényege, hogy retina közelébe fecskendezünk egy átalakított vírust, amely megfertőzi a retina sejtjeit, és vírus-DNS egyik része legyártja az algából vett fényérzékeny fehérjét, a másik része pedig megmondja, mely sejtekben kell a folyamatot elindítani. Ezen esetben a ganglionsejtekben. Miután a retina nagy része így kimarad a látás folyamatából, szükség van egy speciális szemüvegre, és egy kis, zsebhen hordható számítógépre,

amelyek elvégzik a hiányzó számításokat, illetve adaptációs feladatokat. A kész adatokat a szemüveg azon a hullámhosszon vetíti a ganglionokra, amelyre a „felújított” sejtek érzékenyekké váltak.

– Milyen minőségű az így helyreállított látás?

– Az alkalmazott módszer a legegyszerűbb, és a többi megoldáshoz képest valószínűleg gyengébb eredményt hoz, de úgy tűnik, hogy segít a teljes vakságban szenvedőkön. Százas skálán tízre tipelném a látás minőségét. Egyelőre ott tartunk, hogy fekete-fehérben, és csőlátást sikerült visszaállítani, tehát nincs szó éleslátásról. Ennek egyrészt technikai okai vannak, másrészt mert csak korlátozott nagyságú területet lehetett megfertőzni. Fontos, hogy az általunk kifejlesztett optogenetikai eljárással olyan betegek lehet segíteni, akik nem csökkent látásúak, hanem teljesen vakok, és akiknek még megvan a látóidegük.

– Az injekció beadása után azonnal lát a beteg, vagy alkalmazkodási időre van szükség?

– Ezt előre mi sem tudtuk biztosan. Mostanra kiderült, hogy az 58 éves páciensnél, aki 20 éves kora után fokozatosan veszítette el látását, négy és fél hónap után fejlődtek ki a fényérzékeny sejtek, majd újabb két és fél hónap edzés után jelezte a beteg, hogy egy zebrán áthaladva mintha látta volna a csíkokat. Utána kezdődtek a laboratóriumi kísérletek, és ma ott tartunk, hogy amíg korábban csak azt érzékelte, milyen irányból érkezik a fény, most már képes tárgyakat felismerni és elhelyezni a térben. Vagyis az agynak időre volt szüksége, amíg felismerte, milyen információk érkeznek hozzá, és elkezdte feldolgozni azokat.

– Említette, hogy más módszerek kifejlesztésén is dolgoznak. Miután azoknál már számos tapasztalat rendelkezésre áll, talán gyorsabb lehet a terápiáig eljutni. Vagy nem?

– Valóban. Egyrészt mert vannak már általános is használható tapasztalataink, másrészt, mert eleinte egy kis csoporttal kezdtünk neki a kutatásnak együttműködve egy Párizsban működő másik csoporttal, amelyet Jose Sahel, a híres szemész vezetett. Aztán ahogy haladt az idő, léptünk előre, és közelítettünk az emberkísérletekhez, úgy nőtt az érdeklődés, és jutottunk egyre több támogatáshoz. Ma már vannak cégek, amelyek időt és pénzt áldoznak a kutatásokra, és mihamarabb szeretnék élvezni azok hozadékát, ez szintén gyorsítja a munkát. A bipoláris sejtekkel kapcsolatos kutatásokat például egy tőlünk független cég folytatja, a mi intézetünkben pedig a csapok fényérzékenységének visszaadásán dolgozunk. A Har-

vardról érkezett végtelenül tehetős magyar kutató, Bence György irányítja ezt a munkát, és neki köszönhetően nagyon fölgyorsultak a folyamatok. Már ma a kezünkben vannak olyan vírusok, amelyeket akár holnap is injektálhatnánk. Remélem, 3–4 éven belül konkrét eredményekről számolhatunk be. De tavaly például publikáltunk egy olyan kutatást is, amelyben az infravörös fényt használunk a látás helyreállításához. Ennek jelentősége abban van, hogy az eddigi módszerekkel csak a teljesen vakokon lehet segíteni, ezzel a módszerrel viszont a látássérülteken is. Miután ez utóbbi teljesen új technológia, itt ismét csak hosszas kutatásokra, akár 15 évre is szükség lehet a gyakorlati alkalmazásig.

– Hogyan képes a szem, illetve az agy az infravörös fényt érzékelni? Nem lesz ebből olyan kép, amelyet az ember a filmekben lát, ahol ezzel a testek hőmérsékletét lehet érzékelni?

– Az agy nem a színeket, a hullámhosszakot látja, hanem a csapok aktivitását érzékeli, és ebből alkotja meg a képet. Tehát ha úgy tetszik, az infravörös fényvel becsapom az agyat, amely ezt az aktivitást ugyanúgy érzékeli, mintha a természetes fény információi jutnának el hozzá.

– Ha a csapok szintjén teremtik meg a fényérzékenységet, akkor meg lehet spórolni a zsebhen hordozott számítógépet és a speciális szemüveget is?

– A számítógép egy részét valószínűleg, hiszen a számítási műveletek nagy részét ebben az esetben a retina illetékes sejtjei végzik. Szemüvegre viszont biztosan szükség lesz, mert az egy génre épülő megoldások, amilyen a miénk is, nem képesek a beérkező fény adaptációjára. Például nem tudja biztosítani, hogy akkor is jól lássak, amikor a pince szűrkeségében vagyok, és akkor is, amikor kijövök az erős napsütésbe. Ezt a feladatot az egyenes technológiáknál a szemüvegnek kell elvégeznie. Jó hír viszont, hogy a technika mai szintje már lehetővé teszi, hogy ne olyan ormótlan készülékre legyen szükség, mint a mostani kísérleteknél, hanem a hétköznapi szemüvegre megtévesztésig hasonló készülékre.

– Az teljesen elképzelhetetlen, hogy a teljesen megsemmisült retinát genetikai módszerekkel újjáépítsék, és így adják vissza a látás képességét?

– A jelenlegi tudásunk szerint azt mondom, hogy ez lehetetlen. De! Ma már képesek vagyunk arra, hogy borsejtekből indukált őssejtek segítségével retinát építsünk. Ez nem olyan tökéletes, mint az igazi, és egyelőre az, hogy ezt beépítsük a szembe, még a tudományos fantázia világába tartozik. Ezzel együtt óvatosan kell bánni a tudomány területén a lehetetlen kifejezéssel, mert tíz évvel ezelőtt az is elképzelhetetlennek tűnt, hogy retinát építsünk.

– Ön arról is beszélt, hogy a tökéletes éleslátást nem lehet visszaállítani ezekkel a módszerekkel. Nem csupán

pénzkerés, hogy sikerül-e ez vagy sem?

– Jelenleg nem látom annak lehetőségét, hogy ez sikerüljön. A tudomány mai állása szerint ennek igen bonyolult technikai okai vannak.

– Az is elképzelhetetlen, hogy szervdonorként használják egy elhunyt retináját, és azt beépítve adják vissza valakinek a látását?

– Itt ismét technikai problémába ütközünk. A ganglionsejtek egy hozzátétőlegesen egymillió axonköteggel, az látóidegen keresztül küldik az információt az agyba. Egy beépített retinánál – legyen az mesterségesen felépített vagy egy szervdonortól származó – a ganglionsejtek és az agy úgynevezett talamusza közötti csatlakozást kellene létrehozni, ami pillanatnyilag megoldhatatlan feladatnak tűnik.

Nekem soha nem volt kétségem, hogy kutatásunk eredményre vezet. Azt gondoltam, legfeljebb én már nem érem meg, amikor a gyakorlatban, a terápiában is hasznosítani lehet az eredményeket

– Mi a helyzet azokkal az esetekkel, amikor teljesen hiányzik a látóideg?

– Ezzel kapcsolatban két irányban folynak kísérletek. Az egyik, amikor elektródákat építenek az agyba, és azon keresztül érzékelik az információt. Egy tavalyi publikáció szerint ezzel a módszerrel már sikerült nagyon korlátozottan visszaállítani valamiféle látásfunkciót. A másik megoldás, amin mi is dolgozunk, hogy közvetlenül az agyba építünk be optogenetikai eszközöket. Ez még nem tart emberi kísérleteknél, és attól még nagyon messze vagyunk, hogy ebből terápia legyen, hiszen ez esetben meg kell nyitni a koponyát, és még számos nehézséggel kell megküzdeni.

– Nem lenne hatékonyabb, ha emberi gént használnának alga helyett?

– Azért vannak kétségeim ezzel kapcsolatban, mert az emberi látásért hozzátétőlegesen hús gén felel. Ha ebből csak a fény érzékelésre alkalmas gént vesszük ki, akkor nagyon lassú lesz a rendszer működése. Ezenkívül, ugyanúgy, mint az algákból kivett géneknél, hiányzik a jelet felerősítő és az információt adaptáló többi gén. Az előbbi példánál maradva ez utóbbi gének felelősek azért, hogy a pincéből a napfényre kiérve ugyanolyan jól lásson az ember, vagy kövessen egy gyors mozgást.

– Elképzelhető-e, hogy a koronavírus-járvány miatt közismertté vált mRNS-technológiát alkalmazzák önök is? Egyáltalán lenne-e annak valami előnye a jelenleg alkalmazott technológiához képest?

– A mi optogenetikai terápiánknál nem látom értelmet az egyébként zseniális mRNS-technológia használatának, mert annak segítségével fehérijét tudunk termelni a sejtekben, de ott az a cél, hogy miután kiváltotta az immunrendszer választ, tűnjön el a szövetből a megtermelt fehérje. Nálunk pedig éppen ellenkezőleg, a cél az, hogy minél tovább ott maradjon a fényérzékeny fehérje, és végezze a dolgát.

– Lehet-e a látás helyreállításának korlátja az, hogy az agy nem képes feldolgozni a beérkező új információkat? Gondoljunk csak a nyelvtanulásra vagy az autózásra, amelyet egy bizonyos kor fölött már csak tökéletesen vagyunk képesek elsajátítani.

– Biztos, hogy valamelyest korlátozza, de ha kellő időt fektet bele a páciens, akkor van esély arra, hogy javuljon a látása annak is, aki vakon született, és egy operációt követően felnőtt korában tanult meg látni. Mondok egy példát: amikor Kínában jártam, egy szürke hályoggal született tizenéves kislányt megoperáltak, és egy órával a műtét után már működni kezdtek a látószervei. Hogy mennyire, azt nem tudni, az is lehet, hogy soha nem lesz tökéletes a látása, de hogy elindult a látás fejlődése, az valószínű. Úgy gondolom, a befektetett idő függvényében kimutatható lehet a fejlődés.

Csikágó baglya

Város(rész) esszé

SZATHMÁRY ISTVÁN

Gyerekkorom óta szenvedélyes érdeklődés fűz a térképekhez. Az pedig külön örömmel tölt el, ha „idegen testekre” bukkanok egy-egy város anatómiáján belül. Vegyük csak Vác régi térképét. Mit keres ott Burgundia vagy éppen Krakko? A város bizonyos negyedeinek milyen magánhistoriáiról árulkodnak ezek a régi keletű elnevezések? Inkább nem is nézek utánuk, megelégszem a képzelet kínálta kutatómunkával, így még termékenyebb a feszültség, ami mondjuk a váci Burgundia girbegurba utcácskái és a vérrel locsolt festői lankákon bortermő francia vidék megidézése között feszül. Elképzelem az északról érkezett lengyel munkásokat is, akik a festői Dunakanyar tündérvilágában is biztosan idegenek maradtak kissé, és esténként, a barokk homlokzatok mögött nyugovóra térve, útra keltek a fantázia szárnyain, a középkori városfalak közé repülve.

Vagy ott van Varsó, ez az újraesztett halott, mely mégis extatikusán élénk organizmus. Mit keres benne Prága? Egy negyed, ami a legkevésbé sem emlékeztet a kedélyesen ünnepléses cseh fővárosra.

Akkor már inkább Csikágó. Csikágó az én szótáramban maga Pest. A legigazibb Pest. A nagytorony vágyak árnyékában kuporodó kisemberek menedéke. A pesti Csikágó nem paródiája a névadó észak-amerikai citynek. Nagyon is fegyvelmezett másolat: az utcák nyílegyenes-merőleges hálózata rendet és prosperitást sugall. Mérnöki optimizmust. Amit aztán a huszadik századi magyar történelem valahogy nem akaródzott visszaigazolni.

Mi is az a pesti Csikágó és hol fekszik? Ki más adhatna erre pontosabb választ, mint a vidék tehetséges szülőtte és krónikása, Békés Pál, aki hasonló című klasszikusában rögtön az első oldalakon beazonosítja a játékeret: „a Csömöri és Aréna út meg a Rottenbiller és Damjanich utca határolta négyszög”.

A sötétebb foltok csak közelebb hajolva tűnnek fel a térképen. A VII. kerületi Csikágó a rend illúziójának örök, változékonysága mellett is szilárd mementója. Valójában fegyvelmezetlenül működő erődítmény, a határvidék hetyke, ám omladozó bástyája, mely a romantikus-karneváli Liget fái között tartja a régi főváros szemérmetlen hajlamait. Am a mesebeli, legendákba nyúló és körvonala- zatlan hősi időket nem szoríthatta ki rögtön a várostervező buzgalom. Békés Csikágójában egy torony mélyén megbújó baljós bagoly emlékeztet arra: a haladás veszteség is, a progressió egyúttal varázstalanítás. „Sumin János fölemelte a petróleumlámpát, megpillantotta a dísztorony belsejébe rakott rendetlen fészket: néhány kusza gally, meg kevéske toll. Most úgy érezte, a gyöngybagoly az egyetlen ismerőse ebben a nagy idegenségben. Még alig született meg a Csikágó, és már itt van, friss beköltöző, akárcsak ő, megpróbál fészket rakni, éppen úgy, mint ő, és egyedül van, mint ő. Talán még a gatyáját is maga mossa.”

Csikágó nem paródia, inkább az elzúllott testvér, a tékozló fiú. Az „igazi” Chicagóval szinte egyszerre növekszik, és eleinte mindketten bámulatos tempóban erősödnek, gyarapodnak. Ahogy John Lukacs írja a Budapest, 1900 című csodálatos könyvében: egyedül a budapesti építkezések tempója volt képes tartani a lépést a századfordulón az amerikai óriásvárossal.

A torony, benne a bagollyal azért is fontos jelkép – számomra – Békés könyvében, mert a pesti Csikágó hiába készült a nagyobb „testvér” öntőformája alapján (mínusz felhőkarcoló), a vertikális távlatokra, az égre törő ambíciókra itt valahogy sötétség borul. Még palota is akad pedig itt – csak hogy ezt addig magam se vettem észre, míg Békésnél nem olvastam. Csikágóban nem szokás nagyon magasra emelni a tekintetet.

A lent és a fent között Csikágóban ott a gang „Gangregény” – határozza meg Békés Pál is regénye műfaját. A gang az örök ismétlés, a Möbius-szalagként önmagukba csavarodó sorsósvények geometriáját rajzolja elének. Szintek vannak, átjárások kevésbé. De függetlenül attól, kinek jutott a cselédlépcső melletti hely, kinek az emelet páholy-perspektívája, Csikágóban időnként mindenki a pincékbe szorul. Ha nem '44-ben, akkor '56-ban. De inkább kétszer egymás után. „A pince száraz volt, kényelmes, a fölötté terpeszkedő piszkossárga házhoz képest már-már úriás. És sokkalta demokratikusabb. Odafent nyersen kettéosztották a világot a lakásviszonyok: a kovacsoltvas korláttal ékesített lépcsőházból nyíló lakások szélesen nyújtóztak az utcai fronton – négy-öt is elfért volna bennük a gangra ásító szoba-konyhás egyenlyukakból. Am idelent minden lakáshoz egyforma, deszkalapokkal elkerített rekesz tartozott, a föld alatt eltűntek a felszíni különbségek.”

Am a szárazon csikorgó kifejezés, az úgynevezett épített környezet nem lehet önmagában elég a pesti Csikágó titkának felfejtéséhez. Csikágó embereket teremtett magának. Akiket aztán Békés Pál leírt. Könnyű lehetett neki, gondolhatnánk, ha ilyen történeteket szültek ezek az utcák. Pedig ez lehet az egyik legnehezebb írói feladat: a hétköznapi líráját átszítani a papírra úgy, hogy utána mi magunk csodálkozunk: miért nem futunk össze ezekkel az alakokkal az utcasarkon? Mert ezek a figurák „lejönnek” a papírról. Lecammog Laja, a titokzatos és nyomasztó újságíró. Közelebb gurul fakesztyűjével a lábatlan, dobozos Vicián. És akik eltűnnek hirtelen, mert elszívja őket az Újvilág, vagy éppen Ausztrália, lényük legelevenebb szelétét, álmaik leg-tisztább részét örökre itt hagyják.

Ma már persze nincsen újságíró a sarkon. Dobozos Vicián helyett egy szakállas madárijesztő jár-kei csupán a Nefelejcs utcában. Néha ráordít a vakolatát vesztett bérház ajtaján friss léptekkel kilépő külföldi turistákra. Hogy minek hozzák ide a járványt. Vagyis csak ordított. Lehet, hogy hatásosan. Most egy turista sincsen.

De a történetek se nagyok. Legalábbis nem Békés novelláiba illők. A járvány kitörése ismét szárnyát szegte Csikágó felívelésének. A láthatóan kibontakozó dzsentifikáció megtorpan. Dologtalan emberek lepték el most az utcákat. Néha a Keleti felől elkódorog néhány, a dizájnerdrogoktól öntudatlan zombi. A bagoly elfordítja a tekintetét.

Csikágó elveszett valószínűleg. Nyilván nem is most történt meg ez. Talán a többség, aki itt lakik, nem is tudja, hogy az egykori Csikágó földjén tapos. Persze lehet, hogy innen kötelező elvágyódni is. „A Föld és a Hold közt nincs akkora távolság, mint a Csikágó és a tenger közt” – mondja Békés. De ez a távolság nem sokkal rövidebb Buda lankái felé sem.

Töprengék, vajon hiányzik-e egy Csikágó-gyűjtemény innen, a VII. kerületből? Ha nem is lenne haszontalan, azért nagyon is szerencsés kis szeglete ez a fővárosnak, hogy egy olyan időtálló irodalmi vállalkozás őrzi múltjának pillanatképeit, mint Békés Pál remekműve. Talán nincs is több dolgunk, csak nem hagyni, hogy erre a könyvre, és szerzőjére a felejtés homálya boruljon. A bagoly a toronyban továbbra is létezik, és ha van irodalmi hallhatatlanság, akkor szemem keresztül Békés Pál okos szeme nézi most a nyílegyenesre szabott csikágói utcákat.

„Mint a szép híves patakra
A szarvas kívánczik,
Lelkem úgy óhajt Uramra,
És hozzá fohászkodik.
Tehozzád, én Istenem,
Szomjúhozik én lelkem...”
42. zsoltár

Szomorúan tudatjuk mindazokkal, akik szerették és tisztelték, hogy

dr. Eröss Pál

életének 87. évében, 2021. május 23-án, Pünkösöd vasárnapján, az arcára sütő nap fényében csendesen meghalt.

Temetése 2021. június 5-én, szombaton 11 óra 30 perckor lesz Bándon (Bánd, Petőfi Sándor utca).

dr. Eröss Pálné Mádl Teréz és a család

RÖVIDEN

A korai életszakaszban felvett nemi szerepek a hagyományos sztereotípiákkal összhangban formálják a mai fiatalok közéleti aktivitását, így például a politikában való részvételüket – állítja friss kutatásában a Bolognai Egyetem. A szakemberek 15 és 30 év közötti olasz fiatalokat kérdeztek a témában, és az 1792 fő részvételével elvégzett vizsgálatok azt mutatják: a fiatal férfiak nagyobb arányban vetik bele magukat a politikába. Így gyakrabban keresnek meg közvetlenül politikusokat, lépnek be politikai pártokba, gyakorolnak hatást a kormányzati politikára és vesznek részt tüntetéseken. A nők ezzel szemben inkább a nem kormányzati, civil tevékenységekben aktívabbak, így önkénteskednek, jótékonyági szervezetekben, vallási alapú kezdeményezésekben, vagy épp különféle petíciókban vesznek részt. „A nemek közötti szakadék csökkentése megköveteli, hogy a lányok már kicsi koruktól kezdve lehetőséget kapjanak a vezetésre, a cselekvőképesség átérésére, és tudatában legyenek, nőként milyen korlátokkal szembesülhetnek és milyen akadályokat kell leküzdeniük” – jegyezték meg a tanulmány szerzői.

nature food

Egy új módszerrel, pollen nagyságú mikrorészecskébe zárt fehérjékkel meg lehet akadályozni, hogy a méheket elpusztítsák a rovarirtó szerek – állítják az amerikai Cornell Egyetem szakemberei. A módszer lényege, hogy a méhek emésztőrendszerébe kerülő rovarölő hatású foszfát-észtereket a kalcium-karbonátba „csomagolt” amidohidroláz-foszfotriészteráz „semlegesíti”, és százszázalékos védelmet nyújthat a méhek számára. A rovarirtó szerek kimutathatóak a mézben, és ugyan egyetlen vegyi anyag sem felelős a méhpopulációk közelmúltbeli összeomlásáért, úgy tűnik, egyes szerves foszfátok, például a malation, jelentős kockázatot jelenthetnek a kaptárokra. „Ezeket a mikrorészecskéket tartalmazó virágporkal vagy cukorsziruppal etetve, a méhészek mérgezteleníthetik a méheket, illetve megakadályozhatják, hogy ilyen anyagok a szervezetükbe kerüljenek” – állítja a kutatás egyik vezetője, James Webb. A szakemberek szerint tekintettel arra, hogy a rovarirtók mennyire elterjedtek és mennyi ideig maradnak benne az élelmiszerláncban, hihetetlenül nehéz megtisztítani a környezetet ezektől a mérgezőanyagoktól, de egy ilyen ellenszer jó lehetőséget adhat minderre.

Vajon hogyan indul újra az agy az altatás, kóma vagy mélyalvás után? Ezt vizsgálta meg amerikai orvosok egy csoportja. Harminc – 3 órára elaltatott – és másik harminc egészséges felnőtt agyának működését követték nyomon. Kiderült, hogy az agy szakaszosan, nem pedig egyszerre kapcsol vissza. A prefrontális kéreg által kezelt elvont problémamegoldó képességek azok a funkciók, amelyek a leggyorsabban visszatérnek az ébredéskor, míg más agyterületek, beleértve a reakcióidőt és a figyelmet irányító területeket is, később kapcsolnak be. Noha az altatószerek már biztonságosan tudják használni, ma sem igazán tudjuk, ezek a szerek hogyan működnek pontosan. Ezért fontosak az ez irányú vizsgálatok. A mostaniból többek között azt a következtetést vonták le, hogy az egészséges emberi agy rugalmas, még akkor is, ha hosszabb ideig van mélyaltatásban. Emellett a kutatás igazolni látszik, hogy az agy altatás utáni észleléssel kapcsolatos rendellenességeit – például a delíriumot – nem az altatószerek, hanem más tényezők válthatják ki.

Összeállította: Balogh Roland

Kárba vesző bak gidák

Belegondoltak már, hogy mi lesz azoknak a háziállatoknak a hímjeivel, amelyeket szinte kizárólag a tejükért (vagy tojásukért) tartanak? Igen, megölik őket már újszülött korukban. Így jártak a legutóbbi időkig a kis bakkecskék is szerte Nyugat- és Észak-Európában, de egyre nagyobb az ellenállás ezzel a pazarló gyakorlattal szemben. Egy magyar kutató Norvégiában példátlan kutatássorozatba kezdett, hogy javítson a hagyományos norvég gazdaságokban élő, kifejezetten tanulékony és élénk társas viselkedésű kecskék életminőségén.

MOLNÁR

Etikus húsevés. Ez a kifejezés újnak hathat abban a világban, ahol a korszellem az állattartás immoralitását és ökológiai fenntarthatatlanságát diktálja. Sok igazság van abban, hogy a többségében növényi alapú táplálkozás egészségesebb, és kisebb az ökológiai lábnyoma. Egy szerűen azért, mert ott kimarad egy táplálkozási szint a növény és a növényevő állat között, és minden szinten a felvett energia nagy része kárba vész. Az állattenyésztést és -fogyasztást etikátlannak tartók egyszerre támadják a tartási gyakorlatot, amely szerintük nem veszi figyelembe az állatok jólétét, és a speciális célra tartott állatok sokaságának pazarló elpusztítását.

Vegyük például a kecskéket, amelyeket természetesen meg lehet enni, a nyugati világban mégse túl népszerű a húruk. A tejük és a belőlük készülő sajt azonban kedvelt, így tartják őket. Skandináviában a mezőgazdasági hagyomány szerves része a kecsketartás, és az utóbbi időben egyre több kistermelő is tenyészt őköt. Ennek oka részben a tradíciók tisztelete, részben az alkalmazkodóképességük és kíváncsi természetük: vagyis szerethetőségük.

Csakhogy a tejelő emlősök is körülbelül fele-fele arányban születnek hímnek és nősténynek, de a hímeknek gazdasági szempontból nem sok hasznuk van. A kifejezetten tej- vagy tojástermelésre tenyésztett fajták (például a norvég tejtermelő kecske, a holstein-fríz szarvasmarha vagy a tojótyúkfajták) a tápanyagot nem fordítják olyan hatékonyan hústermelésre, mint az arra tenyésztett típusok (búr kecske, angus marha, broiler csirkék). Hímjeik felnevelése ugyanakkor munkával, többlettakarmánnyal és tejráfordítással jár. Mindezt általában elpusztítják a hímeket, azonnal a születésük után.

Ez a gyakorlat azért is zavaró, mert vannak olyan vegetáriánusok, akik tejet és tojást fogyasztanak, hiszen – hiedelmek szerint – a tejtermékekért és a tojásért nem kell az állatnak meghalnia. Nos, a terméket közvetlenül előállító egyednek talán nem, de a fiutestvéreinek igen. Az ugyanakkor irreális elvárás, hogy az emberek teljesen hagyjanak fel például a kecsketenyésztéssel, és a belőle készülő tejtermékek fogyasztásával. Egész iparágak léte függ ugyanis tőle, az agrárhagyomány része, és sokan szeretik ezeket a termékeket fogyasztani. Mi hát akkor ebben a helyzetben az etikus magatartás? Meg kell enni a kecskét.

– Norvégiában az utóbbi években kiterjedt kampányok zajlanak a kecskehús-fogyasztás népszerűsítéséért. Az emberek rájöttek, hogy a kis bakkecskéket eddig

megölték, és ezt nem tartják helyénvalónak – mondja Vas Judit, a Norvég Élettudományi Egyetem viselkedéskutatója. – Bár eddig nem nagyon ettek kecskehúst, most már az éttermek ingyencégei között szerepel a hagyományos norvég barna kecskesajt mellett.

Az érvelés egyszerű: ha már tenyésztjük ezeket az állatokat, elvárjuk tőlük, hogy szaporodjanak, ebbe energiát és környezeti erőforrásokat fektetünk, akkor nem dobhatjuk szemétre (pontosabban nem készíthetünk kutyaeledelt) a szaporulat feléből. Valószínűleg azért nem népszerű a kecskehús Európában, mert sokan rágósnak, nehezen feldol-

A Norvég Élettudományi Egyetem kísérleti farmján élő kecskék. Tér kell nekik
FOTÓ: NMBU

gozhatóan tartják. Csakhogy ez is az eddigi gyakorlat következménye. Ugyanis eddig csak a nőstény kecskék maradhattak életben, amelyek fiatalon sokkal értékesebbek voltak tejelő állatként, vagyis nem vágták le őket. Csak akkor kerültek a vágóhídra, amikor már kiöregednek, és már kevésbé hatékonyan termelnek tejet. Tehát eddig a kecskehús egyet jelentett az öregkecske-hússal, amely persze rágós, kemény, inas. Az étkezési reform támogatói szerint a (bak) gidák húsa teljesen más, sokkal fogyaszthatóbb.

A kecskéket nem sokan tartják igazán értelmes, érző állatoknak, ebből pedig az következik, hogy a jólétükkel sem sokat törődnek. Pedig, mint az Vas Judit kutatásából kiderül, ennek az ellenkezője igaz. A kecskék életét a hagyományos tartás-mód átalakításával szebbé lehetne tenni, miközben a gazdasági szükségszerűségeket sem kellene figyelmen kívül hagyni.

– A norvégok tradicionálisan sok kecskét tartanak, de a tartási mód átal-

külóban van: polarizálódik. Régebben közepes méretű farmok voltak, ma viszont a nagyüzemi, sok százas állományok, illetve az egy-két tucat állatot nevelő hobbitartók a jellemzők. Ennek megfelelően vannak sok generációs kecsketartók és sok teljesen kezdő is – folytatja az etológus. – A mi kutatásaink fókuszában az állatok jóléte áll, ami szorosan összefügg a tartásukkal. Az emberek fejében az él a kecskékről, hogy kint éldegélnek a zöld legelőn, sütkeznek a napon, és boldogan legelnek. És ez Norvégiában a törvényi előírás szerint évi 16 héten keresztül így is van. Csakhogy az év fennmaradó részében ólban élnek, ahol sokszor alig két négyzetméter jut egy állatra.

Pedig a kecskék sokkal bonyolultabb gondolkodású állatok, mint az elsőre tűnhet. Szeretik, ha változatos a környezetük, és szeretnek nappal nagy távolságokat megtenni. Erre az ólban persze nincs lehetőségük, ami vélhetően megterhelő számukra. Ugyanakkor a tartók – például az állatok környezetének gazdagításával – sokat tehetnek azért, hogy az állataik jobban éljenek, ami akár a produktivitásukat is pozitívan befolyásolhatja.

A hobbitartók teljesen máshogy viszonyulnak a kecskéikhez, hiszen kedvelésből tartják őket. Észreveszik, hogy a kecske megismeri őket, és odamegy hozzájuk, ha az állataival jól bánó gazda feltűnik az ólban. A kecskék társas élete

meglepően összetett, a nyáj tagjai többé-kevésbé stabil hierarchiában élnek. Az állatok egyedileg azonosítják az összes társukat, kialakulnak közöttük barátságok és ellenségeskedés is. A juhokhoz képest azonban sokkal nagyobb személyes teret igényelnek, pontosabban igénylenének, ha van lehetőségük eltávolodni egymástól.

– A kecskék nagyon könnyen hozzászoknak az emberhez, így a gazda környezetgazdagító tényezőként is megjelenhet az életükben. Ha az ember nem vesz tudomást róluk, miközben a rutin-tevékenységeket végzi, az stresszket hathat az állatokra, hiszen ők ezt elvárják – érvel Vas Judit. – A kutatásainkból az is kiderült, hogy már az is stresszként hat a még meg sem született gidákra, ha a vemhes anyjuknak nem biztosítanak elegendő teret, és túl sok állatot tartanak túl kis helyen. Ettől az anyaállatban a stresszhormonok szintje emelkedni fog, a hormonok átjutnak a méhlepényen a magzatba, és ez maradandó hatással bír a viselkedésükre: a megszületésük után sokkal érzékenyebbé válnak a stresszre, ami rontja az életminőségüket.

Zavaros víruseredet-mítoszok

MOLNÁR CSABA

Kétezer-tizenkilenc novemberében a Vuhan Virologiai Kutatóintézet három kutatója került kórházba súlyos légzőszervi tünetekkel. Erre az utóbbi év világa alapján gondolkodás nélkül rámondanánk, hogy covid. Csakhogy 2019 novemberében a Covid-19 betegség hivatalosan még nem is létezett, az első SARS-CoV-2 koronavírus okozta megbetegedést a hivatalos jelentések szerint egy hónappal később regisztrálták, és a feltételezések szerint a vuhani halpiacról indulhatott ki. Ott az élelmiszerként árult vadállatok és az emberek szoros közelsége eszményi körülményeket biztosított ahhoz, hogy az eredetileg valószínűleg denevérekben kialakult, majd talán egy állati köztes gazdára átterjedt vírus az emberre ugorhatott.

A virológusok egyidejű megbetegedéséről (vagyis feltételezhető megfertőződésükről) szóló hírek nem valami nevenséges összeesküvés-hívó oldalon láttak napvilágot (a kamu holdra szállás, az ufók és a gyíkemberek mellett), hanem az amerikai hírszerzés köreiből szivárgott (szivárogtatták) ki elsőként a Wall Street Journalnek. Nem ez az első híradás arról, hogy az amerikai titkosszolgálatok nagyon komolyan rajta vannak a koronavírus eredetének témáján, hiszen idén év elején, a Trump-kormány utolsó napjaiban már nyilvánosságra került egy jelentésrészlet, amely már arról szólt, hogy voltak megbetegedések a járvány hivatalos kezdete előtt is. Most azonban kiderült, hogy az amerikaiaknak ennél sokkal konkrétabb információik vannak a megbetegedett alkalmazottak számáról, a tünetek megjelenésének pontos időpontjáról, a kórházi kezelés részleteiről.

E szivárogtatást az Egészségügyi Világszervezet vezető testülete következő ülése elé időzítették, amelyen a koronavírus eredetének kutatása érdekében folytatott vizsgálat következő fázisáról döntenek. A WHO eddig minden esetben vilámgyorsan elvetette a laborból való kiszabadulást feltételező elméleteket. A világszervezet kritikusi szerint túlon túl gyorsan jutottak erre a következtetésre, és egyébként is, túlzottan barátságosak, sőt hiszékenyek a kínaiak irányában. A WHO szakértői elutaztak Vuhanba, megtekintették az intézetet, majd bejelentették, hogy onnan nem szabadulhatott ki a vírus. De vajon ezt honnan tudhatják, egyáltalán mit lehet meg tudni egy ilyen bejárásról, amelyen nyilvánvalóan csak azt láthatják, amit a vendéglátók megmutatnak nekik, és esélyük sincs hozzáférni semmilyen kényes információhoz?

Amikor több mint egy évvel ezelőtt a világ tudomást szerzett a kínai Vuhanban felbukkant furcsa tüdőgyulladás-járványról, azonnal megjelentek a vírus mesterséges eredetéről szóló összeesküvés-elméletek. Ezeket látszólag erősítette, hogy épp Vuhanban van Kína egyik fő virológiai kutatóintézete. A legtöbb mértékadó forrás totális nonszensznek minősítette, hogy a vírus a laborból szabadult ki, esetleg ember alkotta. Egészen mostanáig. Perdöntő bizonyíték szinte bizonyosan soha nem lesz, de egyre több kutató bizonytalanodik el, és már nem tartja olyan elképzelhetetlennek ezt a lehetőséget sem.

Természetesen a cáfolat hiánya sosem bizonyítja annak ellenkezőjét. Abban azonban a tényleges történések ismerete nélkül is biztosak lehetünk, hogy ha tényleg a víruskutató laborból szabadult ki a mesterségesen előállított vagy természetesen keletkezett, és ott vizsgált vírus, azt a kínaiak soha az életben nem fogják elismerni, és már rég eltüntették minden bizonyítékot, amely lebuktathatná őket (és amihez hozzáférhetek).

Az első esetet hivatalosan december 8-án detektálták.

Egyre több szakértő vélekedik úgy, hogy ha e három kutató tényleg covidos volt, akkor valószínűtlen, hogy nem a munkahelyükön fertőződtek meg. Márpedig, ha a Virologiai Kutatóintézetben már novemberben jelen volt a vírus, akkor talán már régóta vizsgálták. Sőt, talán ők állították elő, korábbi koronavírusok hibridizálásával, génmódosításával. De mindez

2020. január 10: védőruhás dolgozó a lezárt vuhani halpiaccon. Kiindulópont?

FOTÓ: REUTERS/STRINGER

csak spekuláció, és mindig is az fog maradni. A megalapozottságának erőssége azonban az utóbbi időben a tudományos közvélemény szerint jelentősen növekedett.

A vuhani kutatóintézet – mondhatjuk, természetesen – semmiféle bizonyítékkal nem szolgált arra vonatkozóan, hogy nem birtokolták már a járvány hivatalos kezdete előtt is a SARS-CoV-2 vírust. Nem hozták nyilvánosságra a laborbiztonságról szóló jegyzőkönyveket, az esetleges alkalmazotti fertőzések dokumentációját, de még csak azt sem árulják el, hogy milyen kiterjedt kutatásokat folytattak általában az állati eredetű koronavírusokkal. Természetesen, a kínai kormány folyamatosan ta-

gadja, hogy a kutatóintézetnek bármi köze lett volna a vírushoz.

Még egyszer: külön kell választani egymástól a labor érintettségével számoló különféle elméleteket, mert ezek a kínai kutatók jóhiszeműségét illetően nagyon eltérnek egymástól. Az egyik teóriacsoporthoz a SARS-CoV-2 vírus nem létezett korábban a természetben, azt az intézetben kreálták, majd ez a mesterséges vírus jutott ki véletlenül a környezetbe. Erre utalhat látszólag az, hogy nyilvános felbukkanása után azonnal megállíthatatlan járványt és súlyos, sokszor halálos megbetegedéseket tudott okozni (mintha csak „erre tervezték volna”). Ezt azonban a komolyan vehető szakértők nem állítják. Sőt szerintük sokkal korábban alakulhatott ki a kórokozó természetes módon, csak egészen eddig nem alkalmazkodott eléggé az emberhez ahhoz, hogy súlyos járványt okozhatott volna. Vagyis régóta fertőzhetett Kelet-Ázsiában, csak 2019 végéig egy sima náthavírusként senkinek sem szúrt szemet. Sok kutató a vírus genomjában sem látja semmi jelét annak, hogy abba belenyúltak volna.

A másik elmélet szerint ugyan a vírus természetes módon alakult ki, de a kínaiak már sokkal koráb-

lehet kizárni. Egyúttal arra szólítják fel a kínai hatóságokat, hogy nyissák meg a jegyzőkönyveiket a világ előtt (ami természetesen nem fog megtörténni). Egy interjúban maga Anthony Fauci, a koronavírus elleni védekezés amerikai irányítója is úgy nyilatkozott, hogy „nincs meggyőződve” a természetes eredetéről, és átfogó vizsgálatot sürgetett.

Az, hogy a Vuhanba látogató WHO-szakértők nem végeztek kellően alapos munkát (hogy finoman fogalmazunk) gyakorlatilag kijelenthető, hiszen maga a WHO főtitkára, Tedrosz Adhanom Gebrejeszus is úgy nyilatkozott, hogy a küldöttség (az ő általa vezetett szervezet küldöttsége) nem vizsgálta ki megfelelően a laborból való kiszabadulás elméletét, és további vizsgálatokat sürgetett. A szakértők úgy adtak ki az emberi mulasztást „extrém módon valószínűtlennek” nevező jelentést, hogy az eredeti laborjegyzőkönyveket személyesen nem is látták, arról csak a közreműködő kínaiak számoltak be nekik.

A vuhani intézetben dolgozó külföldi kutatók szerint 2019 végén nem volt különösebb járvány az intézetben. Pár ember megbetegedett, ahogy egy ilyen nagy munkahelyen folyton vannak betegállományban lévő kollégák, de ez szerintük semmire sem utal. Más szakértők szerint az azért furcsa, hogy egy koronavírusokkal foglalkozó labor három alkalmazottja is ugyanazon a héten kerül kórházba covidszerű tünetekkel. Ugyanak-

A vuhani intézetben dolgozó külföldi kutatók szerint 2019 végén nem volt különösebb járvány az intézetben

kor Kínában a házi orvosi ellátás nagyon visszamaradott, ezért nem különleges, ha az emberek sima megfázással is kórházba kerülnek, hiszen csak ott juthatnak hozzá az orvosi ellátáshoz.

A kutatóintézet fő virológusa, Si Cseng-li (Shi Zhengli) korábban azt állította, hogy az bizonyítja, hogy nem tőlük került ki a vírus, hogy letesztelték az összes alkalmazottat, és senkinél sem találtak covid-antitesteket. Ez azonban hazugságnak tűnik, hiszen azt jelentené, hogy egy ilyen létfontosságú intézményben senkit sem oltottak volna még be (vagy senkinél sem működött a vakcina), ami kizárható.

Nem lehet tehát biztosat tudni, és soha nem fog kiderülni a teljes igazság. A kínaiak nyilvánvalóan titkolóznak, de ez egy diktatúrában egyáltalán nem meglepő. A járvány kezelése szempontjából nincs gyakorlati jelentősége annak, hogy honnan jött a koronavírus, hiszen már ott van mindenhol, a kutatók pedig minden porcikáját ismerik mostanra. Ugyanakkor a laborból való kiszökés elmélete nem fantazmagória többé, hanem az egyik nem cáfolt hipotézis.

Szigligeti barátság

LAKNER DÁVID

Különleges grafikák, festmények között beszélgetünk, de látunk itt költőkről is portrékat: Tamási Áronról vagy épp Szabó Lőrincről. Példaképek, jó barátok, nagyra tartott elődök voltak, akiket maga köré gyűjtött?

– Jó barátok, szeretett és tisztelt költők, képzőművészek egyaránt. Jó rájuk nézni. Reich Károlynak is van itt néhány képe, őt se feledjük. A közelben lakott, sokat jártam vele vidékre, találkozókra. Roppant elegánsan tudott viselkedni, virág mindig volt nála. Én még grafikusművészként ismertem meg, először is írtam több könyvéhez. A Béke út környékén volt egy képzőművészház, ott laktak többen, nagyon jóban lettem valamennyivel. A legtöbbit Vecsési Sándorról és Bazsonyi Aranyról írtam. Róluk sem beszélnek már sajnos.

– Beszéljünk önről is, az indulásának körülményeiről. Pár éves volt csak, amikor az élete már a folytonos menekülésről szólt, Erdélytől egészen a Dunántúlig jött. Milyen hatással volt mindez a művészetére?

– Engem voltaképpen az ország-út nevelt és hozott haza, ha egyáltalán hazahozott. Merthogy így szoktam mesélni: 1940-ben, Bukovinában születtem, és még nem értem haza. Kicsit kemény mondat, tudom. Tizenkilenc éves koromig Tolna megyében éltem, Kisdorogon. Épp ennek a gyűrűjét viselem, Mayer Mihály pécsi püspökkel együtt díszpolgár lettem néhány hónapja. Ez már csak azért is jól esett, mert annak idején Kisdorogon elég mostohán éreztem magam.

– Miért?

– Sokszor eltökéltem, hogy a sváb-székelgyüttélés korszaka-

Tavaly köszöntötte nyolcvanadik születésnapját Tamás Menyhért költő, aki továbbra is aktív, hamarosan pedig a róla született kritikákat, tanulmányokat olvashatjuk egy önálló kötetben. A Kossuth-díjas alkotóval Göncz Árpád és Illyés Gyula barátságáról, a Szép Szó nevének betiltásáról és arról a napról is beszélgetünk, amikor megkapta Szabó Lőrinc halálhírét.

kát többé nem emlegetem. Mert ahogy telnek az esztendőik, a múlt megítélése egyre inkább másul. A tegnap még mindkét oldalról hitelesnek elfogadott írásművet hiteltelenné homályosítja a feledékeny megítélés, a vesztes döntés egyre győztesebbnek érzi magát. Elfelejtődik a tegnapi vétek, legendát szó a friss és egyre frissebb emlékezés. Sőt, haraggá sűrűsödik... Szabaduló percnem, napnak éreztem a döntésemet, amikor 1959-ben Pestre menekültem. Tágasabb helyet, teret kerestem magamnak, ahol magammá válhatok. Mit vállaltam, az idegrendszerem a kiválója. Egyedül abban bíztam, bízhattam, hogy gazdag és mély bukovinai kultúrát, nyelvi kincset jussoltam, hoztam magammal.

– Honnan ismerhetjük fel ezt a nyelvet? Mi különbözteti meg?

– Nyolcvanadik születésnapomat ünnepeltük nemrég, és valaki azt találta mondani, legszívesebben Kazinczy nyelvújításához hasonlítaná nyelvmentő igyekezetemet. Ezt annyiban árnyalom, hogy én az Erdély szívéből kiszakadt bukovinai közösség nyelvújítás előtti nyelv-hűségét próbálom menteni, korszerűsíteni. Aligha vitatható: ez a nyelv képi nyelv, láttató nyelv, a szavak

kisugárzása pontosan jelzi, milyen mélységből szívárog elő. Emiatt is vált benső parancsommá, hogy elimhez hasonlóan, tisztelettel műveljem – ha azt akarom, hogy túléljem időmet. Szerkesztés alatt van az a kritikákban, esszéikben hazautamat kísérő, nyelvi újdonságaimat felmutató kötet, amelyben rangos szerzők elemzik szépirodalmi-nyelvi munkásságomat. Igazán most döböntem rá, hogy mit is tettem le az asztalra. Sütő Andrásról Határ Győzőig, Görömbei Andrásról Alföldy Jenőig és Vasy Gézáig sorolhatnám a méltatók sorát.

– A bonyhádi gimnáziumi évek alatt rögtön olyan mesterekre figyelt, mint Illyés Gyula vagy Szabó Lőrinc. Előbbit még az iskolai ünnepségen láthatta, pár évre rá pedig meg is ismerkedtek. Mennyire volt nehéz a hasonló, már ismert alkotók közelébe kerülni?

– Bonyhádi gimnáziumi éveim alatt mindvégig bejáró voltam. A buszmegállóval szemben volt a járási könyvtár, rengeteg időt töltöttem olvasóteremben. Ilyés vagy Szabó Lőrinc verseivel itt találkoztam először. Pontosan emlékszem arra a napra is, mikor közeli tanárbarátom azzal állított meg az utcán: hallottad, ugye, hogy meghalt Szabó Lőrinc? Meghalt, tényleg? – kérdeztem borzongva. Azóta is hordozom magamban. Aztán huszonhat éves voltam, mikor találkozhattam Illyés Gyulával. Az újságírók tihanyi üdülőjében töltöttem két hetet. Akkor tudtam meg, hogy itt van Illyés Gyula nyaralója. Nagy nehezen mertem bekopogni hozzá. Nehezen találtam a szavakat is... Végül hosszú kapcsolat szövődött belőle. Akkor már a Népszava melléklete, a Szép Szó szerkesztője voltam. Hamar ismertté és keresetté váltunk, első

FOTÓ: VÉGH LÁSZLÓ

hónapokban hazai szerzőknek biztosítottunk új fórumot, második lépésben a határon kívüli írókra nyitottunk.

– Mennyire tudott ekkoriban szabadon dolgozni? Gyakran megkapta, hogy ezt vagy azt nem közölheti le?

– Úgy indult, hogy szabad kezdet kapunk. Az első közbeszólás egy Benjámin Lászlóról szóló vers kapcsán érkezett. A SZOT-ban valaki nagyon nem szívelte a korábbi eszméivel is szembeforduló költőt. Az ötödik évszak című kötetét, benne a Vértó zászlók alatt versét sehogy sem tudták megemészteni. A vers végül megjelent. Attól kezdve, már kevesebb aggodalommal, Sütő András, Dobos László, Duba Gyula írásaira koncentráltam. Rendkívül gazdagítók voltak. Min-

den velük való beszélgetést műhelymunkának tekintettem. Nem beszélve Weöres Sándorról. Gyerekesen tündérkedő jelenség volt. Néhány szó után már törökülésben hallgatta a beszélgetést. Úgy várta a külvilág híreit. Rákérdezéseiből kitetszett, hogy mindenről tudomása volt. Mindannyian tudtuk, hogy Mao Ce-tung fordításától sem zárkózott el. Nagy kohóként zubbogott benne a világirodalom, de ami kijött belőle, mind az övé volt. Illyés pedig mindig higgadtan, bölcsen segített engem megtartani, mikor látta rajtam a kétségbeesést. Félig parancsolóan annyit szólt: amíg le nem löknek a bástyáról, ne mozdulj el onnan. Nem mozdultam el.

– Aztán mégis lelökték volna, amikor jött Fekete Gyula egy emlékeztetés

HIRDETÉS

SZÜLETÉSNAPI KONCERT

JAVOHÍ FEGYA

BUDAPEST ARÉNA
2021.11.04.

MOLNÁR PIROSKA,
BUDAPEST KLEZMER BAND,
GYÓRI BALET, KERÉNYI MIKLÓS MÁTÉ
ÉS MÁS MŰVÉSZTÁRSÁK

VERDI: TRAVIATA

A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
vendégjátéka

2021. november 6.
Győr, ARÉNA

2021. november 13.
Veszprém, ARÉNA

Főbb szerepekben:
MIKLÓSA ERIKA
ALEXANDRU AGACHE
LÁSZLÓ BOLDIZSÁR

Karmester: **KOCSÁR BALÁZS** Rendezte: **Anger Ferenc**

A produkciót a helyszínen egy 220 fagú stáb állítja színpadra.

MEGNYUGVÁS

SAKCSI LAKATOS BÉLA
ÉLETMŰ KONCERTJE

ÚJ IDŐPONT:
2021. NOVEMBER 21.

BUDAPEST
KONGRESSZUSI
KÖZPONT

TONY LAKATOS,
KÖSZEGI IMRE
ÉS MÁS MŰVÉSZTÁRSÁK

Június 15-ig 20% kedvezmény

Az előadásokra jegyek válthatók az eventim.hu hálózatában, az összes jegyirodában, valamint előadások előtt a helyszínen.

Az előadások az **NKA** támogatásával jöttek létre

AKTÍV INGATLAN
Balatoni ingatlanok | www.aktivingatlan.com

írása. Rögtön be is tiltotta a kádári vezetés a Szép Szót, bár ön maradhatott a lapnál.

– Manapság sem fasisztáznak annyit, mint amennyit utánunk szórtak. Az 1971-es írás sommázata helyett, csak a címét ismétlem meg: Kötődés a hazához. Ötven év után is aktuális publicisztika. Sőt!

– Aczél György személyesen intézte ezt?

– Szerkesztőségen belül, szerkesztőségen kívül olyan nagy volt a felbolydulás, senki sem tudta, hogy honnan indult a támadás. A Népszabadság gyors támadásaiából csak sejteni lehetett, hogy honnan fúj a szél. Elég sokáig „mérlegelték”, hogy mi a Szép Szó sorsa. Maradt a felemás megoldás. Megfosztották a fejléc használatától. Maradt a szombatokénti négy oldal – iránytű nélkül. Mi pedig iránytű nélkül, csaknem két évtizedig szolgáltuk tovább a magyar irodalmat. Aczél Györgyöt én a József Attila-díj átvételekor ismerhettem meg közelebbről. Enyhe mosollyal jelezte elismerését, meglehet, tudomása volt a Vigyázó madár sikeréről. A Szép Szó-ügyben ki vitte a balhét? Csak találgatni lehet. Utólagos mendemondák szerint Kádár János szőnyegszélre állította. A büntetés nagyon enyhe volt, de szerkesztőségi életünket megcsönkította. Már nem tudtam a régi lendülettel folytatni. Sokszor a köszönésem visszhangjával ültem le dolgozni. Az úgynevezett rendszerváltás után a szerkesztőségi közösség főszerkesztő-helyettségé vált. Én, a balfácán igent mondtam. Egyik napról a másikra, szó szerint belesüppedtem a lapcsinálásba. Végül azon kaptam magam, hogy aknákon járok. Többször is megesett, hogy ismeretlen kezek a lapzártát követően, hazajövetelem után is folytatták a munkát. Rövid úton döntöttem. A búcsúzásom előtt nem sokkal láttam egy Mrozek-darabot, amelyben a főszereplő kiönt egy zsák kést a közönség közé: uraim, folytassák az előadást. Legközelebbi szerkesztőségi értekezleten hasonló mozdulattal közöltem: „Uraim! Kés híján, jelképesen egy zsák tollat öntök önök elé, folytassák a lapot, de nélkülem.” Ezzel a lendületes búcsúzással másnap az utcán találtam magam. Elmúlt egy-két hónap, a rádiótól felkérést kaptam – így lettem a Magyar Rádió felügyelőbizottsági tagja, többek közt Szőnyi Erzsébet, a most elhunyt Hámori József agykutató és Roska Tamás ugyancsak agykutató társaságában.

– Mondják, annak idején jóval inkább sikerült más-más világnézetű alkotóknak közös nevezőre jutniuk. Ebből mit tapasztalt?

– Nekem még volt olyan költői estem, amin Konrád György és Csurka István is megjelent. Vagy amikor a Vigyázó madár zsebkijárási megjelent – hallomásból tudom –, Kertész Imre vett tíz darabot belőle, és szétosztotta a barátai közt. Ritkán beszélek róla, de ládányi levélgyűjteményt örök, Szabó Magdától Göncz Árpádig. Utóbbi mindig úgy kezdte, hogy

kedves Menyusom, aláírásként pedig: Árpádod. Amikor köztársasági elnök lett, sajnos, több tekintetben is más szerepkörbe került. A frissiben megjelent könyvem már ehhez igazítottam: Göncz Árpádnak, szigligeti barátsággal. Válaszában ő sem maradt adós: a szigligeti Göncz Árpád kapta meg, és köszöni szépen a könyvet. Gyakran jártam Szigligetre, estétajt sokszor indultunk közös sétára. Amikor megtudta, hogy Kisdorogon nevelkedtem, felkapta a fejét: „Egy ideig a Juhépusztai Állami Gazdaságban dolgoztam.” A gazdaság utolsó postafiókja Kisdorog volt. Magam is minden nyáron, zsenge munkaerőként, vízfordónak szegődtem. Sose gondoltam volna, hogy ő volt, aki Csepel motorján, egyik telephelyről a másikra száguldozott. A börtönévekről ritkán beszélt, akár a napi tizenhat óras fordítói rabság gondjairól. És mindannyiszor Tamási Áron sorsa villan elém. Míg lehetett, és közelében laktam, felkerestem. Ínséges napjairól igyekezett elterelni a szót. Pedig tudtam arról a korszakáról, amikor háromszor is kifordította az inge nyakát, mert nem tudott újat venni. A kabátgallérját ugyanígy cserélgette. Voltak évei, amikor versesregényét lemásoltatta, és öt-tíz forintért árulta. De az igazi írói nyomor nem itt kezdődött, hanem Kodolányi Jánosnál, aki minden este cilinderes lámpája mellé telepedett, hogy gémberegett ujjait melegítse. Napjainkban tudott írni. Gazdag életművet hagyott az utókorra.

Nekem még volt olyan költői estem, amin Konrád György és Csurka István is megjelent. Vagy amikor a Vigyázó madár zsebkijárási megjelent - hallomásból tudom -, Kertész Imre vett tíz darabot belőle, és szétosztotta a barátai közt

– Ön mennyit ír egy nap?

– Semmivel sem többet, mint korábban. Szerencsének tartom, hogy tudok ma is dolgozni. Valamikor Thomas Mann-nak volt az az elmélete, hogy napi egy flekket szabad csak írni. Úristen, gondoltam, ha valaki betartja, mikor lesz belőle életmű? A Vigyázó madarat viszont már magam is így írtam. Bevált törvényem szerint, kézzel, apró betűkkel írtam, és ha a betűk elkezdtek nagybobbodni, aznapra abba is hagytam. Fegyelmezett voltam, nem bővítettem a mondataimat, így nem válhattam dagályossá. A hamarosan megjelenő, rólam írt tanulmánykötet éppen ezt a szigort követi nyomon. Megzenésített verseim is vannak! Szokolay Sándor nyolcvanadik születésnapján mutatták be, a Váci utcai Szent Mihály-templomban, Erdélyi Zsuzsannáról, a népi énekek neves gyűjtőjéről írt kamarakantátáját. Égi muzsikával telt meg a templom. Erdélyi Zsuzsanna finoman biccentett felém, hogy le a kalappal.

PÁR PERC PRÓZA - KORTÁRS IRODALOM A MAGYAR HANGBAN

Hirtelen halál

TOMASOVSZKI ISTVÁN

Negyedikén, hajnalban halt meg, hetven év elmúltával majdnem azon a napon, amikor született, és már nyolc óra körül jött a hívás a mobiljára, amit persze felvettem, hogy hol van már, hiányolják, lefőtt a kávé tíz perce. Nem is értem, miért vettem fel, negyvenöt éve voltunk házasságban, és amióta létezik a mobil, egyszer sem vettem még fel a telefonját, most is hagytam volna neki, de elvitték már a testét, ha a lelke még itt jár valahol, akkor sem tudna válaszolni, vagy megakadályozni, hogy megtegyem – így társalogtam a női hanggal, hogy most nem ér rá, nem is tudom, miért mondtam ezt, hirtelen ez jött a számra. Felajánlotta, hogyha leviszem azt a kis rozsdamentes termoszt, tudja, melyiket, akkor beletölti – pár másodpercig gondolkodtam, ő hallózott, a kávéház itt van a sarkon, gondoltam, megnézem, kivel töltötte az idejét egészen tegnapig. A szekrényben fekete felsőt és fekete szoknyát kerestem, a barna tavaszi kabáttal elég gyászos összeállítás, a lépcsőház melletti szűcs tükrös kirakatában megnéztem magam, szomorú arcokat próbáltam, lebiggyesztettem az ajkam, az arcbőröm a kor miatt eléggé megereszkedett, amúgy sem szép látvány, ha netán ismerős jön, nekik jó lesz, a kávéházi ismeretlenek meg mindegy. A sarkig tartó száz méteren még kétszer ellenőriztem a látványt a kirakatüvegben, nem hiúságból, csak nem tudtam, milyen érzés a gyász, túl régen éreztem igazán, hogy most zsigerből menjem.

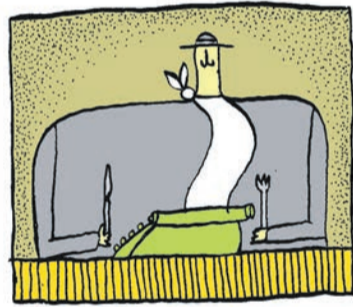
Lenyomom a kilincset – frissen örölt kávé illata száll a helyiségben, ódivatú egyenruhás pincérek köröznék a múlt századi pultok között, régies kinézetű pénztárgép mögül mosolygó hölgy érdeklődik, mit kívánok, én esetlenül mutatom a termoszt: igen, a Lédeauer bácsi, bőlint, vagyis néni, javítja ki rögtön. Hogy van a bácsi, csak nem beteg? – meghalt, mondom, hirtelen történt, nem szenvedett. Nem tud megszólalni, megáll az ujjá a pénztárgép billentyűje felett, fátyolos lesz a tekintete, lehajtja a fejét, a kolléganője lép mellé, mi van, segíthetek? – kérdezi, a bácsi, mondja, nem is mond nevet, csak hogy bácsi, köré gyűlik mindenki, egymást nyugtatják, mintha ott sem lennének. Tegnap még itt járt, és nemrég volt a születésnapja, mondja a fiatal pincér, mintha én nem tudnám, ugyanis minden délelőtt itt járt, így még a születésnapján is, kivéve vasárnap, mert akkor délután – igen, bőlintok, mire megszorítja a síró pénztáros kezét, micsoda jellem ment el. Mintha egy másik emberről beszélnének, nem az én férjemről, átadják a termoszt, és mondják, nem kell fizetni, kelletlenül elfogadom, azt hittem, hogy az emléke miatt, de egy másik hozzátesszi, mindig a vendégünk volt. Mi lesz a többi adaggal? – kérdezi a pénztáros a pult felé mutatva, ahol tíz papíropoharas, fedelelkel ellátott kávé áll, négyesével tálcaiba sülyesztve, a legfelsőben csak kettő – együtt erősebben gőzölgönek. Mindenki felém fordul, mintha tudnom kéne – ezeket ő szállította ki, mondja a fiatalember mellettem, és hirtelen minden összeáll: két éve, hogy egyetlen hétköznapi délelőttöt sem töltöttem velem, mert kávéfutar lett, amiért ingyen kávé kapott, méghozzá két adagot, ezért volt hideg már a termosz ellenére is, mire hazaért vele. Hirtelen érdekelni kezd ez a világ, az egymás nélkül töltött órák világa, ezért felajánlom, hogy elviszem – a pénztáros előveszi a címeiket, mind-egyik mellett egy szám, ami rajta van a poháron is, mondja, a bácsi már fejből tudta, valóban elég jó maradt a memóriája, nem úgy, mint az enyém. Ketten kísérnek ki, az egyik nyitja az ajtót, ügyel, hogy a papírtáska ne akadjon be az ajtókeretbe, a másik lesegíti a két lépcsőn. Csak itt, az utcában van mindegyik, jobbra az iroda az első, és őszinte részvétünk.

Lédeauer bácsi, Jézusom, nem hiszem el, mondja a portás, belekörtöly, ellenőrzi, hogy megvan-e a két cukor, mondja, hogy az fontos, mert gyakran kimarad, a bácsinál volt mindig egy-két szem kockacukor, a minő-

ségi, csomagolt fajta, ha kimaradna a rendelésből. Én is nyúlok a zsebembe, csak rongyzebkendő van, de jó neki a kávé. A második helyen az autószerelő az aknából nyúl fel, de nem hajlik már úgy a derekam, a bácsi csak így szokta, mondja, majd kimászik, olajos keze bema-szatozza a poharat, kérdi, hogy talán Feri bácsi nem érzi jól magát, de mikor elmondom, hogy meghalt, akkor épp a kuncsafttal beszél, valami lyukas hűtő foltozása fontosabb, csak felépül hamar, viszontlátásra, mondja, és már ugrik is vissza a gödörbe. A következő a hajléktalanszálló ügyeletes, egyből észreveszi a fekete ruhát, csak nem, szörnyülködik, de igen, mondom csendben, a hármas lesz, latte macchiato, valami varázslatos, mediterrán szó hangzik el. Dámázott a lakókkal, mutat a társasjátékok felé, szerettük, nem nagyon ismert ilyen közvetlen, jó kedélyű, jó humorú embert, bár pont önnek, a feleségének nem kell magyaráznom. Van még hét cím, nincs több időm töprengeni a mondatán, átvágok a járdaszigetthez, szemben, a villamossági bolt lesz a negyedik. A LED-es izzó, mutatja az eladó, csak illyet gyártanak már, a múlt héten kifizette az úr, és következetesen úrnak hívja később is, csikorog ez a szó a bácsi után, mintha súrlódna a hallójáratomban, és ugyanilyen nehezen fér bele a retikulómbe az égő. Az úr eléggé tájékozott az elektromosság terén, teszi hozzá, nem vitatkozom vele: a szomszéd Barna szokta elhárítani a nagyobb problémákat, Feri csak égőt cserél. Jelen időben beszél róla, nem akasztom meg, mert láthatóan távolságtartó, inkább indulok tovább. A fodrászatban Eszti hívják, én szoktam vágni, remélem, tetszik, bólogatok, mert az a pár szál haja, ami volt neki, nem igényelt nagy gondozást. Mikor jönne legközelebb, nézi a naptárat, mert elég régen volt nyíratkozni, csak a kávéval ugrik be, de nem mondom, hogy nem jön többet, mert ellenszenves, és a haj még a halál után is nő, ha akarja, vágja tovább így is: beírja péntekre. A hatodik pár méterre van csak, a zaci tulaja mutatja, hogy Feri melyik nyakéket nézte ki nekem – vastag, olyan, amit nem is szeretek, sosem tudta, hogy én mit hordanék, inkább magának választott. Szép, mondom mosolyogva, sokat kell gyűjtenie, hogy megleljen vele, van takaréka, rikantja a férfi – nem tudtam róla, talán át kéne néznie a fiókok alját, milyen takaréka lehet neki, amikor minden csekket én fizetek be a postán, a nyugdíjunk közös számlára érkezik. A kínai boltost nem értem, átveszi a kávéját, Feri néni, mondja, és mosolyog, majd holnap, teszi

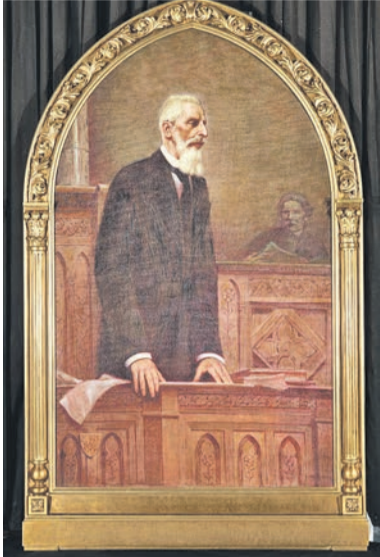
hozzá, és elsiet a fogasok között. A nyolcadik a könyvtár lenne, de kihagyom, nem megy a lift. Feri még elég fürgén járt a lépcsőn, ezért is lepte meg a halála az orvost. A kilencedik egy pénzváltó, az arab férfi nem hiszi el, hogy Feri felesége vagyok, mondom neki, hogy hívja fel a kávéházat, de nem kínlódik vele, hagyom inkább. Az utolsó egy befalazott ajtó, nem is értem, hova kéne itt mennem, de van előtte egy pad, leülök pihenni. Egy férfi telepszik mellém, borzasztó szaga van, látja nálam a cégéres papírtáskát, és megkérdezi, Lédeauer Ferenc kedves neje vagyok-e. Igen, mondom, akkor öné a kávé, ő pedig elmagyarázza, hogy ez az utolsó kávé az előzőkre adott borraalóából jön ki, ingyenes, Ferenc figyelmessége. Ő tudja, hogy nem akar a szállóra vonulni, mert ott meglöpték, pedig a szálló is itt van az utcában, és ez az ő padja, és a többiek tisztelik ezt. Örül, hogy megismert, mert a férjem szépen beszélt rólam, Ilonáról, még a nevetem is tudja. Megérdemli, hogy elmondjam, hogy már nem jön többet – nagyon rázza a zokogás, koszos kabátujjával törli a szemét. Kérdezi, hogy mi baja volt, nem látta, hogy haldoklik. Pedig már két éve haldoklott, mondtam frissen kialakult meggyőződéssel. Nekiadom mind a két kávé, hálálkodik, és kéri, hívjam meg a temetésre. A kávéházba beadok majd egy értesítést a temetés időpontjáról – erre lassan megnyugszik.

Hazafelé a könyvtár előtt megyek el, egy hölgy áll az ajtó előtt, mobillal a kezében: barna kabátban? – kérdezi hangosan, majd követ a tekintetével. Ismeri Lédeauer Ferencet? – szól utánam.

Szónok a pulpituson

Gróf Apponyi Albert 1920. január 16-án a magyar félnek előző napon átadott békefeltételekre reagálva, nagy ívű, francia nyelven elmondott beszéddel válaszolt, melyet

Gróf Apponyi Albert
FORRÁS: MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

utána összefoglalt angolul és olaszul is. A történészek úgy látják, bár a jelenlévőkre jelentős hatást gyakorolt Apponyi beszéde, de a békeszerződés megváltatására irányuló javaslatai végül eredménytelenek voltak. Az Országgyűlés 1961-ben adományozta Veress Zoltán festményét, melyen Apponyi Albert egy szónoki pulpituson áll, a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi

Képcsarnokának. A mű, amelyet tavaly Országgh Borbála festő-restaurátor művész újított fel, a múzeum kamara kiállításán látható június 13-áig.

Molnár testőre

A járvány okozta nehézségek ellenére idén tavasszal új produkciós iroda kezdte meg működését, olyan művészek részvételével, mint Hegyi Barbara, Jakab Csaba, Makranczi Zalán, Ullman Mónika. A Fekete Mária és Ernhaft Attila által alapított Art-Szintér missziója, hogy professzionális színházi előadásokat hívjanak életre, melyek minőségi, tartalmas szórakozást nyújtanak, valamint könnyen utaztathatók, így az ország bármely pontjára eljuthatnak.

A társulat június 7-én a budapesti Bethlen Téri Színházban mutatja be Vass György rendezésében Molnár Fe-

renc klasszikusát, A testőrt. A főbb szerepekben Járó Zsuzsa, Debreczeny Csaba, Kútvölgyi Erzsébet és Dolmány Attila lép színpadra.

Hey, June!

A Müpa nyárindító koncertsorozatát, a június 4. és 7. között zajló Hey, June!-t ugyan közönség nélkül, de élőben közvetítik a Müpa honlapján és YouTube-csatornáján. Első este a 30Y dalszerző-énekes, Beck Zoli lép színpadra: A nemzedék nélküli ember című monológokkal és sztorikkal tűzdelt estje egyfajta önvallomás. Másnap Hegyi Dóri az Ohnody névre hallgató szülőprojektjének dalaiból válogat. A június 6-ai koncerten a Mongooz and the Magnet tagjai eddig nem ismert oldalukat mutatják meg: az akusztikus előadás során szintetikus hangokkal ötvözve alkotják újra népszerű számaikat. Az este különleges vendégeiként többek között Iamyank, Novai Gábor (Mörk) és Boros Levente (The Qualitons) is színpadra lépnek majd.

Beck Zoli
FORRÁS: MÜPA

A koncertsorozatot a neopszichedelikus rock hazai nagykövete, a külföldön is ismert Middlemist Red zárja, június 7-én Erős Márton vezetésével és a The Wild Bunch Orkestrával közösen szólnak majd meg a dalaik.

Arvo Pärt egy hegedűre

FORRÁS: ZSÁMBÉKI SZÍNHÁZ

A Zsámbéki Romtemplom ad otthont a Zsámbéki Nyári Színház első előadásnak június 6-án, vasárnap. Arvo Pärt nagy ívű zeneművészeti tevékenységén túl, korunkat jóval meghaladó teológiai és filozófiai értekezésekkel jelentkezik időről időre. Leggyönyörűbb hegedűjátékai-ból és gondolataiból Kelemen Barnabás hegedűművész és Vecsei H. Miklós színművész állított össze egy rendhagyó estet.

Witkacy arcai

Az ismert lengyel avantgárd alkotó, Stanisław Ignacy Witkiewicz, azaz Witkacy pályafutását festőként kezdte, de művészete a fotográfiában teljesedett ki. Megrendezett arcképciklusai a performance előfutárainak is szokták tekinteni, portréiban ugyanis a fotografus filozófiai és pszichológiai érdeklődése mutatkozik meg, aki a szemeket középpontba állítva az alany valódi identitását kereste. A Budapest Fotófesztivál részeként most a budapesti Platán Galéria ablakain keresztül lehet farkaszszemet nézni legfontosabb önarcképeivel.

Összeállította: Makrai Sonja

NYÁRI AKCIÓ!

Rendelje meg lapunk kereskedelmi forgalomba soha nem került nulladik számát, és választhat egyet ajándékaink közül!

Női Magyar Hang-póló

M, L, XL, XXL méretben

Férfi Magyar Hang-póló

M, L, XL, XXL, 3XL méretben

Kötöttfogás-póló

S, M, L, XL, XXL, 3XL méretben

Magyar Hang-táska

natúr és lime (zöld) színben

Magyar Hang-tornazsák

natúr és lime (zöld) színben

Magyar Hang-bögre

(csak a szerkesztőségben vehető át)

Magyar Hang-maszk

A nulladik szám ára postázással együtt 2390 Ft.

Érdeklődni az elofizetes@magyarhang.org e-mail-címen vagy a szerkesztőségi telefonszámokon.

Egészen más kép élt a fejében Jankovics Marcellról, amíg nem hallottam egy előadását. Komoly, súlyos mondatokat vártam szakralitásról, ezeréves távlatokról. Ehelyett a rendező képes volt arra is, amire az alap- és középfokú oktatás nem: közel hozta hozzám Arany János Toldiját. A két évvel ezelőtti Kecskeméti Animációs Filmfesztiválon (KAFF) beszélt elképzeléseiről Jankovics, így kiderült, hogy míg György „kissé idióta alaknak tűnik”, addig Miklós anyja még bőven „bomba nő”, alig 43 éves. A csehverő daliának, ahogy a történet is mondja, még a legénykor sem pelyhedzik az állán, tehát a kamaszkor javában jár. Eközben György kicsit franciás megjelenésű, természetesen manikűrözi magát, és babakendőszerű infulát visel, amire a macsó magyarok már biztosan nem vállalkoztak volna. A rendező a lelkesedésével magával rántotta azt is, aki előtte még szépséggel fogadta a milliárdos támogatásból készülő rajzfilmsorozat hírét. De hát az igazság az, hogy Jankovics Marcell művészete abszolút megérdemel minden támogatást. Klasszikussá vált egész estés rajzfilmjei éppúgy tanúskodnak erről, mint a Magyar népmesék vagy a Mondák a magyar történelemből epizódjai.

Azt gondolnánk, a Toldi is inkább utóbiakra fog hasonlítani, de Jankovics előadása alapján lesznek itt más referenciapontok is. Amikor ugyanis hősünk csodálatos dolgokat visz véghez, hihetetlen testi átalakuláson megy keresztül, így közelebb fog állni a Fehérlófiahoz, mint az eredeti Toldihoz. Aki még nem látta volna az 1981-es animációs mesterművet, itt a remek alkalom, hogy felelevenítse. Jankovics pályájának egyik csúcspontját jelenti a pszichedelikus látványvilágú, nem egykönnyen befogadható alkotás. Az egyik legkülönösebb népmesénk történetét tökéletesen adta vissza ez a vibráló, káprázatos vizualitás. De az archaikus világ megidézése közben jutott hely bőven a humornak is. Valójában nem kellett volna meglepődnünk Jankovics közvetlenségén sem, elvégre munkáiban mindig je-

Jankovics Marcell (1941-2021)

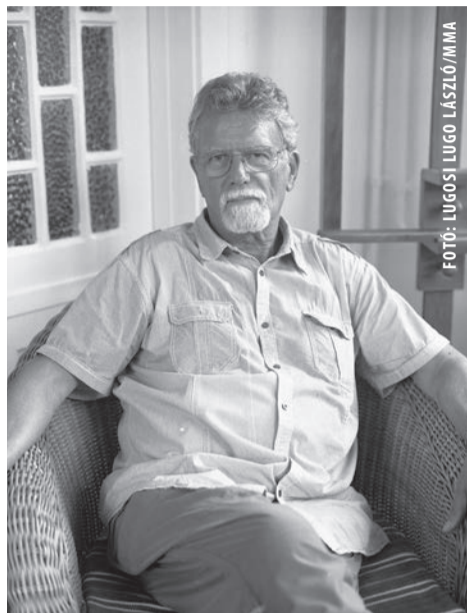

FOTO: LUGOSI LÁSZLÓ/MMA

lentős szerepe volt az efféle könnyedségnek, sajátosan magyar huncutságnak. Elég csak egyik legelső rendezését, az 1969-es Hídatást említenünk, amelyben a küzdés hihetetlen humorral párosul. Illetve hát fanyar iróniával: a nagy erőlködéstől, hogy a hivatalosságnak sikerüljön átvágnia a szalagot, végül felrobbantják a hidat is. A szép beszédeknek el kell roppenniük, hogy a szobor lelepleződjék, írta az efféle gesztusok látványos ürességéről Camus.

Nem is csodálkozhatunk, hogy Jankovics annyira szerette volna elkészíteni Az ember tragédiája feldolgozását. Munkásságának mottói is lehetnének, hogy „az ember célja a küzdés maga” s hogy „mondottam: ember, küzdj és bízva bízzál”. Ezt látjuk az 1977-es

Küzdőkben, amely alkotó és műve végsőkéig tartó küzdelmét mutatja be néhány percben, szellemesen, örök érvényűen. Szobor és alkotója egymást faragják, míg a művész végleg ki nem fárad, munkája pedig sértetlenül kerül ki az egymásnak feszülésből.

Íme, a kész mű, ezzel kell most már kezdenünk valamit. A Sisyphus jól ismert történetében ugyanezt a megfeszített küzdelmet, nekirugaszkodást láthatjuk. Ha már Camus-t említettük, érdemes felidézni az ő Szisziphosz-értelmezését is: „Nézi a követ, amint görög lefelé, amaz alantas világ felé, ahonnan majd vissza kell hoznia a csúcsra. Elindul lefelé. Ekkor kezd érdekelni engem Szisziphosz, a visszatérés, a szünet közben. A kővel küszködő, kőnek feszülő arc maga is kő! Látom, amint súlyos, de egyenes léptekkel halad soha véget nem érő gyötrelme felé. Ez a balsors bizonyosságával folyton visszatérő, lélegzetvételyi idő az öntudat órája. Mikor elindul lefelé a csúcsról, s mind közelebb jut az istenek nyomorúságos hajlékához, minden pillanatban fölötte áll a sorsának. Erősebb, mint a sziklája.”

Ezt a fajta erőt, örökös küzdőszellemet ismerte Jankovics is. Mégis olyan könnyedséggel, lelkesedéssel tudott munkáiról beszélni, hogy hirtelen kedvet kaptunk mi is a munkához. Rögtön kikövezve láttuk az oda vezető, valójában göröngyös, buktatókkal teli utat. A rendezővel együtt szeretünk volna menni, részt venni a tervezés, készítés folyamatában, hogy a csúcson jóleső fáradtsággal pihenjünk meg.

Jankovics Marcell a polgárságot testesítette meg, tekintélyéhez szívesen fordult a rendszerváltás utáni, mindenkor magyar jobboldal. Érthető módon: a politikának volt

szüksége az ő támogatására, nem pedig fordítva. A rendező ugyanakkor ragaszkodott szellemi integritásához mind a művészetét, mind közéleti állásfoglalását illetően. Így a bezáratásáig tagja volt a Heti Válasz szerkesztőbizottságának, néhány hónapja pedig nem félt bírálni A pozsonyi csata című animációs filmet sem. „Én nem vagyok csatasorba állítható. Nekem nem ez az erőm, nem tudnék ilyen filmeket csinálni, ha könnyen betagozódnék. Amikor a Toldi-pályázaton elémtették a feltételeket, rögtön megmondtam, hogy nem fogadom el, a kérdésre pedig, hogy miért, elmagyaráztam: azért, mert az úgy nem lenne jó. Elfogadták és azt mondták, igazam van. Művész vagyok, nem katona” – mondta ebben az interjújában a Válasz Online-nak.

Ettől még persze nem távolodott el a politikai jobboldaltól sem, talán utolsó interjúját pedig a kormányközeli Vasárnap.hu-nak adta áprilisban. Ezt a beszélgetést olvasva már megsejthető volt a közelgő vég. „Nekünk, magyaroknak is van mit védenünk. Jelenünkben is van bőven feladat, csak lennek olyanok is, akik felvállalják a múltunk megőrzését. Rövid az időm, már sokat nem fogok tudni hozzátenni ahhoz, amit eddig tettem” – mondta a rendező, akiről Borókai Gábor azt írta a Válasz Online nekrológijában, hogy szívesen emlegette a 97 éves korában elhunyt szobrászművész, Varga Imre példáját. Jankovicsban is buzgott még a tettvágy, haláláig alkotott, és bőven voltak még benne tervek, például egy kötet arról, mi mindent jelent számára a Biblia tanítása.

Épphogy kitavaszkodott, könnyed szelvényben sétáltam a Ferenciek től a Kálvin tér irányába, amikor – utoljára – láttam Jankovics Marcellt. Az idei KAFF jutott eszembe, és hogy ott végre a Toldi epizódjait láthatjuk majd, ismét a rendezőt lesz alkalmunk hallgatni. Ilyen másfél év után még inkább üdítő élmény lett volna. A hirtelen jött halál után marad, hogy a fesztiválon az egyik, vagy még inkább a legfontosabb animációs filmesünkre emlékezzünk majd.

(Lakner Dávid)

HÍD JENŐ RAJZOS ROVATA

Szép remények

LAKNER DÁVID

S okakat elkedvetlenülített, amikor rájöttek, hogy a régen várt Jóbarátok-visszatérés nem egy teljesen új epizódot jelent. Pedig rengetegen voltak kíváncsiak, mi történt hőseikkel az elmúlt tizenhét évben, és hogy még mindig olyan fergetegesek-e együtt, mint annak idején. Hogy ehelyett megbékéljenek egy beszélgetős show-műsorral? Ez túl kevésnek tűnt. Tartott ettől jelen sorok írójá is, de a végeredmény végül jóval sokrétűbb, izgalmasabb lett. A több mint másfél órás különkiadást látva pedig el is bizonytalanodhatunk azt illetően, lehetséges lenne-e még valódi visszatérés.

Nemcsak azért, amit a készítők a film elején is említenek: a Jóbarátok története életünk azon tíz évét fogja át, amikor a barátaink jelennek a családjunkat. És amikor valódi családunk lesz, a korábbi társaság óhatatlanul a háttérbe szorul. Ettől még persze ugyanúgy össze lehet járni, tartani a kapcsolatot egymással. A Jóbarátok viszont nézők milliói számára a fiatalságot is jelenti és jelentette. A hat szereplő mellett a saját fiatalságunkét is. Ezért is volt olyan különös, amint a megszokott díszletek között láttuk a már ötvenpluszos szereplőket. Ahogy egy jó osztálytalálkozóhoz illik, sok más, régi ismerőssel. Találgatva, hogy a kimaradók miért nem voltak jelen: hol maradt a Phoebe párját alakító Paul Rudd, vagy épp a Susant és Carolt megformáló Jessica Hecht és Jane Sibbett?

Régi osztálytársainkkal összejöhetünk újra egy estére, de nem játszhatjuk azt, hogy minden ott folytatódik, ahol befejeződött. Óhatatlanul a régi dolgokról szól minden, az emlékek felidézéséről, esetleg a gyerekek képeinek mutogatásáról. Színtiszta nosztalgia-show volt a Jóbarátok: Újra együtt is, egy igencsak rajongóbarát különkiadás, amelybe befért számtalan emlékezetes pillanat felidézése. Külön izgalmas, hogy bepillanthattunk több epizód felvételébe is.

Megöregedtünk

FORRÁS: IMDB

Kedvenc jeleneteinket láttuk így viszont, a kamera viszont forgott tovább, betekintést adva a kulisszák mögé is. A hat főhős továbbá újrajátszotta a legendás kvízzjátékot (ez csodálatos is volt), illetve felolvasást tartottak korábbi részekből (ez unalmasabb).

Többen kritizálták a rengeteg vendéget, főleg azokat, akiknek nem is volt köztük a sorozathoz: a BTS együttest vagy épp a Ross legendás krumplicsajátóját bújó Justin Bieber. Üresjáratot szolgáltathattak ugyan, de azért közel sem voltak annyira zavarók, hogy elrontsák a show-t. (És miután Kínában kivágták őket a korábbi kritikák miatt, legalább ismét megtudhattuk, ke-

letlen hogyan is állnak a szabadság kérdésével.)

Annál felvillanyozóbbak voltak az újra látott egykori kedvencek: a Janice harsány nevetését ismét előadó Maggie Wheeler, a Monica egykori szerelmét alakító, alig valamit változó Tom Selleck. A legszebb pedig talán a 82 és 86 éves Elliott Gould és Christina Pickles felbukkanása volt a közönségben. Legendás színészekről van szó, akik Ross és Monica szüleit játszották, és akik most néhány félmondattal is nagyon szerethetőkké tudtak lenni.

Annál bosszantóbb volt a műsorvezető, James Corden teljesít-

ménye, gyakorlatilag egy épkezláb kérdést sem tudott feltenni. Így pedig, hogy jobbára egy „milyen volt ebben a sorozatban szerepelni?” futotta tőle, a válaszok is kimerültek annyiban: nagyszerű, fantasztikus. (A Gunther alakító James Michael Tyler sem tudott többet mondani.) Tanulságos volt, amikor egy, a közönségben ülő nő kérdésére (Mit utáltak a legjobban a sorozatban?) érdekesebb választ adhatott David Schwimmer („A folyton rajta csimpaszkodó Marcel majmot”), mint Corden kérdéseire bárki. Illetve a vége felé mégis volt egy érdekesen induló felvetése: nem tudja nem megemlíteni, hogy a sorozatban

mennyire fiatalok voltak, és... És hogyhogya nem szövődtek köztük szerelmek? Bár a Reunion forgatókönyv nélküli show-nak mondták, kevés kiszámíthatóbb, megrendezettebb dolog volt annál, hogy Corden ezt felvetette, Aniston és Schwimmer pedig előadta, hogy köztük amúgy megvolt a láng a forgatáson is. A teátrális elcsodálkozás, miszerint ez vajon csak a műsorvezetőnek új, a Reunion egyik mélypontja volt.

Miközben befejezhetne volna úgy is: mit jelent számukra a fiatalság megidézése, hogyan állnak az évek múlásával? Hiszen a show felében másra sem tudtunk figyelni, mint hogy a szereplők egyik fele mennyivel öregebb lett, másikkuk pedig mennyire nem tudja elfogadni az idősor közeledését. A Joey-t alakító Matt LeBlanc majdhogynem egy évtizeddel tűnt idősebbnek Jennifer Anistonnál, amiben több szerepe lehetett a szépségiparnak, mint a természetnek vagy géneknek.

Ez is hozzátett ahhoz, hogy végig úgy éreztük: az igazán nehéz kérdéseket próbáljuk elkerülni, nem beszélni róluk. Nem csoda: felbukkantak rajongók is a világ minden pontjáról, és a ghánai egyedülálló kismamától Malála Júszafzain át David Beckhamig mind azt mondták, hogy a világ elől, életük gondjai elől menekültek a hat jó barát történetéhez. Innen nézve pedig érthető is, miért törekedtek arra, hogy egy szívmengető másfél óra legyen ebből, amelyben maximum örömkönyveknek lehet helyük.

De hogy folytatni lehessen bár-hogy? Jellemző, hogy a két évad után a képernyőről levett folytatás, a Joey szövege sem került, még akkor sem, amikor a karakterek lehetséges életét képzelték el. Nem működött öt társa nélkül LeBlanc figurája, és valószínű, hogy a fiatalság csodája nélkül nem tudnánk mit kezdeni már hatukkal sem. Marad, hogy szépen, kedvesen együtt nosztalgiazzunk velük a húsz-harminc éve látottakon.

Jóbarátok: Újra együtt. HBO Go, 2021

A tíz legviccesebb hálaadásnap-i étel

LAKNER

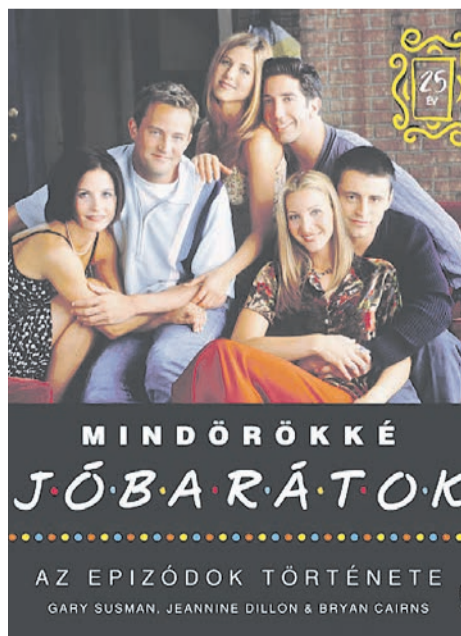
V olt már hasonló Jóbarátok-könyvvel dolgozunk, még másfél évtizeddel ezelőtt, közvetlenül a tizedik évad lezárulta után. David Wild kötete is impozáns volt, színes képekkel teli, látványos számbavétele egy évtizedes sikertörténetnek.

A 21. Század Kiadó egy ideje elköteleződött a sorozat mellett, tavaly ők adták ki Saul Austerlitz nagy visszhangot kapott kötetét, A Jóbarátok-generációt is. Az egy inkább esszézerű, szövegközpontú munka volt, és nem annyira könyvtárgyként funkcionált, hanem ténylegesen a sorozat születésének körülményeit igyekezett feltárni. Nem mellőzve a kritikus megállapításokat sem, igaz, egy túlhajtott pc-nézőpontból vizsgálódva: bőrszín alapján számolgatva például a karaktereket.

A Mindörökké Jóbarátok inkább rajongóbarát kiadvány, amely a sorozat szüle-

tésének 25. évfordulója alkalmából a száz legnépszerűbb epizód történetét veszi végig. Az „egyetlen hivatalos epizódkausz”, olvashatjuk a borítón. A sztorikifejtéseket olvasva már biztosan eszünkbe jut, hogy a leírásokat – igaz, rövidebb formában – megtalálhatjuk a magyar Wikipédia-oldalon is. Angolul még részletesebb szövegeket kapunk, főleg, ha a Friends Fandom-oldalon kutakodunk.

Gary Susman, Jeannine Dillon és Bryan Cairns közös könyvében ezen túl jutott hely egy bő séges áttekintésnek is, az epizódok leírása mellett pedig rövid kommentárokat is olvashatunk. Ha az információéhségünket szeretnénk kielégíteni, mégis érdemesebb Austerlitz kötetét választanunk. A Mindörökké Jóbarátok ezzel szemben szép, reprezentatív kiadvány, amelynek nyilván szintén ott a helye minden hardcore rajongó könyvespolcán. Van súlya, jó érzés lapozgatni, nézegetni a színes fotókat és mellé az emlékezetes történeteket, poénokat. Jutnak ezek mellé ked-

ves összeállítások is, mondjuk, a Jóbarátok tíz legviccesebb hálaadásnap-i ételéről vagy Joey Tribbiani önéletrajzáról. Játékos feladatokat is találunk, amelyek akár jó programot is adhatnak: találgathatjuk például, melyik jó baráthoz melyik becenév tartozik. (Ha már Jóbarátok-társasjátékok, egy ideje beszerezhető a hatok kedvence, a Bumm, szívta! is.)

A színes borító alatt a könyv fedő- és hátlapján emlékezetes Jóbarátok-mondatok hosszas felsorolását találjuk. Tökéletes ez az írás arra, hogy kedvenc poénjainkat, évadainkat felelevenítsük, ismét ott legyünk a New York-i fiatalokkal az ikonikus helyszíneken, életük nagy fordulópontjain vagy csak egy átlagos hétköznap esti kávézásukon. Lassan három évtizeddel a sorozat indulása után ugyanúgy.

Gary Susman, Jeannine Dillon és Bryan Cairns: Mindörökké Jóbarátok – Az epizódok története.

For.: Magyar Andrea.

21. Század Kiadó, 2020. 6490 Ft

Hol zsarnokság él szabadság helyett

MAKRAI SONJA

A birodalmát sima nyelvű lányai közt kétfelé osztó, a harmadikat józan őszintesége miatt kitagadó Lear király drámáját Shakespeare leg-tökéletesebben felépített műveként tartja számon az irodalomtörténet. Szól hiúságról és felszíneességről, gyermeki hálátlanságról és hatalomvágyról, szeretethiányról és magányról, elvulkuságról és generációváltásról. Shakespeare drámájában azonban nemcsak a király, de a világ is esztétikusan veszti, a gonosz és a jó feszül benne egymásnak, a morál itt már értelmetlenné válik. Erre koncentrálnak Zsámbéki Gábor rendezése is, amelyet múlt hét végén mutattak be a budapesti Katona József Színházban.

„Ezek az ideai természeti csapások, fékezhetetlen erdő-tüzek, súlyos áradások, forróság, földrengések és pusztító járványok semmi jót nem tartogatnak nekünk. (...) A szerelmek kihűlnek, a barátságok fölbomlanak, a testvérek elszakadnak; a városokban lázadás, a vidéken anarchia, a palotákban árulás; apa és fia közt elszakad a kötelék. (...) Véget értek számunkra a szép idők. Intrika, hazugság, hátbatámadás, bomlasztó zúrvárat a sűrű. Mintha saját jelenünk visszhangozna ezekben a mondatokban, Zsámbéki is ezzel akar minket szembesíteni. Csak a párbeszédre összpontosít, nem magyaráz semmit túl.

Az előadásban Nádasy Ádám friss hangú Lear-fordítását használják, mely tele van szellemes humorral és kifinomult iróniával, elegánsan játékos, mégis annyira mai, hogy Shakespeare drámájának üzenete így jóval élesebben és fájóbban szól. *Khell Csörzs* lecsupaszított, fémesen hideg díszlete egy nyomasztó, kiüresedett világot mutat, ezt ellenpontozzák Szakács Györgyi karakteres jelmezei, amelyek úgy lesznek egyre erőteljesebbek és harsányabbak, ahogy a karakterek mindinkább elveszítik a valósághoz való viszonyukat.

Hosszú ideje nem játszhattak nézők előtt a színházak, de ez nem lehet magyarázat arra, miért épp a színészi technika vet gátat az előadás sikerének. A megszólalások sok-

szor hamiskásak, a gesztusok modorosak és túljátszottak, mintha a szereplők jó része még most keresgélne, milyenek is kéne lenniük a rájuk osztott figuráknak. Ónodi Eszter Goneriljéből és Pelsőczy Réka Reganjából épp a lényeg, a gyilkos indulatokat gerjesztő gőg, a pénz- és a hataloméhség keménysége hiányzik. Nem finom eszközökkel próbálják megrajzolni a karakterüket, úgy erőltetik magukra az aljasságot, mint Lear lányai az apa iránt érzett szeretetet. Rajkai Zoltán hangból és erőből próbálja megoldani Cornwall herceg szerepét, miközben Bányai Kelemen Barna elvesztesen bolyong Kent figurájában. Edmund egy érzéketlen, számító fattyú paródiájává válik Tasnádi Bence játékában, aki mintha nem tenne mást, csak mesterkelt kliséket rakosgatna egymás mellé. Ezzel szemben Keresztes Tamás Edgarjának súlyos komorságában már találni valami költői megrendítőt.

„Míg láttam, botlottam. Gyakran van így: a birtoklástól elbizzuk magunkat, s a hiány kincsnek bizonyul” – mondja Bezerédi Zoltán Gloster grófként, aki a maga nemében jó és nemes lélek, mégis az első perctől tragédiára ítéltetett. Az újra egymásra találó fiú és apa kettőse Bezerédi és Keresztes játékában az előadás legerősebb pillanatai közé tartozik. Mellettük a Bohócot alakító egyetemista, Katona Péter Dániel jelenlétét kell kiemelni. Fájó viszont, hogy Bán Jánost csak pár pillanatra látni az öreg bérlőként.

Hegedűs D. Géza egy esendő Lear teremt meg, visszafogottságában is erős és fontos alakítás az övé, alakja gögös és esendő, tiszta lelkű és egoista, örülete azonban levet róla minden keveltséget, egy megsebzett emberi roncs marad csak.

Miközben a világ kifordul a sarkából, a színpad közepén éktelenkedő szögre is időről időre lesújt a csapás. Nincs menekvés. „Itt zsarnokság él szabadság helyett” – mondhatja szereplőivel Shakespeare–Nádasy, gondolatuk az elmúlt időszak kultúrpolitikai történezeit nézve kifejezetten erősen hat.

William Shakespeare: *Lear király*.

Rendező: Zsámbéki Gábor. Fordította: Nádasy Ádám. Katona József Színház

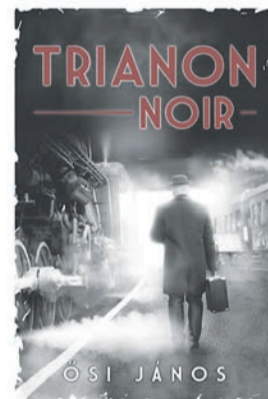
Trianoni magány

BITTNER LEVENTE

Ósi János a Szent László életéről szóló Lovagkirály-trilógiával vette le névjegyét a történelmi regények szerelmeseinél, majd a második és az első világháború idejére is elkalandozott, legújabb munkájában pedig a trianoni békeszerződés körüli időszakba utazott vissza.

A Trianon Noir fülszövegét és a címet olvasva krimiként kezdünk bele az olvasásba. Hiszen mit tudhatunk a könyv kézbe vételekor? Történik egy párizsi gyilkosság a béketárgyalások idején, amellyel egy magyar ügyintézőt gyanúsítanak. Már az első oldalon megismerkedünk Ojtozy Zsigmonddal, a látszólagos főhőssel, aki pont a magyar békeküldöttséggel egy időben utazik Párizsba, lassan pedig arra is fény derül, hogy az időbeli egyezés nem a véletlen műve. És megtörténik az ígért gyilkosság is, természetesen nyomozás is indul, mégsem beszélhetünk klasszikus krimiről. Vagy mégis? Csak máshogy, hiszen a regény mélyebb rétegeiben egy sokkal nagyobb titkot próbál kinyomozni: hogy mi vezetett Trianonhoz.

Két szálon fut a történet, a regény jelen idejét jelentő párizsi események mellett a kiegészítés előtti években. Az 50–60 évvel korábbi történetek helyszíne az elcsatolt Máramaros térsége, Kabola–Poljana (a millenniumi évektől Gyertyánliget). Ide érkeztek Ojtozy Zsigmond akkor még gyerek szülei és a nagyszülei, hogy a helyi vasgyárat felvirágoztassák. Három baráti család életét, küzdelmeit kísérelhetjük nyomon, kicsiben pedig megtörtént körülöttük minden, ami Trianonhoz vezetett. Ám aki valami olyan magyarázatra vár, hogy a gonosz nemzetiség áskálódta az egyenes derekú magyarok ellen, csalódnia fog. Van itt minden: erőszakos magyarosítás, munkaerőnek betelepített és aztán többségbe kerülő ruszinok, erkölcs-telen és nemtörődöm főurak, a végekkel nem foglalkozó országos vezetés. És rengeteg egyéni sérelem, ami sokszor akaratlanul is a nemzetiségi ellentéteket erősíti.

Mint egy film noir, az egész regény – témájának megfelelően – sötét, baljós hangulatú. Ojtozy Zsigmond Párizsban egy kémjátszmába is belesodródik, és miközben a múltban keresi a gyilkosság magyarázatát, tudja, hogy rajta múlhat az ország sorsa. A regény lapjain meglevenednek a nagypolitikai szereplői is, Apponyi Albert, Teleki Pál, Bethlen István, valamint Georges Clemenceau francia és Lloyd George brit miniszterelnök; az ő Magyarországról döntő titkos tárgyalásukba is beleshetünk.

A regény különböző idősíkjait Ojtozy Zsigmond édesanyja, Fruzsi köti össze. Kisgyerekként került Kabola–Poljanába, és ornitológus, felfedező akart lenni Nyugaton vagy Holland Indiában, aztán az álma feladva, 19 évesen eljutott oda, hogy elfogadja: oda tartozik. „Ez a hazája, ez a kegyetlen, vad, keleti hegyvidék. Idetartozik, saját testének és lelkének egy része ott van a föld alatt, és azok is ott vannak, akikből ő maga lett. Mind felszívnak a fák és a füvek gyökereiben... Szörnyű ez, szinte elviselhetetlen, ugyanakkor gyönyörű és felemelő is, maga az élet” – alakult ki benne a felismerés, amikor lehetséges lett volna mégis elhagyni Máramarost. És mégsem halhatott meg ott...

Akkor is csalódnak, ha makulátlan hőstörténet, egyértelműen pozitív szereplőket várunk, mert mindenkinek van valamilyen nagyobb bűne, ballépése. És mindenki magányos és szomorú, a boldogságért a gyermeki emlékekhez kell visszanyúlniuk.

A felkavaró történet a meglevenedő emberi sorokon keresztül folyamatos gondolkodásra, „nyomozásra” készített, hogy mi vezetett a „trianoni magányhoz”, történhetett-e volna másképp.

Egy szerb szereplő mondja ki a tételmondatot, nemcsak Ojtozyra, hanem a magyarságra is utalva. „Egyedül nem juthat az életben semmire. A magányos harcosok halálra vannak ítélve. Lehet, hogy hősi halálra, de halálra. Ne törődjön bele a magányba! Keressen embereket! Társakat, szövetségeket, barátokat.”

Ósi János: *Trianon Noir*. Rézsong Kiadó, 2020. 3200 Ft

HIRDETÉS

Terézváros Napja

2021.06.06.

Műsorvezető: Harsányi Bence

A részvétel díjmentes.
A programváltoztatás jogát fenntartjuk.

www.eotvos10.hu

GYEREKSZÍNPAD

az Avilai Nagy Szent Teréz Plébániatemplom melletti téren - Budapest VI., Király utca - Hegedűs utca sarok

15:00

Iszkiri Zenekar:
Macikat a magasba!

17:00

Marica Produkció: Kecsketanaság
Zenés előadás bunraku és szicíliai marionett bábokkal

16:00

Bűvészműsor Kelle Botondal

ZENEPAVILON

Budapest VI., Hunyadi tér

16:00

A pesti kabaré:
Történetek és jelenetek a múlt századi kabaréból

jelenetek: Benedek Miklós és Fesztbaum Béla
történetek: Maczó Balázs

18:00

Farkas Gáboriel Showband:
Amit a terézvárosi házmester is fütyül

20:00

Petruska koncert

Szervező: Eötvös10 Közösségi és Kulturális Szintér a Terézvárosi Önkormányzat támogatásával

Sörténelem IX.

HAKLIK NORBERT

Ha Morvaország Brünn-től-Brnótól északabbra eső vidékeire is el kíván látogatni az utazó, akkor Olomoucot vétek volna kihagyni. Az archaikus magyar néven Alamóc néven is ismert várost a mi történelemkönyveink leginkább az olmützi alkotmány apróján emlegetik. (Az 1849. március 4-én, császári pátens révén kiadott rendelkezés, bár számos egyéni szabadságjogot biztosított az alattvalóknak, egyúttal megszüntette volna az uniót Erdéllyel, kizárólagos törvényhozó és végrehajtó hatalommal ruházta volna fel *Ferenc Józsefet*, és gyakorlatilag a császárság részévé tette volna Magyarországot.) Olmütz püspöki székhely, és itt szinte minden második utcasarcon áll egy olyan katedrális, amilyen bármely másik településnek önmagában is a büszkesége volna. Ha valaki Prágához hasonló élményre és városképre vágyik, turisták tömkelege nélkül, akkor Olomoucba látogatnia kötelező.

És ha már Olomoucban jár az ember, akkor érdemes megtoldani az útitervet tizen-egynéhány kilométerrel, és útba ejteni Litovel is. Nem utolsósorban – ezzel nem fogom meglepni az olvasót – sörgyára miatt, de egyéb okokból is. A Morava folyó hat mellékágra oszlik a városban, ezek egyike éppen a városháza tornya és a főtér alatt folyik tova, és emiatt a várost a Hanák Velence néven is szokás emlegetni. (Haná, avagy Hanáckó külön néprajzi avagy Morvaországban, saját népviselettel, nyelvjárással és gasztronómiával is, mely utóbbinak egyik legjelesebb terméke az olmützi kvárgli, ez a már-már áttetsző, sárgás színű sajtkorong, amelynek az íze valóban mennyei, a bűze viszont annyira erős, hogy a kényesebb orruak akár napokig is szellőztetik a hűtőszekrényt utána. Borzasztóan finom, és egyúttal

zsúfolt vasúti kupék megüresítésére is kiválóan alkalmas gasztronómiai remekmű.)

Cseh- és Morvaországban úgy alakult, hogy ahol víz van, főképp ha jó és bőséges, ott sör is akad. Litovelben már legalább hétszázharminc éve ez a helyzet. A várost ugyanis ekkor ruházta fel *II. Vencel* király az úgynevezett mér földjoggal, amelynek értelmében a város egy mér földes körzetében – a mértékegység akkori értelmezése hét kilométernek felel meg – csak a litoveli polgárok főzhettek és csapolhattak sört. A városban ekkor nem kevesebb mint ötvenhét

alatt állott, ami nem feltétlenül volt ínyére az erősebb cseh vagy morva öntudattal bíró városlakóknak. És mit tesznek az igazi cseh-morva hazafiak, ha zavarja őket a német tulajdonú sörfőzde? Megalapítják a sajátjukat – legalábbis így tettek a litoveliak, akik a környékbeli Senickában született politikus és mezőgazdász, *Josef Svozil* vezetésével gazdaszövetkezetet alakítottak, majd 1892. február 1-jén részvénytársaságot, amelynek részvényesei a környék cseh földművesei voltak. A vállalat által alapított új sörfőzdet 1983. november 12-én nyitották meg ünnepélyesen.

FORRÁS: LITOVEL.CZ

ház élt a sörfőzés jogával – tehát igen szép múltra tekint vissza az a szaktudás, ami napjaink litoveli söreiben is tovább él.

Litovel sörfőzéssel foglalkozó polgárai először 1747-ben egyesítették erejüket és szaktudásukat. Az ekkor létesített sörüzem, amelyhez malátaház is tartozott, hatvan esztendőn át üzemelt. Utódja, a jóval nagyobb kapacitású városi sörgyár 1814-ben kezdte meg működését, és – ahogy maga a város is, amely nem Csehország, hanem a Morva Órgrófság részeként tartozott a Habsburg Birodalomhoz – német nyelvű vezetés

A litoveli gazdák a jelek szerint nemcsak a németek bosszantásához, de a sörfőzéshez is értettek. A sörgyár az 1906-os bécsi Nemzetközi Gasztronómiai Kiállításon az arany- és a bronzérmét is elvitte, a cseh termékek 1911-es,

Cseh- és Morvaországban úgy alakult, hogy ahol víz van, főképp ha jó és bőséges, ott sör is akad. Litovelben már legalább 730 éve ez a helyzet

brnói vásárán pedig aranyérmét nyert. Az üzem az 1930-as évek végére nyerte el mai formáját, és némi modernizációtól eltekintve – például a régi fahordókat erjesztőtartályokra cserélték, és természetesen a palackozót is gépésítették – igyekezett megőrizni hagyományos küllemét, és munkatársai büszkék arra, hogy nagyjából ugyanúgy főzik a sört, mint a gyárat alapító hazafiak egy és negyed évszázaddal ezelőtt. Tény, hogy Litovel világos söre bronzba hajló, sötét színével és intenzív, gabonás keserűségével kitűnik az egyébként sem könnyen feledhető cseh kínálatból. De főznek itt barna sört, valamint szűretlen, angolos ale-t is, elvégre a hagyományörzés mellett miért ne férne meg némi újítás is – bizonyára *Josef Svozil* sem gondolná ezt másképpen.

Litovel söre a cseh sporttörténelem lapjaira is feliratkozott. Mégpedig minden idők legjobb cseh birkózójának, *Gustav Fristenskynek* köszönhetően. Az 1879-ben született sportember kisgyermekkorától kezdve híres volt irtatlan erejéről. Elszegődött a brünni *Moritz Soffer* henteshez tanoncnak, és a helyi sportklubokat látogatva tökéletesítette technikáját – 1899-re már nem akadt, aki le tudta volna bírni a helyi klubversenyeken. Négy évvel később amatőr Európa-bajnok lett a görög-római birkózásban Rotterdamban a száznolcvanhat centis, akkoriban kilennégy kilogrammos óriás, aki később a cirkuszi életbe és a filmszínészetbe is belekóstolt.

Fristensky 1906-ban ismerkedett meg feleségével, *Miroslava Ellederovával*, aki a litoveli főzőmester lánya volt. 1908-as esküvőjük után 1917-ig a sörgyár adminisztratív épületében éltek, és a bajnok rendszeresen a sörgyár kertjében edzett. A későbbiekben egy villába költözött a házaspár, de az is a sörfőzde közvetlen szomszédságába épült. A birkózó korsoja ma is látható a sörgyár múzeumában, és roppant erejét idézi a 6,1 százalékos alkoholtartalmú, szűretlen félbarna sörremek, a Litovel Gustav.

És vannak, akik úgy hiszik: a sörivás nem sportos dolog!

ÚJBESZÉL

M/G

WEKERLE

Akormányfő május 28-án Londonban tartott utcai sajtótájékoztatóján elkövetett egy apró hibát: amikor arról beszél, hogy a sajtóhoz hasonlóan az LMBTQ-közösség is teljesen szabad Magyarországon, az „LMBTQ-community” kifejezést használja. Igen ám, de az LMBTQ a magyar változat, amelyben az L a leszbikus, az M a meleg, a B a biszexuális, a T a transznemű, a Q pedig a queer megfelelője. Ugyanez angolul, helyesen: *LGBTQ*, ahol a G a gay-re utal.

A LMBT/LGBT használata az 1990-es eleje óta terjedt el általánosan, bár angol nyelvterületen már korábban is használták. Először a meleg és a leszbikusok harcoltak jogaik elismeréséért, ám ahogy a biszexuálisok és a transzneműek is csatlakoztak hozzájuk, bővült az elnevezés is. És gazdagodik azóta is: a queerekre utal a Q, az aszexuálisokra az A, az interszexuálisokra az I. Így, amint arról a Wikipédia tudósít, a jelenleg használt legteljesebb betűszó az *LGBTTTTIQQA*, ám gyakoribb az *LMBTQ+* alkalmazása. (Aki részen van, láthatja, hogy itt két Q is szerepel: a másik a questioning szóval jellemzett emberek csoportját jelöli, akik esetében a nemi irányultság és/vagy identitás még nem eldöntött; őket kérdőjellel is jelölhetik. No és az a plusz két T? Az egyik a transzszexuálisra, a másik pedig a „two-spirit”-re utal, vagyis azon észak-amerikai őslakosokra, akik a kultúrájukban hagyományosan jelen lévő többes nemi identitást kívánják így kifejezni.)

Bőven akadnak, akik nem értenek egyet az LMBTQ megjelöléssel: a nem érintettekben sokszor értetlenséget vált ki, de a valamelyik betű által jelölhető sem mindig szeretik. Például *Nádasdy Ádám*, aki a 444.hu 2019-es Budapest Pride-on készült videorportjában azt mondta: „Én csak egyszerű buzi vagyok, én nem vagyok LMBTQ”.

GAZDA ALBERT

Elhunyt *Jankovics Marcell*, akit sok okból lehetett szeretni, első helyen a művei révén, nem tudom, aktuálisan miként van, de az én generációm vizuálisan és szellemileg fogékony egyedei gyermekkorukban rajongtak a Magyar népmesékért és a János vitézért. Kukorica Jancsi, bánod netalán, hogy katonának beálltál, énekelte ez utóbbiban az akkor húszéves *Delhusa Gjon*, itt cseng-bong a hangja a fülemben rendszeresen. *Jankovics Marcell*-rajzfilmeket nézni ráadásul nemcsak kiskölyökként volt nagyszerű, hanem felnőttként is az. Most, amikor pötyögöm ezt a szöveget, belenéztem egy jelenetbe az imént említett János vitézből, és beleborzadtam a hátam szó szerint. Hogy milyen szép. Emellett *Jankovics Marcell* azok miatt a dolgok miatt is lehetett szeretni, amiket mondott. Majdhogynem oldalfüggetlenül, noha ez a miénkhez hasonló álnyugati

politikai kultúrákban szinte lehetetlen – és mégis. Nem csoda, hogy a halála nyomán publikált nekrológok egyöntetű elismeréssel szólnak kivételes művészetéről és személyiségéről. Legalábbis azok, amelyekkel találkoztam a világháló bugyraiba pillantva óvatosan. A legszebben mesélő magyar művész ment el, ilyeneket írnak többek közt, az ember szeme könnybe lábad.

Az egyiket böngészgetvén két interjújára bukkantam az elmúlt évekből – a precíz linkelésnek hála –, melyekhez netmizantrop hajlamaim kibontakozása folytán eddig nem volt szerencsém. Rétegzetten okos és nem annyira optimista gondolatok fordulnak elő bennük („A polgári konzervatív oldal nyitottabb képviselői közé sorolom magam, de lehet az ember akármilyen nyitott és bárátságos, reménytelen a helyzet, ráadásul

még a saját oldal is árulónak tekinthet. Én már sajnos nem fogom megérni, hogy ez megváltozzék, hiszen az utódok is továbbviszik a szembenállást.”), de amin külön is megakadtam egy pillanatra: szigorú kritikát fogalmazott meg A pozsonyi csata című animációs filmmel kapcsolatban. Mivel úgy tűnt a beszélgetésből, hogy ez fontos topik lehetett a közelmúltban, én meg még sose hallottam az alkotásról, nosza rákerestem. Egy valóságos alternatív univerzum körvonalai bontakoztak ki előttem pillanatok alatt, történelemhamisítással, vizuális környezet-szenyezéssel, belháborúkkal, identitásnövesztéssel és –pusztítással. Ámúltam és bámultam. Hogy mik vannak!

Aztán eszembe jutott, hogy a kedvenc pozsonyi csatámnak épp most van a kerekén 10. évfordulója, ez is történelmi távlat végső so-

ron. 2011 májusának végén történt, hogy a pozsonyi jégkorong-világbajnokság döntőjében az előzetesen némiképp lesajnált finnek 6–1-re elkalapálták a svédek, életem egyik legszebb helyszíni hokis élményével ajándékozva meg engem. A jégkorong-világbajnokság ez idő szerint is zajlik, munkakörömből kifolyólag két-három meccset tekintek meg naponta, amikor írom ezt, túl vagyunk a 12. játéknapon, befejeződött a csoportkör, megvan a legjobb nyolc, a finnek bejutottak, a svédek kiestek a csudába. Egy jó kis rigai csata persze nélkülük is összejöhet vasárnap, igaz, most nem leszek jelen az események sűrűjében. Pedig ott nem fáradna úgy a vénülő szemem, mint a tévé vagy a stream előtt.

Mindazonáltal számot kell adnom egy súlyos adósságomról, érjen bár gáncs és megvetés, nem hallgathatom el. Nem láttam még Az ember tragédiáját. A *Jankovics Marcell*-félét. Ezúton ígérem, amint kipihen a szemem a jeges küzdelmeket, rögvést bepótolom. És jöhet természetesen a Toldi is.

A pozsonyi csata

Giro: Karácsony és Révész nem egy irányba biciklizik?

Valter Attila olasz körversenyen elért sikere Magyarországon is a kerékpársportra irányította a figyelmet, ám nem tudni, mikor pótolhatják a tavaly elmaradt budapesti rajtot

SZABÓ ZSOLT LÁSZLÓ

Ha nem szól közbe a koronavírus-járvány, 2020-ban Budapesten rendezték volna a Giro d'Italia olasz kerékpáros körverseny nagy rajtját. A végül tavaly őszre tolt viadalon Valter Attila első Grand Tourját teljesítette. Már akkor is a 27. helyen végzett összetettben, a vasárnap véget 2021-es Girón pedig hatalmas sikert elérve első magyarként húzhatta magára az összetettben vezetőnek járó rózsaszín trikót (maglia rosa), majd őrizte meg három napon át. A Groupama-FDJ csapatában tekerő Valter összetettben a 14. lett. A másik magyar induló, Dina Márton (Eolo-Kometa) a 100. helyen zárta első olasz körét – a győzelmet a kolumbiai Egan Bernal (Ineos-Grenadiers) szerezte meg.

Sokba kerül a Giro rajtja

A remek magyar szereplés az országúti kerékpározásra irányította a figyelmet itthon is, és természetesen Giro elmaradt magyarországi rajtjára. Nem véletlenül, mivel a mai napig nem dönt el, hogy mikor pótolják azt. Ennek költsége milliárdokban mérhető az olasz kör sport- és marketingértéke miatt, gyakorlatilag meg kell vásárolni a verseny startját. A magyar kormány tavalyelőtt 7,8 milliárd forintot biztosított a 2020-as verseny első szakaszainak Magyarországra hozására és a szervezésre. Szóba került az ügy a május 20-ai kormányinfón is, ahol Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető miniszter szavaiból kiderült, hogy még nincs megállapodás az olasz

Valter Attila és Révész Máriusz Budakalászon a Budapest és Szentendre közötti kerékpárút avatásán tavaly szeptemberben. Budapesti rajtnak örülnének
FOTÓ: MTI/BRUZÁK NOÉMI

szervezőkkel a jövő évi rajt budapesti megrendezéséről.

Révész Máriusz aktív Magyarországért felelős kormánybiztos lapunk érdeklődésére – egy tiszafüredi kerékpártúráján – úgy fogalmazott: még folynak a tárgyalások a szervezőkkel. Vagyis nincs kizárva akár a jövő évi rajt sem. Azt mondta, reméli, hogy a következő évek egyikeben be lehet pótolni az elmaradt hazai szakaszokat. – Miután Valter Attila viselhette a versenyben vezetőnek járó rózsaszín trikót, olyanokat is a kerékpárverseny mellé állított, akik eddig nem követték a sportágat. A járvány miatt leállt nemzetközi turizmus újraindítása érdekében is fontos lenne a verseny Magyarországnak – magyarázta.

Arra a felvetésünkre, hogy tárgyalnak-e az ellenzéki vezetésű fővárosi önkormányzattal, illetve el tudja-e képzelni, hogy a Giro-rajtot illetően Karácsony Gergely főpolgármesterrel közösen felülnek egy tandemre, azt felelte: Valter idején szereplése után szerinte a fővárosnak politikailag kockázatos lenne

gasan dotált rendezvény, amelynek során az adófizetői forintok nem állnak arányban a lakosság lehetséges bevonásának mértékével”. A főpolgármesteri hivatal szerint a körverseny szűk szegmenst céloz, kevésbé teszi lehetővé a közérdekű hozzáférhetőséget, szerintük fontos előnyt jelentene a kiegészítő, szabadidősportot érvényesítő programok. A feltételekre vonatkozó felvetésünkre azt írták: „Ha a lakossági érdekeket előtérbe helyezve, szakmai alapokon nyugvó, mindenki számára hozzáférhető és a felelős gazdálkodás elvét követő szervezésről kapnánk tanúbizonyítást, tárgyalóképesebb pozícióba lehetne kialakítani.”

Vontatott kerékpárút-építések

Miután Révész Máriusz kormánybiztosi feladatkörébe tartoznak a kerékpárutak is, ezekről is kérdeztük a fideszes országgyűlési képviselőt. 2017-ben kormányrendelet született a megépítendő bicikliutakról, amelyre a következő években 10-10 milliárd forintot rendelt a kormány. A nagy projektek (Balaton-bringakör, Budapest-Balaton-útvonal, Eurovelo 6. nemzetközi útvonal) azóta sem készültek el.

– Elkészül idén az Eurovelo 6. dunakeszi szakasza, az átadás után Szobig lehet majd tekerni, utána pedig a Szob-Ipolydamásd-szakaszt adják át – mondta. Nyárra megújulnak balatoni bringakör bizonyos szakaszai is. Hogy ez hány kilométert jelent, azt nem tudta megmondani. Azért nem – folytatta –, mert a Nemzeti Infrastruktúrafejlesztő Zrt.-vel (NIF) úgy állapodtak meg, hogy a június 15. és augusztus 20. közötti csúc szezonban nem dolgoznak a bringa-

körön. A körből Balatonrendesnél hiányzó, egy kilométeres szakasz megépítésére a közbeszerzést már kiírták, de április óta még nem hirdettek nyertest. Az erre vonatkozó kérdésünkre Révész azt felelte: nagyon reméli, hogy még idén elkészül a szakasz.

Révész szembesítettük a vállalással, miszerint 2019-ig elkészülnek a kormányrendeletben szereplő kerékpárutak. Azt felelte, hogy a NIF Zrt. vállalta ezt az időpontot. – Nagyon elhúzódtak az egyeztetések az önkormányzatokkal és a természetvédelmi szervezetekkel, ezek máig sem értek véget. Jellemző, hogy egy választás után az új testület gyakran meg akarja mutatni, bölcsőbbek, mint a régi. Mi nem szeretnénk az önkormányzatokkal szembemenni. A jó nyomvonalat nem könnyű megtalálni, mert ha a tervezők lakóövezeten kívül, például nyaralóterületen vezetnék egy utat, akkor ők érzik sérülve az érdekeiket. Ha azonban például a nyomvonal három kilométeren belül négyszer keresztez főutat és a vasútvonalat, akkor a kerékpáros szervezetek ellenkeznek – mutatott be néhány problémát.

A szintén még hosszú szakaszon hiányzó Budapest-Balaton-kerékpárútról azt mondta, hogy a Velencei-tónál, Pákozdon és Biatorbágnál vannak gondok. A kormánybiztosat a tervezett kerékpárosokat érintő KRESZ-változások tervekről is kérdeztük. A változások többek között a kerékpárosok melletti elhaladáskor kötelező oldaltávolság előírását és a kerékpárút kötelező használatának eltörlését is jelenthetné. A szakmai és civil szervezetekkel nagyjából minden kérdésben egyetértésre jutottak. – A módosítás célja a közlekedési balesetek számának csökkentése. Magyarországon egymillió lakosra 63-64 baleset jut, miközben az európai uniós átlag 4,9. Ha csak erre a szintre tudnánk szorítani a balesetek számát, 150 emberrel több maradhatna életben. Kérdésünkre hozzátette: még ebben a ciklusban elfogadhatják a módosítást, de szerinte csak átmeneti idő után léphetne életbe.

FARKAS MELINDA

SZOTYOLA

Folt a zászlón

A 45 éves Mohamed Aida hetedik olimpiáján vehet részt Tokióban, és ezzel sporttörténelmet írhat. Aida a vívósövetség döntése értelmében a törccapat tagjaként küzdhet Tokióban. Soha magyar sportoló nem szerepelt még hét ötkarikás eseményen, a korábbi csúcstartó Gerevich Aladár kardozó hat olimpián indult.

Önmagában e hír a sport ünnepe kellene, hogy legyen. A teljesítmény, a kitartás, csapatszellem, egy különleges magyar sportoló ünnepe. Csakhogy – mint már az utóbbi hetekben nem először – ismét megmérgezi valami az olimpiai részvételért folyó küzdelmet. A kvótákért folyó harc idén elkeseredettebb, kegyetlenebb és időnként sportszerűtlenebb, mint a korábbi években bármikor.

A törözők esetében probléma ott van, hogy amikor tavaly februárban a csapat Kazanyban kivívta az olimpiai részvétel jogát, Mohamed nem szerepelt a csapatban, ugyanis a sikertelen világbajnoki szereplés után kikerült onnan. Az egészen fiatal, az esélytelenek nyugalmaival pástra lépő csapat ezt követően minden világkupa-viadalon a nyolc közé került, így kvótát szerzett Magyarországnak. Feczer Viktor vezetőedző ezek után a versenyeket végigküzdő négyest jelölte az olimpiai csapatba, ám az elnökség nem fogadta el az érvelését, és változtatott: Lupkovics Dóra helyére negyedik embernek Mohamed lép.

A magyar női törvágatott négy tagja – Kreiss Fanni, Pásztor Flóra, Kondricz Kata és a tartalékként nevezett Lupkovics Dóra – nyílt levélben tiltakozott a döntés ellen. Mint írták, Aida a csapatmunkában nem vett részt, a közös pszichológiai foglalkozásokat, erőnléti edzéseket nem látogatta a sikertelen világbajnokság után. Udvarhelyi Gábor szövetségi kapitány a Nemzeti Sportnak úgy reagált, hogy „szakmai szempontokat szem előtt tartva” terjesztette elő módosítását a vezetőedzői véleménnyel szemben. „A hazai sorrend és a világranglistás helyezések is alátámasztják a szakmai véleményemet, hogy Mohamed Aida jobb vívó, mint

a küldöttségbe végül tartalék versenyzőként jelölt Lupkovics Dóra” – indokolta a világbajnoki ezüstérmes, Európa-bajnok töröző csapatba kerülését. A szövetségi kapitány állítja, tiszta lelkiismerettel tette meg javaslatát, amelyben csakis az vezérelte, hogy a legerősebb magyar csapat induljon Tokióban.

Nyilván nem a mi tisztünk, hogy igazságot tegyünk, a körülmények megfelelő ismerete nélkül ez nem is lehetséges. Kérdések azonban felmerülnek az emberben: hogyan fog Magyarországot küzdeni az a csapat, amelynek tagjai nem becsülik a másikat, és nem bíznak egymásban? Valóban nem azé az indulás joga, aki megküzd érte? Ha a törccapat jól szerepel, az kinek az érdeme lesz? Ha rosszul, kinek a felelőssége? Hol itt a csapatszellem? Hol a fair play?

A koronavírus-járvány a sportolók életét az átlagosnál is bi-

zonytalanabbá tette. A második világháború óta először fordult elő, hogy az olimpia évében nem rendezték meg a játékokat, és az utolsó pillanatig még az sem volt biztos, hogy idén sor kerülhet rá. Az élsportolók pályafutása véges, karrierjük csúcsa pedig sokszor csak néhány évre tehető. Számukra az elhalasztott olimpia évek, a végleg törölt verseny enél is nagyobb veszteséget jelent. Érthető, ha frusztrálttá tette őket a helyzet, de ami az utóbbi hetekben történik, komoly aggodalomra ad okot, elég csak a fentiekben túl Péni István és Sidi Péter sportlövő konfliktusát említeni, ami már egészen sötétbe vezet.

Az olimpián a sportolók esküt tesznek a sportszerűség mellett és arról, hogy a versenyben nemcsak önmagukért, de a hazájukért is küzdenek. Ne piszkítsuk össze azt a zászlót!

PUZSÉR RÓBERT

Miniszterek helyett

Megdöbentett Kásler Miklósnak az a megszokottnál is ostobább megnyilvánulása, amely szerint a ragálytól terhelt elmúlt évben egyetlen olyan körülményt sem tud megnevezni, amelyet a kormány ne helyesen ítél volna meg. Nyilván csak a szokásos Münchhausen-szindróma jelei tapasztalhatók: nem is kéne ezt komolyan venni, hisz ilyen hazugságokból áll a magyar politika. Csekély intellektussal is belátható, hogy a kormány túlreagálta a járvány első hullámát, hogy teljesen felesleges volt az iszonyatos mennyiségű lélegeztetőgép beszerzése, és hogy hagyni emberek tízezreit tönkremenni nem olyasmi, amivel Kásler Miklós jogosan dicsekedhet. S a kormány tagjai ennél is kevésbé lehetnek büszkéek arra, hogy még a járványhelyzetet is szektorok einstandolására, demokratikus intézmények aláásására, a jogállam további lebontására használták.

Leginkább mégis az döbentett meg, hogy e szavak épp annak a Kásler Miklósnak a szájából hangoztak el, akit Orbán Viktor a járvány első fuvallatára a háttérbe rendelt, hogy a kommunikációt Gulyás Gergelyre és Müller Cecíliára, a védekezés operatív részének – például az Országos Kórházi Főigazgatóság irányításának – feladatát pedig Pintér Sándorra bízta. Aligha akad a világon még egy olyan egészségügy-miniszter, aki a pandémia ideje alatt ennyire távol maradt a védekezéstől. Kásler doktor kísértetiesen emlékeztet arra az orvosból lett polgármesterre, aki azzal mentette meg az alpolgármestere életét, hogy amikor az lefordult a székről, orvosért kiáltott.

Félreérthetetlenül kiderült, hogy nemcsak az ellenzéki érzelmű magyaroknak vannak aggodalmi Kásler Miklós szakértelmét illetően, de Orbán Viktor is jól tudja, hogy minisztere még a szűken értelmezett szakterületéhez is fogalmatlan, inkompetens alak,

akit minél távolabb kell tartani a tényleges döntésektől. De akkor hogy lehet miniszter? Miért nevez ki Orbán Viktor egy olyan személyt, akinek a képességeiben ennyire nem bízunk meg? Kásler Miklóst nyilván feltétlen hűsége és önérzetének teljes hiánya teszi alkalmassá, amint ezt a fenti nyilatkozatával is demonstrálja – de nem lenne jobb helye inkább valahol a fideszes sajtóbirodalomban, mondjuk, a köztvény, a Tv2-n, vagy a Life Tv-n egy Doktor Kásler-talkshow házigazdájaként? Minek kell Orbánnak ez a papírnehezék az amúgy is maradéktalanul lojális és megbízható apparátusban?

Nos, épp azokért a vallási fundamentalizmust sugárzó, habókos félmondatokért, amelyekkel az ütődött öreg újra meg újra a memordalakra kerül. Épp az olyan dumáért, mint hogy a tízparancsolat egy kifogástalan népegészségügyi program, melynek betartásával a halálos betegségek nyolcvan százaléka elkerülhető. Kásler Miklós emberierőforrás-miniszter legfőbb feladata a járvány közepén Mátyás király csontjainak összeillesztése volt, továbbá új részeket kellett rendelnie abból a leírhatatlanul gagyi, történelemhamisító animációs nyomorúságból, amely a honfoglalás korát mutatja be a dákoromán elmélet szakmai igényességével. Kásler Miklóst épp a mérhetetlen alkalmatlansága teszi alkalmassá – ahogy ez oly sokszor fordul elő a posztmodern politikai térben. Kásler Miklós mégsem egy akarat nélküli báb, aki engedelmesen bólogat, és szó nélkül nyúl a töltőtollért, bármit is íratnak vele alá. Kásler Miklós funkciója szerint

ugyanis nem miniszter, hanem kommunikációs gesztus annak a közönségnek, amely a Kurultájon, a Magyarok Világszövetsége rendezvényein, Drábik János előadásain vagy a Viva Natura Televízió YouTube-csatornáján bármikor megtalálható. Kásler Miklós arra szolgál, hogy jelenléte meggyőzze ezeket a gyanakvó, ezotériahívó embereket arról, hogy bár ez a kormányzat korántsem hibátlan, bár tele van korrump és alávaló gengszterekkel, szélhámos, zsákmányszerző, Gucciban meg Armaniban verető gazemberekkel, az emberi erőforrásokat legalább egy Kásler Miklós vezérli. Kásler doktor miniszteri státuszában az fejeződik ki, hogy Orbán Viktor igenis komolyan veszi őket, igenis meghallgatja a zagyva gondolataikat, a zavaros összeesküvés-elméleteiket, igenis osztja a nemzeti pátoszt meg azt az ezokereszténységet vagy ezopogányságot, amit épp a szívükön viselnek – a Kásler Miklós személyében felkínált azonosulási pont ennek gesztusáért felel. Ahogy Joe Biden kifejezetten ügyelt arra, hogy a kormányában elég nő, elég transznemű, elég meleg, elég latin és elég fekete miniszter legyen, úgy ügyel arra Orbán Viktor, hogy meg tudja szólítani azokat a választói csoportokat, amelyeket nem képes és nem is hajlandó közvetlenül kiszolgálni, hisz az ő kultúrája Fásy Ádám mulatóskínálatában, Mága Zoltán újévi koncertjében meg a Felcsút meccseinek nívós és felemelő élményében reprezentálódik, közvetlen környezete pedig Dubajban nyaral, Fekete Pákó gajdolására orgiázik és luxusterepjárával dönget – úgyhogy az ő életmód-

juk ettől a szubkultúrától még a kormányfő ízlésvilágánál is távolabb áll. A Rogán Antal, Lázár János és Varga Mihály karakterét szállító topmenedzserek nem sok azonosulási lehetőséget kínálnak ennek a nap mint nap világ-összeesküvéseket felgöngyölítő szubkultúrának, hisz ők a Coca-Cola vagy a Bank of America bármelyik felső vezetőjével könnyedén összetéveszthetők. Ezek a konteókon pallérozódó, tradíció iránt elkötelezett választók igenis fontosak – ezt demonstrálja Orbán Viktor azzal, hogy Kásler Miklós miniszter lehet.

Ugyanezen logika mentén lett honvédelmi államtitkár az egykori szabad demokrata Szilárd, aki olyan magas színvonalon szállítja a magyar gazda archetipusát, hogy amíg kormányzati szereplő, Orbán Viktor bátran építhet nagybirtokrendszert: a magyar vidék önvédelmi ösztöne garantáltan nem szólal meg. Ugyanezen logika mentén lett miniszterelnök-helyettes a szintén bármire alkalmatlan Semjén Zsolt, akinek a személye azt biztosítja, hogy a katolikus klérus az Orbán-rendszerben befolyásosnak és megkerülhetetlennek érezze magát.

Orbán Viktor kormányának összetételével olyan népmesét ír, amelynek a valósághoz ugyan nincs sok köze, de amelynek a fent említett arcok garantálják az átélhetőségét. Ugyanezen logika mentén lett miniszter Varga Judit és Novák Katalin – így húzta ki Orbán a genderkritika méregfogát, s gyártotta le a maga Donáth-Cseh-párosát. Míg Kásler Miklós, Németh Szilárd és Semjén Zsolt előadja a lázadást Brüsszel és a globális háttérhatalom elleni harcban, Rogán Antal, Varga Mihály és Sziijártó Péter teszi a dolgát: elvégzik az ország neoliberais átalakítását, a közvagyon magánosítását és a keleti önkényuralmak kiszolgálását. Amíg a magyarok az előadást figyelik, a karaván kitarotán halad a latin-amerikai junták dicsőséges útján a szuverén Orbán Viktor virágzó, szovjet közép-ázsiai állameszménye felé.

MARABU

SPANYOLFAL

Sci-fi: a sztori úgy indul, hogy a közeli jövőben Orbán egy zárt körű pártrendezvényen kiáll a küldöttek elé, és elkezd őszintén... Ja, nem. Műfajváltás. Ez így inkább fantasy.

Főszerkesztő: György Zsombor ·
Lapigazgató: Lukács Csaba · Lapszerkesztő:
Farkas Melinda, Wekerle Szabolcs ·
Online: Bittner Levente, Katona Mariann ·
Főmunkatárs: Szerető Szabolcs, Ficsor Benedek

Kiadó: Alhambra Press Bt.
Szerkesztőség, postacím: 1094 Budapest,
Balázs Béla utca 15–21., C ép., fszt. 5.
Telefon: +36 (1) 303 3944; +36 (70) 210 7343
Kapcsolat: szerk@hang.hu

Előfizetés: előfizetes@hang.hu
Előfizetés egy évre: 23 400 Ft,
fél évre: 12 350 Ft, negyedévre: 6500 Ft
Online: Hang.hu
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.

Megrendelhető a Hang.hu-n
az Előfizetés és támogatás menüpont alatt,
vagy az ország bármely postáján,
a hírlapot kézbesítőknél,
a www.posta.hu webshopban,

e-mailben a hirlapelofizetes@posta.hu címen,
telefonon a +36 (1) 767 8262 számon,
levélben az MP Zrt. 1900 Budapest címen.

ISSN: 2630-8258

Hetven évvel ezelőtt, 1951 májusában kezdődött, és július 18-áig tartott a „osztályellenség”-nek minősülő személyek Budapestről való kitelepítése. A deportálások több mint ötezer családot érintettek, és nem melleleg némi gyógyírt jelentettek a kínzó lakáshiányra – igaz, a jobbára előkelő otthonokba főként a párt kegyeltjei költöztek.

PETHŐ TIBOR

Simon Pálné 68 éves, „már akkor is súlyosan beteg, tehetetlenné vált úriasszony volt”. Galgóczi Erzsébet azt is megjegyzi róla Vidravas című regényében, hogy a kitelepített nő „havonta levelet válthat életfogytiglanra ítélt férjével, csomagot küldhet neki, és kéthavonként meglátogathatja a börtönben”. A hivatalos irat szerint háromszobás lakásából nyolcvan kilót vihetett magával, és egy ágyat, egy szekrényt, egy asztalt, egy széket. „A lakásunk kell? Az értékeink...” – kérdezte aznap délelőtt kétségbeesetten az ügyvédjét, aki segített ötleteket adni, hová rejtse olajkutató férje tudományos anyagait.

Deportálás tehervagonban

Ha az utókor nevében meg akarnánk válaszolni a kérdést, azt mondhatnánk: igen, kellett a lakás, de nem csak az ingó- és ingatlanvagyon állami elrablása vezette a kommunista rendszert, hanem az osztályellenségnek bélyegzett társadalmi csoportok egzisztenciális megsemmisítése, Budapestről való eltávolítása, Rákosi Mátyás szavaival „a burzsoázia likvidálása”. A lakáshiány kétségkívül nyomasztó gond volt; egy évvel korábban az is felmerült – mint *Palasis Mária* kitelepítéséről írt tanulmányából megtudhatjuk –, hogy a fővárosban élő mintegy 200 ezer nyugdíjast, akiknek a többsége amúgy is „reakciós” szelíd erőszakkal, ha kell, némi fenyegetéssel ráveszik, hogy költözzenek vidékre.

Az abszurd terv dugába dőlt, ám nem sokkal később, az 1951. januári titkos moszkvai találkozó hatására Rákosiék elhatározták az „osztályellenség”, az arisztokraták, volt magas rangú hivatalnokok, tábornokok, miniszterek, tőkésék és földbirtokosok családjainak tömeges budapesti kitelepítését. *Sztálin* a Kremlben közölte a meghívottakkal, hogy az Egyesült Államokat még két-három évig leköti a koreai háború, addig viszont a csatlós államoknak erős hadsereget kell teremteniük, és fel kell készülniük egy világméretű összecsapásra. A háborús hisztéria jegyében döntöttek arról is, hogy a „megbízhatatlan elemeket” el kell távolítani a fontos stratégiai és hadiipari központokból. Már 1951 áprilisában gyakorlatilag lehetetlenné tették, hogy a kiemelt kádereken kívül bárki is a fővárosba költözhessen.

Az első kitelepítési tervet gyors és radikális lépéssorozattal számolt, amit végül Gerő Ernő javaslatára elvetettek. Gerő lassí-

„A burzsoázia likvidálása”

tani akarta a tempót, mert „a nyugodt, nem rohamszerű végrehajtásnak az az előnye, hogy kevesebb lesz a tévedés, kevesebb lesz a nehézség a vidéki elhelyezésnél, könnyebb lesz a munkába állítás, nem lesz a dolognak az a látszata, hogy tömegesen, éjjel, brutális módszerekkel visszük el az embereket.” Az akciót alaposan megtervezték, kora tavasztól kérdőíveken gyűjtöttek adatokat a kitelepítésre kiszemeltokról. Az informátorok többnyire házmesterek voltak, de előfordult, hogy hozzátartozó adott tájékoztatást rokonai életviszonyairól. A kitelepítés menetét szűkebb bizottság határozta meg (benne Rákosival, Gerővel, az ÁVH-t vezető Péter Gáborral, Friss István közgazdással és Házi

Ugyanabban a vagonban utazott Klebelsberg Kunó özvegye, Ravasz László református püspök lánya és a gyáros édesapja miatt kitelepített színinövendék, Márkus László

Árpád belügyminiszterrel), jogi alapul két 1939-es (!) rendelet szolgált. A deportálandó családfő 5 mázsás, a családtagok pedig fejenként 250 kilós csomagot vihettek maguk-

kal kelet-magyarországi kényszerlakhelyükre, ahol földmunkát kellett végezniük.

Az első teherautók május 21-én hajnali negyed 4-kor érkeztek meg a kijelölt címekre. A kitoloncolandókat, akiknek kevesebb mint 24 órájuk volt felszámolni korábbi életüket (előző nap hajnali 5-kor kapták meg a kitelepítési végzést) tehervagonban szállították olykor több napon át is (a vonatok csak éjszaka mehettek, nappal mellékvágányokon vesztegeltek, hogy ne keltsenek feltűnést).

Magántörténetek

Simon Pálné hatalmas ládában vitte, amit lehetett kijelölt lakhelyére. Dolgozni, akár a sok kitelepített idős ember, betegsége miatt nem tudott – olvashatjuk a Vidravasban. Galgóczi Erzsébet regénye 1984-es megjelenésekor nagy vihart kavart, ugyanis Simon Pál alakjában nem volt nehéz felismerni Papp Simon geológust, az 1948-as Maort-per halálra ítélt fővádlottját, akinek csupán azért kegyelmeztek meg, mert szakértelme nélkül a hazai olajkutatás nem boldogult volna. Az író hosszú éveken át kutatott akkor szigorúan titkosnak minősülő iratok között, olykor Papp Simon kézíratos memoárjából is átemelt részeket szövegébe. A geológus kedvezményeket kapott (tudományos munkát végezhetett a rácsok

◀ Kitelepítettek dolgoznak a Hortobágyon 1951-ben

FORRÁS: MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

mögött), sőt kitelepített felesége halálhírét is titkolták előtte, nehogy összeroppanjon. A Vidravasban Orsolyával, a kulák származása miatt kirúgott, kézírását remekül utánzó képzőművész növendékkel íratja az ÁVH továbbra is az asszony leveleit a börtönbe. (A „valódi” Papp Simon ezzel kapcsolatos emlékeit Gyáni Gábor idézi: „Utoljára láttam a feleségemet 1953. január utolsó vasárnapján. Február és március utolsó vasárnapján hiába vártam. Nem tudtam, hogy miért nem jön. Nem jött, mert Nógrádverőcén február 8-án meghalt. A börtön nem közölte velem.” Egy korábbi kolléga „írt a feleségem nevében. Persze én megismertem, hogy nem a feleségem írása és gondolatmenete.”)

A Lengyel családot a háború előtt és után órnagyi rangban szolgálatot teljesítő családfő miatt deportálták. „A Nyugati pályaudvar külső részén lemeszelt ablakú vagonokba tereltek minket – idézte fel kitelepítésüket a Rubiconban Lengyel Magdolna. – Nyilván azért, hogy ne lássunk ki és minket se lássanak. Az ablakokat még egy kicsit sem húzhattuk le, hogy egy kis levegőt kapjunk. [...] Hajnalban érkeztünk meg Okányba, sorba állítottak mindnyájunkat, létszámmellenőrzés után kulák házigazdánk, Nagy Károly bácsi lovaskocsival vitt minket új »otthonunkba«. Egy földpadlós nyári konyhát tudtak nekünk adni...” Ugyanabban a vagonban utazott Klebelsberg Kunó özvegye, Ravasz László református püspök lánya és a gyáros édesapja miatt kitelepített színinövendék, Márkus László. A színész a róla szóló portrékönyvben így emlékezett elhurcolására: „Molière az Úrhatnám polgár című művének Jourdain urát alakítottam volna, de valami közbejött. [...] Hajnali négykor megállt egy autó a házunk előtt, és én negyedóra múlva már úton voltam Békés megyébe; egy Okány nevű faluban, Sarkadtól nem messze kötöttünk ki, az egykori zsidó nagybirtokos, Schwarz úr birtokán. [...] Én különben, túl azon, hogy mérhetetlenül el voltam keseredve, s ölni tudtam volna, jó társaságba kerültem: csupa herceg, báró, nagykulák, ronda kapitalisták, szóval jól össze lettünk ott terelve. Elmondhatom, hogy az életben egyetlen alkalommal, szerencsére mindössze tíz napig, csupa finom ember társaságában voltam.” Márkus Lászlót végül kapcsolatait mozgósítva Major Tamás visszahozatta Budapestre. (Ahogy Márkus az okot megírja: „A fél ország Major Tamáson röhögött. ... Ő, aki olyan fényes mozgalmi múlttal rendelkezik, aki akkora befolyással bír, fújhatja a rendezését, mert kitelepítették a főszerelőjét.”)

Széchenyi Zsigmondnak a várbeli Úri utcai otthonából Polgár község 88-as tanyájának egyik tyúkóljába kellett átköltöznie. Munkahelye, a Mezőgazdasági Múzeum dolgozói segítségével ingóságai egy részét sikerült megőriznie. A kollégák szívesen segítettek, „egy emberként jött valamennyi, hogy a »gróf kartárs« holmijából mentsük át,

ami menthető” – olvashatjuk a főigazgató, S. Szabó Ferenc visszaemlékezésében. Széchenyi ősszel a tyúkölből átköltözött Afrikában használt sátrába, amelyben meleg prémek, egy fehér medvebunda és egy gumikád szolgálta a körülményekhez képest a kényelmet.

Rablóállam

A kiürült, Budapest legjobb negyedeiben található lakásokat, házakat papíron legalábbis 40 százalékban „üzemi dolgozók”, 60-ban pedig honvédtisztek, vezető káderek, párt- és állami funkcionáriusok kapták. Lengyel Magdolnáék lakásába egy ávos költözött, hasonlóan járt az Esterházy család is, mint az Esterházy Péter Harmonia Caelestiséből kiderül: „Sokáig úgy tudtam, hogy 1951. június 16-án érkezett a gonosz papír, hogy lennének ha szívesek huszonnégy órán belül a számunkra kijelölt kényszerlakhelyre elhordani az irhánkat, ami nemcsak avval a morális haszonnal járt, hogy a nép ellensége, ez voltam lényegében én (egyébként véletlenül az én nevemre lett a papír kiállítva, de apámék úgy tettek, mintha nem vették volna észre), móresra lett tanítva, hanem avval a gyakorlatival is, hogy egy kellemes lakás üressé vált, konkrétan a nép számára vált üressé, még konkrétan G. J. elvtárs számára, hogy vinné el őt a fekete fene.”

A lakásokban megmaradt ingóságokat a Bizományi Áruház politikailag megbízható dolgozói leltározták, az eladott holmikból származó pénzt (levonva a deportálás költségeit) meg kellett volna küldeni a kitelepítetteknek, erre azonban soha nem került sor. Az értékeket a múzeumok, kisebb részben a pártvezetés bitorraktára kapta. A szelektálásban részt vevő Ortutay Gyula, akkor a Múzeumok Országos Központja vezetője arra biztatta munkatársait, hogy amit lehet „hozzanak be”, lehetőleg minél kevesebb vesszen el. Patakiné Brestyánszky Ilona muzeológus emlékei szerint ennek ellenére „nemcsak értékes könyvek, gyűjtemények, hanem irattárak, oklevéltárak is zúzdába kerültek, mert »egy piszok főúr« papírjai nem érdekelték őket.”

Május 21-étől július 18-áig az első, Házi Árpád belügyminiszter által készített gyorsjelentés szerint több mint ötezer családot, 12 704 főt deportáltak a fővárosból. A kitelepítettek nagy részét rendelettel fosztották meg a nyugdíjától. A brutálisan kegyetlen intézkedések nemcsak a korábbi közép- és nagypolgárságot, az arisztokráciát, a volt katonákat, bírókat, tisztviselőket érintették, hanem hozzátartozókat is. Ennek következtében telepítették ki Déry Sári színésznőt (gróf Almássy Miklós feleségét), aki egy év múlva perforálódott vakbélgyulladás következtében meghalt, mert orvosi ellátást nem kaphatott. Kitelepítették Királyhegyi Pált, az embermentő Zsindely Ferencet és iparművész feleségét, Tüdös Klárát és olykor magatehetetlen betegeket is. Schleifer Zoltán textilnagykereskedőt és feleségét a lakásukban már nem találták, ezért az Alma utcai szertetőthontól hurcolták el őket – írja Dombi Gábor a kitelepített zsidó áldozatokról szóló kötetében. Az utolsó pillanatban menekült meg a deportálástól József Attila testvére, Domanovszky Sándor történészprofesszor és családja, Ráth-Végh István író, Selye János édesanyja, gyerekként Vásáry Tamás, a férje miatt kitoloncolásra ítélt Honthy Hanna és Mezey Mária.

A Nagy Imre-kormány 1953 nyarán lehetővé tette, hogy a kitelepítettek elhagyják kényszerlakhelyüket, Budapestre azonban csak 1956 után költözhetek vissza. Megbélyegzésük azonban még hosszú ideig kísérte őket: az akció kezdetén keletkezett, másfél millió nevet tartalmazó feketelistát kérelmek, egyetemi felvételek, előléptetések elbírálásánál a Kádár-korszak első évtizedében is használták.

Furcsa puccs volt

A magyar állam szétesése a vesztes első világháború másnapján kezdődött, ez a nemzeti szegénynek az a mélysége, amit elképzelni nem lehetett. A bolsevikokat a körülmények összecsúszása segítette hatalomba – mondta a lapunknak adott interjúban Hatos Pál történész, akinek Rosszfiúk világorradalma című könyve az 1919-es magyarországi Tanácsköztársaság történetéről, szereplőiről és mindennapjairól ad átfogó képet.

SZABÓ ZSOLT LÁSZLÓ

A kötet előszavában úgy fogalmaz: „mitoszokon innen és túl” mutatja be 1919 lázas tavaszának és nyarának eseményeit. A történésznek ma már feladata, hogy a mítoszokra, összeesküvés-elméletekre is reflektáljon?

– A mítoszok frappáns világmagyarázatok, azonosulást kínálnak a múlt egyfajta elbeszélésével. Hozzájuk képest a történész dadog, mert ő nem elégedhet meg kerek mesék szerkesztésével, sokszor kritikus, kételkedik a múlt tanúvallomásaiban, egy-

Pártját vezető Kun Béla a börtönből? Meg kellett puccsolni Károlyi Mihályt?

– Furcsa puccs volt, mert Kun Béláék nem erőszakkal ragadták magukhoz a hatalmat, ahogy tervezték, valójában felkínálták nekik. A kormányon lévő szocdemek gyűlölték a kommunistákat, mint akik kompromittálják a szocializmus ügyét. Ám 1919 tavaszán a nemzeti pánikhangulat meghatározóbb volt minden másnál. 1918 őszén nem csak a történelmi Magyarország roskadt össze, összeomlott a magyar államiség is, a nemzeti szegénynek olyan mélysége kezdődött, amit elképzelni nem lehetett. Egy vesztes

FOTO: VÉGH LÁSZLÓ

részt-másrészt nézi a dolgokat, s ha tisztességesen végzi dolgát, azt is észreveszi, hogy neki is megvannak a maga zavaró előítéletei. Az 1919-ről szóló mítoszokkal is így vagyunk: azonosulást kínálnak a saját „jó oldallal.” Vagy jobbról, vagy balról, sohasem középről. A 2019-ben visszaállított Nemzeti Vértanúk Emlékműve például azt a látszatot kelti, hogy minden áldozatnak emléket állít, akik a nemzeti ügygel azonosultak. Ám ez így nem igaz. Csak a vörösteror áldozatainak emléke előtt adózik, holott a fehérterrornak is vannak ártatlan áldozatai, legalább ugyanannyi, mint a vörösterorának. Ők így – szimbolikusán legalábbis – temetetlen holtak maradtak. Korábban persze fordítva volt, a vörös terror áldozatai voltak kitagadva a hivatalos emlékezetből. Különös körmagyar ez, pedig ideje lenne megbékelnie a magyar nemzeti emlékezetnek a „családi fekete báránnyal.”

– Az 1918-as forradalomról azt írta előző, Elátkozott köztársaság című könyvében, hogy rögtönzés eredménye volt. Az 1919-es hatalomváltásról pedig azt fogalmazta meg a Rosszfiúk világorradalma című munkájában, hogy a „körülmények akarata megsemmisítő hatalma” érvényesült. Hogyan tudta magához ragadni a hatalmat a szociáldemokratákhoz képest kispartnak számító Kommunista Magyarországi

még az ipari munkásságon belül sem alkotott többséget. 1918–19-ben a vidéken élő lakosság döntő többsége a paraszti társadalomhoz tartozott. A vagyoni különbségektől sűrűn szabdaltságot ráadásul földrajzilag is tagolódott: a Dunántúlnak öntudatos kisgazdatársadalmi volt, a Tiszántúlon viszont a túlszűfolt faluvég napszámos tömegei aratástól aratásig vegetáltak. A politikai stabilitáshoz a parasztságot kellett volna megszólítani. Ezek az emberek földre vágytak, tulajdonra, csakhogy a földosztás a szocialista dogmatikával ellentétes, mivel az sok százezer „kis kapitalistát” teremtett volna. A parasztságot a földosztás elmaradása elidegenítette. Az első magyar kommunizmus hívei így elsősorban fiatal értelmiségiek voltak, akik az előttük járó „öregnek” világát akarták eltakarítani saját progressziójuk útjából. A generációs leszámolás éppúgy esedékes volt a Zeneakadémián, mint a képzőművészet vagy akár az orvosi és a műszaki felsőoktatás fórumain. „Ne áltassuk magunkat. A magyar intelligenciának tekintélyes része vett részt a forradalomban” – emlékezett Bethlen István húsz évvel később.

– Miután Magyarország nem teljesítette a Vix-jegyzékben foglaltakat – nem vonták vissza a magyar csapatokat a meghatározott vonalra –, a román sereg elfoglalta a Tiszántúlt, a csehszlovákok a borsodi és nógrádi iparvidéki nyomultak. Ha nem volt erős a kommun bázisa, miért lehetett mégis sikeres hadseregszervezése? És miért csatlakoztak a Vörös Hadsereghez olyan tisztok – Werth Henrik, Szombathelyi Ferenc, Lakatos Géza, Sztójay Döme –, akik később a Horthy-korszaknak is fontos alakjai lettek?

– A román sereg április utolsó két hete alatt egy villámhadjáratot birtokba vette a Partiumot és az egész Tiszántúlt. Ez váratlanul érte a Bécs bolsevizálásán ügyködő magyar kommunistákat, ők a világforradalmat várták, de kiderült, a hódító háborúk ideje egyáltalán nem járt le, a történelem nem fordult ki sarkából, így Kun Béláék egy időre mégis visszatértek a reális politikai cselekvéshez és hadsereget szerveztek. A Vörös Hadsereg vezetői fiatal, ambiciózus, a világháborús frontokat megjárt főhadnagyk, századosok, alezredek lettek. A hajdani közös tisztikar sokat ígérő reménységei. Nem érdekelték őket az ideológiák, az ő mesterségük a háború volt, s úgy látták, a Károlyi-féle esztelen pacifizmus után az új hatalom végre a megszállók ellen fordul. Ne feledjük, a tisztikar jelentős része az elfoglalt területekről származott. Olyasmiben vehettek részt, amiről azt gondolták, az a haza számára üdvös. A vezérkari főnök, Stromfeld Aurél is ebben a hiszemben élt. Bár a nemzeti lobogót betiltották, az internacionalizmust hirdető vörös zászlót lengető proletárdiktatúra volt az egyetlen magyar kormányzat, amely az egész állam fegyveres erejét mozgósító háborút indított az elvesztett területekért. A bécsi döntések, Kolozsvár 1940-es visszatérte idején Ravasz László református püspök arra emlékezett, hogy Erdélyben „1919-ben a legizőbb magyarok várták a Vörös Hadsereget, amelyről csak azt tudták, hogy magyar és szabadulást hoz.”

– Hogyan fogadták Felvidéken a csehszlovákokat kiűző Vörös Hadsereget?

– A magyarok egyértelműen felszabadítóként, de a helyi szlovák lakosság sem tanúsított ellenállást. Kun Béla megszálló hatóságai gondosan ügyeltek a szlovák nemzeti önértékre, és a vörösök úgy fizettek, mint a békebeli katonatisztek, ha a lakosságtól tyúkot, szállást kértek. Ám az internacionalista ideológiában fogant, tisztavirág életű Szlovák Tanácsköztársaság valójában egy magyar bábállam volt. Az északi hadjárat azért is lehetett sikeres, mert az utódállamok

– Mennyire volt stabil Kun Béla és népbiztostársai hatalma úgy, hogy bázisként csak a fővárosi, két-háromszázézeres üzemi munkásságra támaszkodhattak?

– A nagyüzemi munkásság elenyésző kisebbsége volt a magyar társadalomnak,

közül Csehszlovákiának nem volt ütőképes katonai ereje. Nem a csehszlovák haderőn, hanem elsősorban a rutinos francia diplomácián múlott, hogy a Felvidék nem került vissza magyar-bolsevik kézre, és nem lett tartósabb a magyar uralom. A győztes nagyhatalmak Közép-Európa népeiben 1919 tavaszán is a szervezethez képtelen, állandóan viaskodó masszát látták, de a párizsi asztalok körül sürgölődő cseh, román és szerb politikusok megtanulták, hogyan legyenek a homályos, illetve kialakulatlan nagyhatalmi elképzelések hasznélvezői. Az eleinte mindenható látzó francia politika – ahelyett, hogy távlatos nagyhatalmi céljait szolgálta volna – 1919 tavaszától kezdve észrevétlenül, de egyre inkább térségbeli szövetségesei elképzeléseinek foglyává lett.

– Miért volt fontos Kun Bélának, hogy meghívják a párizsi béketárgyalásokra?

– Kun, a világforradalom magabiztos harcosa a hagyományos diplomáciára cinikus taktikusként tekintett. Lenin és az 1918. márciusi megalázó breszt-litovszki béke példája lebegett szeme előtt, amely lélegzetvételhez juttatta, s megerősítette az orosz bolsevikok rendszerét. Amikor rövid uralma alatt hol a merész világforradalmárt, hol a megalkudni kész diplomatát alakította, ő Leninnel ellentétben elvettette a lépést, elhitte Clemenceau francia miniszterelnöknek, hogy ha előbb végrehajtja az elfoglalt csehszlovák területek kiürítését, akkor utána a románok is kivonulnak a gabonában gazdag Tiszántúrról. Persze hogy nem tették. Visszatérő vélekedés, hogy ha nem veszik át a bolsevikok a hatalmat, kedvezőbb határokat húznak számunkra. Amikor nagy valószínűséggel akkor sem lett volna nagyobb a trianoni Magyarország. A Tanácsköztársaságot érintően egyetlen területi változás történt. A mai Burgenland

területét egyfajta kompenzációként kapták az osztrákok a Németországgal való egyesüléséről lemondásért cserébe.

– A tanácsköztársaság sorsát végül a román hadsereg visszaszorítására tett sikertelen kísérlet, majd az ellentámadás pecsételte meg. A belső ellenállásnak nem volt esélye a rendszer megdöntésére?

– Közkeletű mítosz, hogy Horthy Miklós Nemzeti Hadserege döntötte meg a Tanácsköztársaságot. Nem így történt, a román szuronyok számolták fel a Forradalmi Kormányzótanács hatalmát. Az antikommunista nemzeti ellenállás politikai gócai sem Bécsben, sem Szegeden nem jutottak levegőhöz. Az antant hatalmaknak nem volt érdekük a magyar nemzeti alternatíva megerősítése, még kevésbé a felfegyverzése. A belső ellenállási kísérletek egymástól elszigeteltek és rosszul szervezettek voltak – így a június 24-ei ludovikás ellenforradalmi kísérlet is –, amelyet könnyűszerrel vertek le a vörös karhatalmi egységek. A rendszerre legveszélyesebb megmozdulások a vidéki parasztlázadások voltak, ám ezek apolitikusak maradtak. Nem a Tanácsköztársaság nagy céljai ellen szerveződtek, nem is nagyon találtak utat az ellenforradalom úri irányítóitól, hanem azért, hogy ne sorozzák be a falvak frontról alighogy hazatért fiatalosát, s ne vegyék el a terményeket semmit sem érő „fehér pénz” ellenében. Bár a paraszti ellenállás tűzfészkei áprilistól júniusig egyre csak szaporodtak, a szolnoki, a Duna-Tisza-közi és a dunántúli ellenforradalmakat egyaránt gyorsan elfojtották, s véresen megtorolták. Az persze kérdés, hogy

mikor és miként omlott volna össze a proletárdiktatúra a román támadás kiprovokálása nélkül. Valószínűsíthetjük, hogy nagyon hamar, nem volt mögötte már semmifajta társadalmi támogatottság.

– A közéletet figyelve úgy tűnik, hogy az emlekezetpolitika örvényébe került eseményeknél gyakran nagyobb súllyal esik a latba a közéleti, közpolitikai megszólalók álláspontja, mint a történéseké. Hatványozottan érvényesnek tűnik ez a vörös- és a fehérterror esetében. Van-e feladata ezekkel a jelenségekkel a történéseknek?

– A totalitárius hatalomgyakorlásnak első próbája volt a bolsevik uralom 133 napja.

Eszközrendszerében a forradalmi törvényszékektől a Szamuely-féle halálvonaton utazó terrorkülönítményig számos formája volt. A vörös-terror áldozatainak száma 370 körülire tehető, a fehérterroré ennek legfeljebb a duplája – a köztudatban nincs benne, de a román kegyetlenkedések áldozatainak száma is kétszer annyi, mint a vörös terrornak. A terror azonban nemcsak kivégzéseket jelent, hanem megfélemlítést, elhurcolást, nemi erőszakot, megveretést

is, és azt, hogy erre az új hatalomgyakorlók feljogosították az elkövetőket. Visszatérve a felvetésre: a rosszfiú számháborúk nyilván sehová sem vezetnek. Sem a vörös-, sem a rá következő fehérterror megértéséhez nem elegendő csupán mértékéről tudni, és arról, hogy máshol, más országokban jóval többet öltek, vagy mások nemesebb eszmények nevében kínoztak. Trianon drámáját megelőlegezve-súlyosbítva 1918–1921 között egyfajta hideg polgárháborús időszakban élt az ország. A nagy háborúnak 1918 őszén

ugyan vége lett, de a társadalom kis háborúi sokáig folytatódtak. Tetszik, nem tetszik, ennek az elmúlt száz év történelmét elindító korszaknak egyetlen fejezetét sem tudjuk „kipakolni” a nemzet történetéből.

– Azt mondta 2019-ben, a lapunknak adott interjúban, hogy véleménye szerint a modern Magyarország megosztottsága 1918–1919-ben gyökerezik. Azért is polarizált a társadalmi emlékezet, mert nem értjük, hogy lehet olyan sok az ellentmondás a történelemben?

– 1918–1919-ben valami radikálisan új kezdődött, ezért is tudunk a kiegyezés, a századforduló világára boldog békeidőként tekinteni, s a Monarchia-nosztalgia pont az teszi lehetővé, hogy annak szellemi-politikai harcai elmúltak, idegenekké lettek, 1919-é viszont nem. Velünk vannak, s heveségük is ismerős. „Bolsevik” vagy „feudális,” Lenin-fiú vagy „különítményes,” progresszív vagy reakciós: a korszak fogalmi bunkóbotjai ma is egymásra acsarkodó táborokat képesek megjeleníteni. A modern magyar történelemnek egyébként is sajátossága, hogy a végtől végtelbe esik, a folytonosság kultusza helyett a tagadás és szakítás lesz identitásképző. Így történt a Horthy-korszakban is, amely az antibolsevizmusra alapozta önképét, majd ez vitte a végzetes háborúba a Szovjetunió ellen. A második világháború után a szovjet típusú hatalom is az előző korszak teljes tagadását és kriminalizációját hozta. 1990-ben a 40 éves szocializmussal szakított a politikai elit, ám azóta a rendszerváltás 1990-től induló történelme is meghasadt. Mintha az elmúlt száz év magyar történelmének képei, nevei nem ugyanannak a nemzetnek a történetét mesélnék el. Még egyszer: a múltunkkal való szembenézés csak akkor lehet teljes, ha belátjuk, hogy a nemzeti történelem családfájáról nem radirozhatjuk ki a rosszfiúkat sem.

MAKRAT SONJA

TALÁLT TÁRGY

Csak bemegyek Seiner és Klinger női divatházába...

Nagy becsben őrzök egy kissé megkopott fadobozt, tele régi családi fényképekkel közeli családtagokról, pillanatfelvételeket Amerikába kivándorolt távoli rokonokról, de olyan emberektől is vannak benne személyes dokumentumok, akikhez ugyan semmilyen rokoni szál nem fűz, mégis életem fontos részei.

Nagyszüleimet épp hetven éve költöztették be abba a belvárosi lakásba, ahol most mi élünk a férjemmel. A nőruha-kereskedő Seiner Imrének és családjának egyik napról a másikra kellett életét megosztania két fiatal munkásemberrel (nagyapám pék volt, nagymamám szolgálatlány) és gyermekeikkel, majd érkezett melléjük még egy idegen család. A lakást felszabdalták, az egykori cseledszoba lett nagyszüleim hajléka, de kaptak egy részt a nagykonyhából is. Öt évet laktak együtt társbérletben, jó viszonyt ápoltak egymással, de Seineréknek érthető módon nem volt maradása. 1956-ban egyetlen börtönnel hagyták maguk mögött otthonukat és az országot. Könyveik, bútoraik és használati tárgyaik így lettek a miéink, nagyszüleim után most mi vigyázunk rájuk. Őrizzük még azt az Ipartestületi személyazonossági arcképes igazolójegyet is, amelyet 1944. június 23-án állítottak ki az evangélikusnak kikeresztelkedett Seiner Imre részére, valamint azt a fejleces levélpapírt, amin látható a család egykori Kossuth Lajos utcai divatháza, a Seiner és Klinger homlokzata.

Seinerék 1903-ban nyitották meg a Kossuth Lajos utca és Magyar utca sarkán lévő divatüzletüket, ahol mérsékelt árak mellett kínáltak elegáns kivitelű felöltőket, kosztümöket, blúzokat, pongyolókat, gyermek-fel-

öltőket, szőrmeárut. A papíron látható rajzról is kiténik, milyen elegáns áruházról volt szó, azonban a cég számára ez visszalépést jelentett. „A Seiner és Klinger fizetésképtelen konfekció-cég bukása széles körben ébresztett reszenzust. A cég üzletét mintegy 12 év előtt nyitotta meg, s mivel később a forgalom csökkent, az üzletet a Kossuth Lajos-utczába helyezték át s oly fényesen rendezték be, hogy a berendezés 44,000 koronába került. A cégtársak azonban családtagok számításaikban, mert a forgalom a nagy kiadásoknak nem felelt meg, mihez járult, hogy sok divatból kiment árut kénytelenek voltak potom áron eladni s kintlévőségeiken is sok veszteségük volt” – írta Magyar Lloyd 1904-ben.

Ennek ellenére a Seiner és Klinger továbbra is a pesti hölgyek és asszonyok egyik kedvelt üzlete volt. 1911-ben a Pesti Hírlap így írt róluk: „Meggyőződést szereztünk, hogy a helybeli Seiner és Klinger cég, Kossuth Lajos-utca 17. (Magyar utca sarkán) az idei tavaszi és nyári újdonságait már beszerezte és azok az érdeklődő hölgyközönség feltétlen figyelmébe ajánlhatók. A cég által kibocsátott Az Új Divat című tartalmas divatlap, melyet ingyen és bér-

mentve bocsátanak a hölgyközönség rendelkezésére, csak némileg tükrözötti vissza azon sok felséges szép modelleket, melyek ott raktáron készen is láthatók. Az általánosan jó hírnévnek örvendő céget mindenki

dicséri, mert előzékenysége és szoliditása által erre rá szolgál.” De még közel két évtizeddel később is tartotta magát a Seiner és Klinger, 1929-ben a Színházi Élet hasábjain olvasható, hogy a társasági élet mérvadó hölgyei a Seiner és Klinger modellház tolettjeit hordják. Aztán újabb nehéz időszak következhetett a cég életében, a Pesti Napló 1932. június 4-ei számában „A cég hónapokon át magánegyeségi tárgyalásokat folytatott hitelezőivel 55 százalékos alapon és miután nem sikerült az egység, most kényszeregyességet kért – 40 százalékos kvótaajánlattal.”

A nehézség ellenére renoméjük megmaradt, három év múlva így példálódzott velük a Színházi Életben a kor divatszakirójának, Guthy Böskének Tóth Erzszi színésznő: „Sokan kérdezték már, hol készítettem a szép új ruhámat. A felelet nem titok, annyira egyszerű csak bemegyek Seiner és Klinger női divatházába, és ott a legszebb párizsi modellek közül vásárolhatok.” Három évvel később a cég arculatot váltott, a modernista portált Brestyánszky Tibor építész tervezte a cég számára, de az új belsőt is neves szakemberek készíthették, mivel ezekről még a korszak meghatározó építészeti és belsőépítészeti lapja, a Tér és forma is beszámolt.

A Seiner és Klinger cég további sorsáról nem találni információt, de feltehetően a többi magántulajdonú céghez hasonlóan ezt is államosíthatták, vagy felszámolták. A Kossuth Lajos utcai üzletbe később az Iparművészeti Vállalat boltja költözött, de a kilencvenes évek vége óta egy női konfekciórúhát kínáló márka található itt.

EGY KÉP ANATÓMIÁJA

Corvin áruház, Budapest, 1940

A kép a budapesti Blaha Lujza téren készült. Délvidék itt még nem tért vissza, viszont már látható a Göring-has. A micsoda? Kiderül

FORRÁS: FORTEPAN/DOBÓCZI ZSOLT

Nagyáruház

A homlokzat, a nagy ablakok alapján azt hihetnénk: mindössze egyetlen hatalmas emelet, holott valójában négyet is bejáratunk, ha kedvünk támad sétálni odabent. A díszes, klasszicizáló architektúra mögött működött Magyarország legrégebb, 1931-ben üzembe helyezett mozgólépcsője. (Hosszú ideig az egyetlen; a következő 1956-ra készült el, az Úttörővasutat kötötte össze az 56-os, akkor még 81-es villamos végállomásával.) A hamburgi M. J. Emden und Söhne cég alapította, Reiss Zoltán által tervezett Corvin áruházat 1926-ban nyitották meg, több mint tíz éven át épült (háború volt, összeomlás és kommunizmus, akadt tehát indoka a csúszásnak).

A háború előtt páratlanul korszerűnek számító, divatbemutatókkal, menetjegyirodával, kávéházzal, kiállításokkal a közönséget csalogató áruház – hozzá legközelebb a Nagykovácsy Milenkó-féle, Budán

is terjeszkedő áruház állt a Kossuth Lajos utcában, feljebb, a Keleti felé pedig a Magyar Divatcsarnok – a második világháborút kisebb sérülésekkel átvészelte, nem úgy az 1956-os forradalmat. A Blahán dúló harcok súlyosan megrongálták; ideiglenesen kijavították ugyan, hamarosan azonban más megoldást találtak. 1966-ban holland luxfer műanyagból készített új homlokzatba csomagolták a régit, amelynek két nagy előnye a korabeli beszámoló szerint, hogy „nem rakódik le a porréteg, s fényes külsejével bizonyonnyal a Rákóczi úti főútvonal díszére lesz”.

Az új, az épületet dobozzá formáló, egyre koszlottabb borítást néhány éve szedték le az eredeti megfeketedett falakról. Az áruház állítólag hamarosan visszanyeri régi fényét, 300 millió forint áll rendelkezésre a renováláshoz és a Beck Ö. Fülöp és Pongrácz Szigfrid szobraival díszített belső terek rekonstrukciójához. A tervek szerint jövőre megnyíló épület díszkivilágítást kap.

Bácska, Muraköz, Dél-Baranya

Az 1941 áprilisában Jugoszlávia számunkra több hátránnyal járó legyőzését követően visszacsatolt 11 ezer négyzetkilométernyi, 39 százalékban magyarok lakta Délvidékkel az ország területe 171 753 négyzetkilométerre nőtt. (A legnagyobb, újra Magyarországhoz került város a közel 100 ezres Szabadka volt.) A területgyarapodás tehát 1941-re Trianonhoz képest 85 százalékos; a visszakapott részekben a magyar anyanyelvűek aránya pedig éppen meghaladta az abszolút többséget 50 és fél százalékkal. Meglepő, de a magát nemzetiségként meghatározók tartozók száma ennél kisebb volt, mindössze 44-45 százaléknál. Magyaroztatéként egy példával állhatunk elő: a Délvidéken a horvátok többsége – nagyjából 90 ezer ember – magyarnak vallotta magát. (Az 1941-es census alapján egyébként nem magyar ajkúnak mondta magát a Felvidék 16, Kárpátalja 90, Észak-Erdély 48, a Délvidék 61 százaléka. A nemzetiségek országos aránya akkoriban 22 és fél százalékos volt.)

Háromnegyed revízió

A Corvin áruház homlokzatát ábrázoló fotó a párkányra erősített hatalmas térkép határvonalai alapján 1940 szeptembere és 1941 áprilisa között készülhetett. Magyarország az 1940. augusztus 30-ai második bécsi döntéssel már visszakapta Észak-Erdélyt – az 1938. november 2-ai első bécsi döntéssel a Felvidék déli részét; 1939. március 14-15-én a kialakult hatalmi vákuumban pedig a honvédség bevonult Kárpátaljára. Másfél év alatt Magyarország területe 93 ezer négyzetkilométerrel előbb a déli Felvidékkel és Kárpátaljával 117 ezerre, Észak-Erdéllyel együtt pedig 160 ezerre növekedett. Az 1941-es népszámlálás statisztikai adatai szerint ekkoriban négy olyan nagyvárosunk volt, amelynek lélekszáma meghaladta a százezret. Az 1,162 millió lakosú Budapestet a 134 ezres (stagnáló népességű) Szeged, a 126 ezres Debrecen és a 110 ezer lakosú, 80 százalékban magyar nemzetiségű Kolozsvár követte.

Hátramaradt még a délvidéki bevonulás, amelyet furcsa módon elsősorban nem a revízióra törekvő Magyarország harcolt kik magának, hanem (az egyébként teljesen értelmetlenül megkötött magyar–jugoszláv örökbéke-szerződés megszegésével) Németország nyomására – nem mellesleg Horthy kormányzó lelkes támogatásával – következhetett be. Ne felejtjük el ugyanakkor, hogy ez volt az az időszak, amikor Telekiék az ország mozgásterének végzetes csorbulását látva emigráns kormány felállításán gondolkodtak. Ahogy Montgomery amerikai követ 1941 februárjában a miniszterelnök szavait idézte: „Minden eltelt 24 óra [...] tiszta nyereség. Nem látja semmi értelmét elméleteket gyártani, hogy megszállják-e a németek az országot, és hogy akkor mit fognak csinálni.”

Göring-has

Vagy Ribbentrop-könyök. Az 1940. augusztus 30-ai második bécsi döntéssel meghúzott új magyar-román határ vonalában szokatlan, a kortársakat is meglepő kanyarulatot találhatunk. Az ív átvágta a Székelyföldet Kolozsvárral (és a megnagyobbodott ország többi vidékével) összekötő vasutat, így Maros-Torda, Csík, Udvarhely és Háromszék vármegye felé megszűnt a vonat-összeköttetés. A korszakot kutató történész, L. Balogh Béni úgy véli, hogy a döntés meghozatala és kihirdetése közötti napokban vághatták le ezt a részt a Magyarországnak szánt területekből. (Erdély felosztását augusztus 27-én Berchtesgadenben Hitler rajzolta meg vastag kék ceruzával. Ez a vonal a valóságban 6 kilométeres sávot jelentett, amely a románok vonakodása miatt lehetetlenné tette a határ pontos megállapítását.) Állítólag a német érdeklődésű kissármási gázmezőről táplálékát nyerő marosújvári szódagyár miatt kellett úgy meghúzni a választóvonalat – a Göringnél protekciót kérő német igazgató kívánságára –, hogy a cég teljes egészében, tehát a kissármási mezővel együtt Romániánál maradjon.

A nehéz vasúti helyzetet igyekeztek sebtiben orvosolni. 1940 decemberében átadtak egy rohamtempóban felépített keskeny nyomtávú pályát, amely ideiglenesen megoldotta a kérdést. Két esztendővel később pedig már rendes úton, a szintén rekordidő alatt megépített Déda–Szeretfalva-vonalon lehetett utazni átszállás nélkül Budapesttől Sepsiszentgyörgyig.

Pethő Tibor